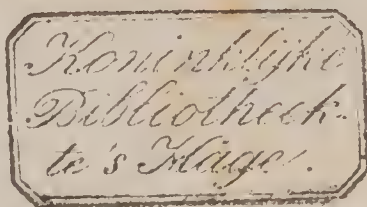
COMMENTARII
DE REBVS
IN
SCIENTIA NATVRALI
ET
MEDICINA
GESTIS.

VOLVMINIS XXVIII. PARS I.

LIPSIAE, MDCCLXXXVI.
APVD IOH. FRIDERICVM GLEDITSCH.
Venduntur etiam
Londini apud Pr. Elmsly, Edinburgi apud Elph. Balfour, Lugd. Bat. ap. Fratres Luchtmann, Parisiis apud Barroi senior. Venetiis apud Io. Bapt. Pasquali, Milano apud Ios. Galeazzi, Augustae Taurinor. apud Laurent. Giraud, Holmiae apud Ios. Molini, Holmiae apud M. Swederum.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

I.

Commentationes societatis regiae scientiarum Göttingensis per annum MDCCLXXIX. Volumen II. cum figuris. Göttingae apud Io. Christ. Dieterich. MDCCLXXX. Commentat. Physic. plagg. XVII. praeter praefationem. Tabb. aen. VIII. 4to.

Quum de iis, quae ad historiam actorum societatis ex instituto nostro referant, alio loco in nouis physico-medicis iam passim dixerimus: ipsas protinus commentationes physicas indicare iuuat; sunt vero eaedem hae:

I. IO. ANDREAE MURRAY *obseruationes super stirpibus aliquot exoticis horti regii botanici recitatae in consessu R. Soc. d. XXX. Ian. A. MDCCLXXIX.* p. 3.
Nomina stirpium, earumque characteres specificos repetamus, subiunctis iis, quae notatu dignissima obseruauit Auctor Celeberrimus.

1. *Rheum hybridum* foliis cordatis acuminatis planis, radicalibus vtrinque bi-vel tridentatis.

Lectu dignissimas adiicit Cl. Auctor obseruationes de varietatibus Rhei specierum generatim, atque omnibus secum collatis vero maxime simile iudicat, hoc sibi dictum *Rheum hybridum* ex *Rheo palmato* ortum esse, quum ex alia Rhei (forsan *R. compacto* L.) specie pollen in pistilla *R. palmati* illapsum esset. Caeterum noua haec species semina vere matura non protulit in horto botanico: tantum vero abest, vt ideo eandem sterilem esse existimet, vt potius in alio solo vel sub alio culturae genere matura fieri posse semina concedat: posito autem hoc, *hybrida*

 spe-

ſpecies tamen manebit, quum conſtet, hybridas plantas etiam interdum ſemina ferre matura. Caeterum conuenit *R. hybridum* cum *palmato*, gemma vtrobiuis rubra, caule alto rubro maculato, et internodiis magnis inſtructo, veſtitu florum vltra dimidiam eius partem occupante: foliis magnis explanatis patentiſſimis; forma autem diſcrepantibus. Tabula I. eius imaginem ſiſtit.

p. 9. 2. *Lycium Ruthenicum*, foliis faſciculatis linearibus, ramis dependentibus.

Ex ſeminibus Sibiricis procrevit planta, quae ramis debilibus, dependentibus, longis et rarius diuiſis, vti et calyce ouato bi-vel trilobo, proxime venit ad *Lycium barbarum* LINN; foliorum vero figura et faſciculata congeſtione ad *Lycium afrum* LINN. Definitio data igitur differentiam indicat ſpecificam. Tabula II. egregie depicta eſt.

p. 13. 3. *Betonica hirſuta* LINN. Syſt. veget, p. 446, quam Tab. III. delineatam exhibet.

p. 15. 4. *Verbeſina dichotoma*, foliis oppoſitis ouatis tomentoſis petiolatis, caule ſupra dichotomo extimo internodio compreſſo.

Similem quodammodo *Verbeſinae Laueniae*, folia tomentoſa, quae in hac ſunt glabra, vti quoque icones plane differentes, diſtinguunt. Tab. IV. egregiam habet huius ſtirpis iconem.

p. 18. 5. *Commelina Benghalenſis* LINN. Coniicit Ill. Auctor, a LINNEO in editione XIII. ſyſtematis omiſſam *Commelinam cucullatam* cum hac tacite eſſe combinatam, quum non differat, niſi *corollis aequalibus*, dubitanter eidem adſcriptis. Noua igitur deſcriptione et imagine, Tab. V. delineata, perfecta, eam illuſtrat.

p. 20. 6. *Malua virgata*, fruteſcens, foliis baſi anguſtatis multiformibus partitis laciniis inciſo crenatis, pedunculis vnifloris.

Ita

Ita nominat *Maluam capensem var.* α. LINN. quam a *var.* γ. scabrosa constanter diuersam animaduertit; *var.* β. non coram habuit, ideoque eam iam linquit. Consentimus omnino cum Ill. Auctore, qui duas has adeo diuersas plantas omni iure segregauit. Differt enim a *M. scabrosa* quod in hac omnes partes virides hirtae et viscosae sint, pilis vnguen graueolens secernentibus, folia omnia quinqueloba, subrotunda, non incisa, crenis denticulatis basi excisa, vt vere cordata dicantur, aliisque floris differentiis. Tab. VI. integram fruticem aeri incisam offert.

7. *Asclepias sibirica* LINN. Breuius et imperfecte descriptam, neque antea delineatam plantam, nunc vberiore descriptione et icone Tab. VII. magis cognitam reddit.

II. *Obseruationes chirurgicae* AUG. GOTTL. RICHTERI, recitatae XX Febr. MDCCLXXIX. Commendat inprimis Ill. Auctor carcinomatis operationem, quam haud procrastinandam esse censet, quin potius omnibus reliquis laudatis remediis et medelis praefert. Deficit adhuc cancri signum pathognomonicum, quod Noster erudite demonstrat. Sequitur *obseruatio de mamma*, quae tria capita virilia magnitudine certe aequabat et ad vmbilicum vsque fere propendebat; separata, octo libras ponderabat, neque carcinomatica esse videbatur. p. 25. p. 28.

Obseruatione *tertia* rarus mammae morbus describitur. A tumore magnitudinis nucis iuglandis series minorum tumorum ad papillam vsque descendebat, atque ex eodem funiculus tensus, durus procedebat, prope axillam euanescens. Quoties maior tumor comprimebatur, toties aqua subrubra omnis acrimoniae et foetoris expers ex papilla profluebat, vt morbus varicosus esse videretur. p. 36.

p. 37. De amaurosi, in cataractam mutata, quae singulari modo perpetuo oculum irritabat, obseruatio quarta agit.

p. 41. III. *De caeruleo materiarum, vitro aemularum, in antiquis monumentis obuiarum colore*, IO. FRID. GMELIN *commentatio, recitata d. XII. Mart. MDCCLXXIX.* Quem plurimi, iique Cl[i] Viri ab immista cobalti calce deriuarunt meracum illum caeruleum colorem, eum Cl. Auctor potius a ferro immixto productum esse, et chemicis experimentis, et historicis rationibus demonstrat.

p. 65. IV. IOANNIS BECKMANNI *commentatio de laccis rubiae tinctoriae et Phytolaccae decandrae; praelecta d. XV Maii, MDCCLXXIX.* Cum pauca tantum laccarum genera sint, quarum confectio certo constet, neque etiamnum satis constet, quaenam terra huic vsui potissimum inseruiat, plura instituit hanc in rem experimenta. Radices rubiae tinctoriae adhibuit recentes, easque iuniores, easque, epidermide detracta, concisas in liquorem conuenientem iniecit, atque coniunxit cum terra 1) aluminis, 2) vitrioli viridis, 3) vitrioli caerulei, 4) vitrioli albi, 5) solutionis Iovis, 6) sacchari Saturni et 7) magnesia alba, et varii coloris laccas obtinuit, quarum varios bonitatis gradus indicat. Magnesiam albam autem ad laccas omnibus aliis terris, etiam ipsa aluminis terra, multo esse vtiliorem probat exinde, quod ferro immixto careat, quo quidem plerumque alumen vulgare est inquinatum. Habet etiam hanc magnesia commendationem, quod particulae sint tenuiores, magisque in menstruo suo attenuatae, possintque ideo multo facilius pigmentum attrahere atque tenacius seruare, quam crassiores particulae aluminares. Obtinuit

nuit etiam Cl. Auctor ex solutione salis amari in aqua destillata cocta cum radice rubiae tinctoriae praecipitatione, salis alcalini ope facta, laccam, quae Florentinae nihil cedit, neque siccando quidquam coloris perdit. His experimentis subiungit Cl. Auctor praecepta, quae diligenter curare debent, laccas qui conficere volunt.

Phytolaccae decandrae baccae, earundemque succus, etsi spem primo intuitu faciat, posse inde laccas eiusdem gratiae elici; tamen experimentis fugacem tantum colorem praebere violaceum demonstratum est. Siccescens color ingrati sanguinis siccati colori non absimilis fit. Baccae siccatae omnem tingendi vim perdunt, si vel sales ad pigmentum vel extrahendum, vel revocandum adhibeantur. Laccae etiam, si vel madidae sint pulchre coloratae, tamen vel omnino, vel maxima ex parte colorem perdunt, quando exsiccantur. Interim, haec experiundo, Cl. Auctor in duplicem baccarum vsum incidit. Primum enim succus expressus, et paucis vel acidi nitri, vel solutionis Iouis guttis temperatus, quando lento calore in vitro vsque ad siccitatem inspissatur, pigmentum praebet succosum, quo vti possunt, qui vario colore chartas geographicas vel alias imagines distinguunt. Deinde possunt inde panni tinctorii, qui *Bezettae* vulgo vocantur, confici, hoc modo: succus baccarum expressus et colatus temperatur aliquot guttis vel spiritus nitri, vel solutionis Iouis recens factae. Panni lintei detriti diligentissime lauantur et aqua pura saepissime eluuntur, vt saponis prorsus nihil relinquatur. Hi postquam prorsus siccati sunt, imbuuntur isto succo, siccantur, iterum imbuuntur, vsque dum saturati sunt.

p. 79. V. HENR. AUG. WRISBERGII *obſeruationes anatomico neurologicae de ganglio plexuque ſemilunari in abdomine et neruis illum formantibus: praelectae d. XVIII. Dec. MDCCLXXIX.* Praemiſſa de neceſſaria neruorum omnium, eorumque connexionis, cognitione egregia oratione, enarratisque plurimis morborum generibus ex commercio nervorum ſecum connexorum oriundis, quorum medela ignorato nerui nexu locum non habet: de nexu neruorum generatim breuiter agit, ſimulque aſſerit, ſe celebri neruorum anaſtomoſi, vbi rami ex diuerſis locis orti, vaſorum inſtar in vnum filum confluant, vix aſſentiri, cum in plerisque neruis ramorum diuiſio, perſciſſa intermedia cellulоſa, ad ortum nerui continuari queat; illa tamen neruorum loca, vbi frequenter ganglia filamentis intermixta ſunt, a regula exceptionem facere, et luculenter declarare, vnionem et miſcelam quaſi ibidem diuerſarum neruis impreſſionum fieri. Quare nullibi etiam conſenſus neruorum plura exſtare teſtimonia, quam in neruis gangliis interſtinctis. v. c. in ſympathico magno, et praecipue in ſyſtemate viſcerum abdominalium. Iam cum horum neruorum, quamquam a multis doctiſſimis anatomicis deſcripti ſint, nondum perfecta cognitio data ſit, ſed multa ſuperſint vel addenda, vel melius ornanda: Cl. Auctor vltra 13 annos occupatus fuit, his in anatome ſubtiliore et difficiliore lacunis reſarciendis, atque obſeruationes ex plus, quam ſexaginta cadaveribus humanis conquiſiuit. Accurate itaque agit

p. 86. 1. *de neruo phrenico*, cuius origo certiſſime non in omnibus cadaueribus vltra quartum aut tertium ceruicalem adſcendit; varietatem tamen in 37 cadaveribus Cl. Auctor quinquies vidit, qua neruus phrenicus cum nono pare neruorum cranii per ramum deſcendentem connexus eſt. Deſcribitur itaque hic

ea,

ea, quam vidit, ortus nexusque ratio cum ſuis varietatibus, ita tamen, vt naturalis fabrica, ceu omnibus cognita, omittatur.

2) *De pari octauo, quod vagum vulgo appellatur*, atque hic quidem inprimis *ſecundi recurrentis* mentionem facit, ſubiungit tamen etiam deſcriptionem huius aberrationis, qua trunci ipſi confluant.

3. *De neruo ſympathico maximo, praecipue de eius per cauum pectoris deſcenſu, et ſplanchnicis ab illo ortis.* p. 97.

4. *De ganglio plexuque ſemilunari ipſo*, cuius varietates in quatuor claſſes conſtantioris ſtructurae congeſſit, quas vberius et accurate omnes deſcribit.

VI. *Hiſtoria tumorum rariorum circa carpum et in vola manus obuenientium, qui, ſimillimi licet facie, qua indolem tamen et ſanandi methodum prorſus diſcrepant, auctore* OLAVO ACREL, *praelecta r. ſocietati ſcient. d. XVII. Iulii, MDCCLXXIX.* Alii tumores carpi a carie ſuboriuntur et fungoſi ſunt; alii atheromatis naturam induunt atque e iuncturis praecipue et ligamentis oſſium carpi pullulant. *Primum* de fungis cancroſis, qui ſupra et infra carpum conſpiciuntur, cutem integram ſeruant atque qua magnitudinem et figuram, conſiſtentiam, duritiem atque dolorem inter ſe variant. Praeter aucti ponderis ſenſum, digitorum rigorem, incommoda nulla mouent; poſt plurium annorum inducias in moleſtiſſimam molem excreſcunt. Cauſſas ipſorum indicat, ipſosque a gangliis omnino differre docet. His praemiſſis, tres caſus recenſet, e quibus apparet, omnia remedia chirurgica cognita ab his tumoribus eludi, hanc tamen malo adcommodatiorem methodum proponit, vt, quoad fieri p. 112.

 poteſt,

poteſt, externum vlcus quam primum ad cicatricem perducatur; nulla caeterum ad ſanationem cariei penitus abſolutam habita ratione.

p. 129. Deinde *Atheroma iuxta carpum* deſcribit. Semper huius generis tumores ſub iunctura et vola manus vidit, et in capſula, eaque ſubinde denſioris compaginis, fuerunt incluſi, capſula ſe dilatando increſcit et ſeſe inſinuat inter muſculos, tendines et aponeuroſes volae manus. Moleſtiam tamen haud leuem ſub motu manus digitorumque pariunt, atque plurimis durioribusque ramis, preſſioni renitentibus, praediti, atque ſic in plurima loculamenta diuiſi ſunt, qua in re a reliquis cyſticis tumoribus differunt, a gangliis autem humore, quem continent. In caſu ſubiuncto ſetaceis, inciſione, iniectione mixturae rodentis ex ſpiritu acido ſalis marini aqua diluto, atque compreſſione medelam abſoluit. Caeterum materiem atheromatis huius plane ſingularem ſobolem eſſe lymphae, quam aut glandula quaedam ipſius iuncturae parauit ſecreuitque, aut fibrae tendineae caſu ruptae ſtillarunt, haud dubie pronunciat. In Tabula ſubiuncta tumorum forma atque ratio depicta eſt.

II.

Fundamenta Chemiae theoretico-practicae, poſita a D. IOH. WILHELMO BAUMERO, Sereniſſimi Haſſiae Landgrauii a conſiliis rerum metallic. Medicinae in academ. gieſſen. Profeſſ. Primar. Hiſtor. natural. et Chemiae Ordinar. Gieſſae, apud Iuſt. Frider. Krieger, CIƆIƆCCLXXXIII. Alph. 1. plagg. 11. in forma octaua.

In

In conscribendo hoc libro, qui duabus partibus absoluitur, Auctor rationem secutus est hanc, vt in prima parte, praemissa chemiae definitione, obiectisque et characteribus, quibus chemici quandoque vtuntur, descriptis, instrumenta cum actiua, tum passiua recenseat, simulque variorum de principiis corporum chemicis sententias enarret, et tandem de operationibus chemicis loquatur; in altera autem producta aquea, educta et producta salina, educta gummosa et gummoso-resinosa, educta et producta phlogistica et salino-phlogistica, saponacea, sulphurea, sulphureo-semimetallica, hepatica et hepatico-regulina, producta aggregatorum, semimetallica et metallica consideret, tandemque de metallorum et semimetallorum temperaturis, de metallorum commixtorum separatione, de praecipitatis atque calcibus et de vitrorum coctione agat, ac simul praecepta, quae dedit, dissoluendorum, componendorumque variorum corporum exemplis quibusdam illustret.

Sub hisce ergo sectionibus tam theoreticam, quam practicam chemiam Auctor comprehendit, vsusque est in vtraque hac artis parte exponenda ordine haud prorsus inepto et stilo, vtut non eleganti, satis tamen limpido, eoque rebus pertractatis accommodato. Quare si ad h s, de quibus modo locuti sumus, libri laudati dotes respicimus, non possumus ire inficias, eum vsibus, quibus ab Auctore destinatus est, omnino non videri penitus incongruum. Iam autem, cum plures sint virtutes, quibus excellere liber bonus, isque potissimum, qui in discentium vsus conscriptus est, debeat, videndum est accuratius, vtrum his etiam admodum sit conspicuus, an illis tantum, quas supra commemorauimus, lectoribus probetur. Neque tamen in variis, quas BAUMERUS protulit, chemiae

subie-

ſubiectis, velut in aqua, terra, lapidibus, ſalibus, metallis, horumque corporum ſpeciebus ſingulis recenſendis haerere nobis lubet, quarum quippe enumeratio longa nimis futura eſſet, atque faſtidioſa, ſed perſiſtendum potius nobis putamus in hoc, vt praecipua quaedam Auctoris de indole quarundam vel a natura productarum, vel arte factarum rerum placita excerpamus, eius de variorum phaenomenorum cauſis ſententias diiudicemus, et, ſi quid iis adiiciendum videatur, iſtud ſubſtituamus.

p. 21. Et alumen quidem inter ſalia ſtyptica Auctor refert, dicitque, illud ex vitrioli acido, terra ſilicea et aqua compoſitum eſſe; at vero ſi accuratius in naturam huius ſalis inquirimus, et nuperorum chemicorum cum eo facta experimenta, eaque ſumma cura inſtituta, conſulimus, videmus quidem et vitrioli oleum et multam aquam ipſi ineſſe, haud vero quaquam ſiliceam terram, ſed prorſus aliam, argillaceam dictam, aut ab alumine cognominatam, in eo contineri, quae in acidis, mineralibus potiſſimum, facile ſolui poſſit, cum iisque in terreſtria ſalia abeat, quibus conficiendis ſilicea terra omnino impar eſt. Hinc BAUMERUM in definienda aluminis natura mirum quantum a vero aberraſſe, eumque francogallum quendam chemicum, infidum ſaepe ducem, in hac re eſſe ſecutum, patet.

p. 25. Boracem, veteribus Baurach dictum, medium ſal ex minerali alcali, ſale hombergiano, terra vitreſcente, multa aqua et pauco vitrioli acido compoſitum ſiſtere, illudque ex orientali India ſub maſſae pinguis, cryſtallis refertae, variisque heterogeneis partibus contaminatae forma afferri, et iam apud Batauos, vt olim apud Venetos, depurari Noſter perhibet, neque tamen de modo, quo Bataui

in

in borace ex tincale conficiendo vti ſolent, reddit rationem, nec de tincalis natura et ortu ſententiam dicit. Mancus ergo eſt hic de borace locus, qui ex DEMACHYI, FERBERI, aliorumque ſcriptis multo locupletior reddi, et emendari potuiſſet.

Inter gummata et reſinas, quas Auctor recen- p. 75. ſuit, mentionem quoque camphorae factam eſſe videmus, quae, ſi Noſtro fides haberi debeat, non ſolum ex lauri camphorae et quarundam aliarum plantarum variis partibus excoctione et veluti ſublimatione paratur, ſed etiam ex aethereis quibusdam oleis, v. c. maioranae, thymi cet. praecipitatione quandoque obtinetur. Nos quidem has cryſtallos, in quas nonnunquam olea quaedam aetherea ſponte abeunt, non tam camphoratae, quam potius ſalinae acidae naturae eſſe, cum nuperis quibusdam chemicis perſuaſum habemus.

Furnorum figuram oualem vel ellipticam, qua p. 85. ignis radii refracti in vnum, duoue puncta cauſtica colligantur, vim ignis vehementer augere Noſter cenſet, eaque de cauſa furnum ita conſtructum chemicis vehementer commendat. Sed cuius vtilitatis furnus eſſe poſſit, qui ignis radios in vnum punctum colligat, nos ſane non hariolamur. Summa furni chemici in eo profecto collocanda eſt, vt calor operationi inſtituendae aptus paucis carbonibus produci, corporibusque ita applicari poſſit, vt ea ab omni parte vim ignis experiantur.

Fermentationem variorum vegetabilium cor- p. 174. porum, quae ex partibus heterogeneis, v. c. oleoſis, acidis, mucoſis, cet. compoſita ſint, inteſtino motu, qui aëre, temperato calore et, reſpectu ſicciorum, aqua vel producatur, vel adiuuetur, peragi Auctor ſtatuit, eamque ita abſolui perhibet, vt partes ſubtiliores, ſalinae ſcilicet mobiliores, terreae, oleoſae et aqueae a magis viſcidis ſeparentur,

tur, paulo craſſiores in motum corripiantur, attenuentur et denique in nouum corpus vinoſum vel acetoſum componantur. Si autem quaeramus, quae ſit proxima inteſtini illius motus cauſa, hoc Auctorem problema haud ſoluiſſe, animaduertimus. Eſt quidem verum, quam quod veriſſimum, nobis nondum cognitam atque perſpectam penitus eſſe propriam et veluti principem fermentationis cauſam; attamen experientia edocti ſcimus, ea ſolummodo corpora ocius citius in fermentationem rapi, quae dulcibus, aut certe mucilaginoſis partibus admodum abundent. Atqui ex hoc, aliisque phaenomenis ad proximam illius motus cauſam il-
p. 175. luſtrandam aliquid lucis afferri poſſe videtur. Ceterum enumerat BAUMERUS duas fermentationis formas, vinoſam puta et acetoſam, quarum illam etiam ſpirituoſam vocari monet; eam autem fermentationem, quam putridam appellant chemici, ab illis ſeparandam iudicat, quod ſalia vrinoſa, terra ſubtiliſſima, oleaque volatilia foetidiſſima ea producantur, et corpora prorſus deſtruantur. Neque tamen nobis videtur putrefactio a fermentatione proprie tali, vt loqui Auctor amat, ſeiungenda, ſed potius tanquam continuatio illius, eiusque acetoſae, conſideranda eſſe, quoniam in multis corporibus putrefactio ſemper fermentationem ſequitur; et quamuis haec quandoque in oculos ita non incurrat, vt eam perſpicue animaduertere poſſimus, ſaepe tamen et fere ſemper, vt COLLINI experimentis demonſtratur, in principiis putredinis aliqua, non duratura ſigna acidae degenerationis ſe offerunt, vt praecedat acidum, aliquamdiu cum putredine partitas vices teneat, et ab ea denique ſuperetur *) cet.

Tar-

*) Vid. Commentar. noſtr. Vol. XXV. P. I. p. 22.

Tartari emetici parandi ratio, quam Noſter laudat, efficaci medicinae cum euacuanti, tum reſolventi, conficiendae non omnino apta eſt; neque enim croci metallorum, aut vitri antimonii quantitas, quae cum tartari cremore coqui debeat, accurate eſt deſcripta; neque coctionis tempus recte definitum. Scilicet perinde Auctori videtur, aequales partes antimonialis calcis et cremoris tartari ad parandum hoc ſal metallicum adhibeantur, an dimidia illius calcis pars ad duas cremoris ſumatur. Sed ſi anaticae partes vtriusque ingredientis cum aqua coquuntur, ingens profecto copia antimonii calcinati indiſſoluta remanet, quod cremoris non ſatis adſit, cum quo in coniunctionem abire queat. Hinc patet, eam huius emetici medicamenti conficiendi methodum, quae coctione vnius partis vitri antimonii cum partibus duabus cremoris tartari et ſufficiente copia aquae abſoluitur, illa eſſe praeſtantiorem. Ceterum nimis longum eſt tempus, quod ad coctionem praeſcripſit Auctor, cum, modo aquae idonea portio adhibita fuerit, decem horarum ſpatium ſufficere, nuperiorum experimenta docuerint. p. 249.

Phoſphororum variorum Noſter etiam mentionem iniicit, eorumque et parandorum methodos, et virtutes praecipuas recenſet. Et primo quidem loco laudat eum, qui ex ſalis ammoniaci parte vna et duplo calcis viuae ſeorſim pulueriſatis, deinde mixtis et in catillo fuſis paratur, neque vero auctoris, qui primus illum deſcripſit, et a quo etiam cognomen habet, meminit. Hic autem phoſphorus in tenebris lucem emittit, ſi quocunque modo teritur, ille, qui a BALDUINO nomen fert, et quem nitrum calcareum valde calcinatum largitur, tum demum lucet, ſi radiis ſolaribus fuerit expoſitus. Ob teneram ſulphuream indolem hanc po- p. 250.

ſterio-

ſteriorem ſpeciem cum ſpatho hepatico bononienſi vſto conuenire Noſter iudicat.

p. 357. Phoſphori animalis aut kunkeliani conficiendi varii modi ſunt, quorum vnum, alterumue reliquis antecellere Auctor recte quidem perhibet, ſed gahnianae methodi, quae optima, expeditiſſimaque dici meretur, ipſe eſt oblitus. Ceterum, vt hoc vnum addamus, alumen, quod nonnulli miſcelae ex ſale microcoſmico, fuligine et arena addiderunt, non putamus ea pollere virtute, vt acidum vrinae expellat antea, quam cum phlegiſto coniunctionem inierit; nam vitriolicum acidum minus fixum eſſe, quam phoſphoreum, ſatis quidem euictum eſt.

III.

Sammlung phyſikaliſcher und chymiſcher Abhandlungen von FRANZ CARL ACHARD. *Berlin.* 8. *Erſter Band mit Kupfern bey Unger.* 1784. *S.* 480.

i. e.

Collectio commentationum phyſicarum et chemicarum, auctore FRANCISC. CAROL. ACHARD Vol. Imum.

Egregius ſane obſeruationum atque experimentorum theſaurus, tanto quidem maioris aeſtimandus pretii, quod, vel non monente Cl° Auctore, ipſo enarrationis modo pateat, eum nulli litaſſe hypotheſi, ſed quae ſuis ipſius viderit oculis retuliſſe: Id tantummodo in commoda lectorum nobis optandum ſupereſt, Cl. Auctorem et ſingularum commentationum contenta, et commentationes ipſas faciliori et meliori ordine, quam quidem hinc inde factum eſt, diſpoſuiſſe, ſingulas numeris ſuis in-

insigniuisse, et catalogo, vt vocant, alphabetico, omnium, quae hoc volumine continentur, aut certe praecipuorum experimentorum sub finem adiecto vsum praestantissimi libri faciliorem reddidisse: Plures, quas hoc volumen comprehendit, commentationes coram regia Berolinensi Scientiarum Academia praelegit, cuius etiam nouis actis publicis insertae sunt sermone gallico.

De imperfectione eius, quae in meteoris versatur, scientiae naturalis partis, quamdiu cum obseruationibus, barometro, thermometro, atque hygrometro institutis, eae non coniunguntur, quae electricitatem atmosphaerae, pluuiae, niuis ac nebulae docent, vna cum descriptione binorum instrumentorum, ad id genus obseruationum adhibendorum; inserta est haec commentatio nouis actis Berolinensibus anni 1780. Vt instrumentum istiusmodi laudem mereatur, requirit Cl. Auctor, vt vsu sit facile, vt non indicet modo, an, sed quo gradu, vtrum positiue, an negatiue electricus sit aër, vt vsus eius, si materia electrica accumuletur, nullum periculum obseruatori intentet, et vt sit portatile, et domi aeque ac in horto adhiberi queat; singula haec commoda suis instrumentis comparauit, quae nunc vberius describit. p. 5.

Experimenta, quibus demonstratur, corpora eiusdem generis, superficie tamen et massa discrepantia, materiem electricam, sola superficierum, nulla massarum ratione habita, in se recipere, iisdem actis eiusdem anni similiter inserta. Conductor cylindricus cauus ex lamina aurichalcea confectus eadem certe se habuit ratione, siue vacuus erat, siue plumbo liquato refertus, cum tamen conductor perinde cauus, sed minoris diametri, notabilem satis ostenderet discrepantiam. p. 17.

p. 20. Experimenta ad determinandam celeritatem, qua corpora diuersae figurae materiem electricam in se recipiunt, et rationem, quae inter copiam absorptae materiae electricae, et distantiam a corpore ea repleto intercedit, instituta. Spectant haec ad litem, diu inter Anglos physicos agitatam, vtrum ad fulminis ictum ab aedificiis arcendum corpora in acumen desinentia, an rotundata praestent. Decem narrat experimenta, magna cum cura instituta: Quo magis conductor a corpore, cuius materiae electricae absorbendae inseruire debet, distat, eo tardius absorbet, vt tandem, si distantia nimia sit, nihil plane eius absorbeat: Unum corpus in acumen desinens plus materiae electricae absorpsit, quam plura eiusmodi corpora, aut conus.

p. 34. De electrisatione surdi. Puer 15 annorum, qui sexto suae aetatis anno variolis laborans omnem audiendi facultatem amiserat, per tres dies se inuicem subsequentes singulis diebus circiter quinquaginta concussiones electricas ab vna aure ad alteram deriuatas accepit, et feliciter sanatus est: In aliis tamen, qui superata febre acuta surdi facti erant, nihil effecit istud remedium.

p. 35. De quibusdam singularibus fulminis effectibus. Describit phaenomena, quae ipse vidit, atque effectus, quos in suo ipsius corpore percepit; erant autem violentae concussiones, in animi deliquium abeuntes, et altero adhuc die genuum tremor, et vehemens alui fluxus, quos quidem posteriores effectus ab ictu electrico, nulla etiam concussione comitato, experitur Cl. Auctor. Eodem fere loco quatuordecim diebus elapsis villicus quidam ictu fulminis subito exstinctus fuit; enarrat Cl. Auctor phaenomena in cadauere eius obseruata, nulla sulphurei odoris vel fusionis corporum metallicorum, quae secum portabat,

tabat, veſtigia; veſtimenta autem, quibus indutus erat, dilacerata, et multa eorum disiecta; comparat hunc caſum cum aliis ſimilis indolis, et in discrimen fulmine necatorum, eiusque cauſam inquirit; in plerisque certe caſibus fulmen vera partium deſtructione, non aëris modo corruptione, occidere: Phaenomena in alia tempeſtate notata, quae Cl. Auctor Celeberr. FRANKLINI de fulminis et electricitatis indole hypotheſi contraria eſſe putat.

Chemica nonnullorum lapidum analyſis, et definitio earum, ex quibus conflantur, partium. Acidis mineralibus praecipue tentauit hos lapides, tum crudos, tum antea cum ſale tartari vſtos, et elutriando hoc iterum priuatos, Cl. Auctor; ſimul tamen, quid, ſi ſoli exponantur violento igni, patiantur, notauit: Prima experimentorum ſectio ſpectat chryſolithum orientalem, quem in catillo Haſſiaco ſub fornace docimaſtica per quatuor continuo horas, candentem perparum quidem de ſuo pondere, omnem tamen colorem, et in ſuperficie partem pelluciditatis amittere expertus eſt Cl. Auctor; in duabus eius lapidis drachmis experimenta haec 18 grana terrae ſiliceae, 21 grana terrae calcareae, 77 grana terrae aluminaris, et duo tantummodo calcis ferreae grana ineſſe demonſtrant. Altera ſectio pertinet ad ametnyſtum Saxonicum, qui per 14 horas eodem igne eadem ratione vſtus, non mutato pondere, ſimiliter et colorem et partem pelluciditatis exuit, et in duabus drachmis duo grana calcis ferreae, 36 grana terrae ſiliceae, 10 grana terrae calcareae et 72 grana terrae aluminaris continere repertus eſt. Tertia ſectione ad iaſpidem orientalem rubram maculis viridibus variegatam progreditur Cl. Auctor. Et hic lapis eodem pacto per tres continuas horas igne tortus, nec pondere, nec ſuperficiei nitore mutato, colorem tamen in griſeum p. 45.

 com-

commutauit, et praeter magnam terrae ſiliceae copiam terram etiam calcaream et calcem ferream exhibuit. Quarta denique ſectione perſequitur Cl. Auctor mixtionem pumicis albi, qui per duas horas igne furni anemii agitatus in maſſam griſeam, ad chalybem ſcintillas elidentem, achati polito ſimilem liquabatur, et in binis drachmis duo grana terrae ferreae, 14 grana terrae ſiliceae, $5\frac{1}{2}$ grana terrae calcareae, et 99 grana terrae aluminis continere inventus eſt.

p. 63. De cauſſis aſphyxiae, ex inſpiratione aëris reſpirationi inepti natae, et de remedio eius valde efficaci: Haec etiam commentatio in nouis actis Berolinenſibus, et quidem anni 1778 occurrit. Non in defectu elateris latere iſtam cauſſam, ſed in nimia, qua aër ſuperſaturatur, phlogiſti copia, quo per nitrum liquefactum, ſi eiusmodi aër per illud transeat, abſorpto noxius eſſe deſinit; reſpirationis quendam finem eſſe, vt phlogiſton ſuperfluum per hanc viam corpore egrediatur; aërem igitur phlogiſto iam nimis onuſtum phlogiſto illi in ſe ſuſcipiendo ineptum eſſe, quod ſi in corpore remaneat, irritabilitatem ſubito deſtruat omnem, et neruos obnubilet; animalia etiam, quae per aliquod tempus absque reſpiratione vitam agere poſſunt, non tantum phlogiſti in atmoſphaeram protrudere (reſpiciendum tamen hic praecipue eſſe ad aërem vitalem, quem pulmones ex atmoſphaera hauriunt, cum ſanguine commiſcent, et per vniuerſum corpus diffundunt, nuperiores Cl. LAVOISIER, INGENHOUS, CRAWFORD aliorumque obſeruationes monſtrant): In illis igitur aſphyxiis ſanandis id agendum eſſe, vt motus pulmonum reſtituatur, phlogiſton accumulatum euacuetur, et per ſtimulantia neruorum ſtupor tollatur; aërem eum in finem dephlogiſticatum pulmonibus intrudendum

ſua-

ſuadet, et eo remedio cuniculum et fringillam, quos in aëre ex ipſorum pulmonibus exhalante exſtinctos viderat, reſtituit; repetitis eodem cum felici euentu iisdem in canibus, felibus ac muribus experimentis; euentus etiam idem erat, ſiue animalia aëre ex pulmonibus exeunte, ſiue fixo, ſiue inflammabili, necata videbantur. Vltimo deſcribit Cl. Auctor inſtrumentum, quo ad iniiciendum in pulmones animalium iſtum aërem vtitur.

De pondere ſpecifico, elatere, indole compreſſibili atque extenſili variarum aëris ſpecierum, et de earum facultate, ſeminum, germinationi et ceter. aptorum, euolutionem aut promouendi, aut impediendi. Aërem inflammabilem ac nitroſum quaſſatione cum aqua ex parte in ſuas diuidi partes conſtituentes, non abſorberi. Aërem fixum inter omnes aëris ſpecies ſolum talem corporibus inhaerere, qualis, quum ea deſtruantur, ex corporibus prodeat; eius acorem certiſſime non ab acido peregrino, quod, dum euoluitur, ei commiſcetur, pendere, ſed, dum adhuc in corporibus innidulatur, iam adeſſe. Specificum pondus in globo vitreo, quem, poſtquam ſub antlia pneumatica omnem aërem antea incluſum extraxerat, aëris ſpecie ponderanda impleuit, determinauit; aëris quidem nitroſi minus exacte, quamuis minus eſſe pondere aëris communis ſibi perſuadeat: Si pondus aëris communis = 1 aſſumat, pondus aëris fixi, aut vitriolici, aut nitroſi acidi vi ex creta expulſi, inuenit = $1\frac{258}{1000}$, aëris fixi acidi vitrioli ope ex ſale tartari extricati = $1\frac{516}{1000}$, aëris fixi ex cereuiſia fermentante prodeuntis = $1\frac{645}{1000}$; aëris inflammabilis ex vegetabilibus et praeſertim ex hordeo igne extorti manifeſte minus puri = 1; aëris inflammabilis ope acidi vitriolici ex zinco = $\frac{1}{6}$, ex ferro obtenti = $\frac{355}{1000}$, ex zinco acidi phoſphorici vi impe- p. 75.

trati = $\frac{1}{2}$, ex ferro per aceti acidum acquisiti = $\frac{581}{1000}$, dephlogisticati, ex nitro liquefacto effluentis = $\frac{835}{1000}$, (hic calculus ab omni aliorum physicorum calculo recedit, qui hunc aërem communi ponderosiorem deprehenderunt): Si pondus specificum aëris communis = 31, pondus aëris ardente candela cerea phlogisticati inuenit Cl. Auctor = 28, aëris ardente sulphure aut vini spiritu phlogisticati = 30, aëris respiratione pulli multum phlogisticati = 29. Quo minus ponderosa est aëris species, eo minus eodem calore extenditur, eo minus, pressione manente eadem, comprimi potest. Vt, quem in germinationem seminum effectum habeant, exploraret, Ianuario mense calore 16·20 thermometri Reaumuriani semina lepidii satiui, telae laneae (Flanell) madidae commissa, sub vitris conclusa aëris illis variis speciebus exposuit, et vidit, semina in aëre dephlogisticato eadem celeritate et facilitate germinare, quam quidem in communi et quocunque modo phlogisticato; intumescere paululum, neque tamen germinare in aëre fixo, et penitus destrui in aëre nitroso.

p. 83. De modo, motum undulantem partis superficiei cuiusdam liquidi imminuendi, per corpora specifice leuiora, quae igitur huic superficiei innatant, aut fluida, quae tamen alteri fluido se commiscere non possint, aut solida: Hic etiam libellus iam in nouis actis Berolinensibus anni 1778 impressus est: Primo recenset, quid iam ab aliis, et in ipso praesertim mari factum sit, et tunc enarrat, quo modo fluctuantem vndarum maris motum imitatus sit, et experimenta cum paruis vasis nauigiorum similibus atque oleo oliuarum instituta saepius iterarit. Ibique, si vis, fluctuantem vndarum motum producens, eadem maneat, eum minorem esse, si oleum infundatur aquae, quam si non infundatur, eo quod cor-

corpora motae aquae innatantia ſuo pondere ſuperficie eius eleuationi reſiſtant; eapropter loco infidi oliuarum olei vacua atque occluſa dolia, in quae aqua non penetrare poſſit, aut arcas ex laminis ferreis confectas, aëre repletas, et aquae imperuias, in nauigationibus tempeſtuoſis adhiberi, ſuadet.

Altera commentatio enarrans experimenta cum p. 93. ſale culinari eo fine inſtituta, vt illud in ſuas partes ſecedat: Neſcimus equidem, quare haec mox inſequentem praecedat, qua demum lecta intelligi plenarie poteſt. Neque liquato plumbo ſenſim ingerendo, neque cum ſulphure igni, quo hoc in flammas erupit, aliis atque aliis modis exponendo, ſal culinare in ſuas dirimere partes potuit. Quod ex ollis, in quibus muria cocta fuit, effloreſcit, merum invenit ſal culinare, nequaquam acido ſuo orbatum alcali minerale; neque aliud quid euenit, ſi muriae illi bullienti calx ſola, aut vna cum arena iniiciebatur; neque quod ex maſſa ex lapidis calcarei pulvere et ſale culinari aquâ ſoluto compacta, neque quod ex ſale culinari et luto cum aqua, neque quod ex puluere lapidis calcarei et luto ſicco cum muria ſalis culinaris ſubactis, et vel ſimpliciter ſiccatis, vel excandefactis, effloreſcebat, aliud quid erat, quam quidem ſal culinaris; pars tamen florum ſalinorum, qui ex lithargyrio et calce viua cum muria ſalis culinaris ſubactis naſcebatur, lixivioſam monſtrauit indolem: Neque fuſio ſalis culinaris mox cum carbone cornu cerui, mox cum fluore minerali, mox cum argilla vulgari nigra, mox cum calce et ferro ſimul inſtituta, neque tritura cum fluore minerali, aut cum ferro et calce, addita aqua, per dimidiam diem continuata ſeceſſum partium effecit. Similiter nec ſal mirabile aut coquendo, aut terendo, aut fundendo cum lithargyrio,

rio, creta, lapide calcareo, calce viua in ſuas divelli partes potuit.

p. 110. Experimenta cum ſale culinari eo praeſertim ſcopo inſtituta, vt ſal in ſuas partes abeat, et alcali minerale ex eo ſeparetur. Minium et ceruſſa plane nihil efficiunt, (prius tamen paululum, ſi cum ſale et aqua teratur) neque lithargyrium, alia atque alia proportione cum ſale illo et aqua miſtum, niſi coquatur, quo facto, exigua mineralis alcali portio ſecedit; neque maior, ſi lithargyrium prius coquendo cum lixiuio cauſtico aëre fixo priuatum fuerit: terendo diu lithargyrium cum ſale, et tantam adfundendo ſenſim aquae copiam, vt pultis in modum ſpiſſeſcat, albeſcit lithargyrium; ſal tamen integrum permanet, niſi duae partes lithargyrii cum vna ſalis parte tritae fuerint: Neque fuſio cum plumbo aut lithargyrio plus effecit. Calx viua alia atque alia ratione atque proportione cum ſale commiſta nihil quoque effecit; neque auget vim lithargyrii, particulam acidi ex ſale culinari abſorbendi.

p. 132. De nouo ſubſidio, paucis adhibitis carbonibus, aliaue materia combuſtibili calorem ſuſcitandi, ei ſimilem, quem magna vitra et ſpecula vſtoria producere valent, cum deſcriptione furni, qui, dum calefaciendo conclaui inſeruit, ſimul contentum eo aërem depurat, et phlogiſto liberat. Exſtat iam haec quoque tractatio in nouis actis Berolinenſibus anni 1779. Loco aëris communis aëre dephlogiſticato ex nitro extorto et veſicae incluſo lampadis flammam auxit, quo quidem id effecit, vt filum ferreum, diametri $\frac{1}{5}$ pollicis, duobus, grana aliquot platinae paucis minutis ſecundis liquarentur: Hoc experimenti euentu excitatus de furni forma, qua perpetuum iſtius aëris flumen in carbones deriuari poſſit, cogitauit; primo tamen iam tentamine

adeo

adeo inſignem aeſtum eo artificio genuit, vt fere omnes furni partes liquefierent: Vt aërem conclauis hieme ſemper purum conſeruet, iubet fundi furni conſueti medio laterem imponi, cui baſis vaſis conici 6 - 8 pollices alti et in baſi 4 pollices ampli ſuo tempore nitro implendi innitatur; hoc vas ſuperius in tubum argillaceum exit, qui poſtquam ſex pollices perpendiculariter adſcendit, recto angulo flectitur, et per furnum in conclaue ducitur; ex eiusdem vaſis baſi alius tubus exeat, qui poſtquam pedis altitudine perpendiculariter adſcendit, recto pariter angulo flectitur, et per furnum in conclaue deriuatur; in hoc poſteriore tubo adaptetur tubus follis duplicis, duobus fulcris innixi, qui, poſtquam vas illud nitro, et furnus ardente ligno repletus eſt, moueatur. Commoda tamen, quae ex hoc inuento in aëris conclauibus incluſi correctionem redundatura eſſe ſperauerat Clar. Auctor, hactenus certe non confirmauit experientia.

De ſimilitudine, quae tum in generatione at- p. 141. que effectibus electricitatis et caloris, tum in virtute corporum electricitatem conducendi et calorem recipiendi intercedit, vna cum deſcriptione noui cuiusdam inſtrumenti, ad determinandam electricae materiae copiam, quam corpora diuerſae indolis in eodem tamen ſtatu poſita, conducere valent, accommodati. Haec etiam tractatio in nouis actis Berolinenſibus eiusdem, in quo mox praegreſſa, anni exſtat. Prima ſectione Cl. Auctor oſtendit ſimilitudinem, quae inter generationem electricitatis et productionem caloris intercedit. Conductorem electricum, ſi corpus poſitiue electricum ipſi affricetur, negatiue electricum fieri, parte igitur electricitatis ſuae orbari, electricitatem, frictione duorum corporum excitatam tanto maiorem eſſe debere, quanto maius ſit diſcrimen virtutis, qua vtrum-

 que

que corpus pollet, fluidum electricum, conducendi; fi nullum fit eius virtutis difcrimen, nulla edere poft mutuam frictionem electricitatis indicia, quamuis reapfe excitetur electricitas, quoniam eodem momento, quo excitetur, reftituto materiae electricae aequilibrio iterum deftruatur. Secunda fectio fimilitudinem inter effectus electricitatis atque effectus caloris monftrat. Vim caloris corpora diftendentem a generata igne particularum vi repellente proficifci, ficuti corpora eiusdem electricitatis eodem gradu donata fefe inuicem repellant; eundem effectum etiam in particulis corporum electrica materia perfuforum confequi; et quod extenfione maffae non fiat fenfibilis, prouenire a maiore attractionis partes corporis inter fe ligantis vi; electricitate perinde ac calore feminum germinationem et plantarum incrementum, euaporationem, fanguinis in animalibus viuis motum, animalium ex ouis euolutionem accelerari, metalla atque alia corpora liquari; fuperpondium electricitatis aeque ac caloris in duobus corporibus fefe mutuo contingentibus per vtrumque aequabiliter difpefci. Tertia fectione probat Clar. Auctor, corpora exactam feruare proportionem inter facultatem calorem fufcipiendi, et facultatem electricitatem conducendi; metalla v. g. multo citius calefieri et refrigefcere, quam vitrum; omnia corpora, quo citius calefiant et refrigerentur, eo citius etiam definitam materiae electricae copiam in fe recipere et amittere; quo tardius calefiant et refrigefcant, eo tardius et difficilius materiem electricam imbibere ac dimittere. Poftremo defcribit et delineat inftrumentum, quo, quantum electricae materiae corpora dato tempore, dum aliud non electricum contingunt, amittant, exactiffime menfurari poffe fibi perfuadet.

De

De effectu, quem ſal ſedatiuus, dum cum iis funditur, in metalla, terras calcesque metallicas exſerit. Haec quoque experimentorum ſeries in nouis actis Berolinenſibus anni 1779 enarratur. Digerendo cum ſalis ſedatiui ſolutione, in aqua facta, alia metalla cruda, alia demum per alcali ex aliis acidis praecipitata ſolui; natum ex eo ſale et alcali volatili ſal medium elegantiſſimas in cryſtallos concreſcere, et igne vaſis clauſis tortum alcali ſuum, multo tamen minori copia, reddere, ſimul oleum ſubfuſcum adſcendere, vt igitur alcali volatile per ſal ſedatiuum in ſuas dirimi partes, et oleoſi quid continere probabile ſit. Ex iis, quae Cl. Auctor tentauit, praeter ferrum nullum metallum totum quantum cum ſale ſedatiuo in ſcorias confluxit, licet a platinae crudae particulis ferreis, plumbo, ſtanno, zinco opacum redditum, cupro parumper, magis tamen ab antimonio crudo et cobalti regulo tinctum eſſet; calces vero metallicae omnes, quas quidem Cl. Auctor tentauit, cum illo ſale in ſcorias coierant, purpura mineralis quidem in carneas, luna cornea et calx antimonii in flauas, calx viſmuthi in flaueſcentes, calx ſtanni et zinci in albas opacas, calx ferri in nigras: Excepta aluminis terra, quae, etiamſi cum tribus vel quatuor ſalis partibus fuſa, vix in ſuperficie aliquod cum ipſo inierat connubium, cum omnibus terris, niſi nimia, e. g. quadrupla, fuerit eius copia, in vitrum confluxit, ad chalybem ſcintillas elidens, et quidem cum magneſia alba, terra calcarea et vegetabili in vitrum plerumque flauum, cum dimidia parte terrae ſiliceae in vitrum clarum excolor, cum maiore eius copia, quemadmodum etiam cum tripla terrae oſſium copia, in maſſam porcellanae aemulam; ſi cum aequali poſterioris copia liquatum fuerit, ſuperior pars viret et pellucida, inferior nigra atque opaca eſt.

p. 154

Exa-

p. 166. Examen chemicum partium pilos diuerſorum animalium conſtituentium: Examinauit Cl. Auctor lanam ouillam, ſetas porcinas, pilos humanos, equinos, caprillos, caninos et cuniculorum, cum aqua in vaſis apertis, et in digeſtore Papini cum iis cocta, cum alcalibus cauſticis et non cauſticis, cum acidis, quae vulgo audiunt, mineralibus cum ſpiritu vini, cum naphtha vitrioli, cum oleo terebinthinae atque amygdalarum, examinauit comburendo in cineres, et aucto paullatim igne diſtillando in vaſis clauſis. Pili, ſiue in vaſis apertis, ſiue in olla Papini cum aqua cocti, nullam ſui ponderis iacturam faciebant; in poſteriore tamen, ſi lanam ouillam excipias, quae pinguedine quadam ab efficacia aquae defendi viſa eſt, tenacitatem ſuam amiſerant, quam, pilis humanis exceptis, ſiccati non recuperabant, aquam etiam fuſco, rarius, quemadmodum lana, flauo colore, et gelatina quadam imbuerant, quae, expulſa per euaporationem aqua, remanebat. In cineribus omnium nullus erat ſal alcalinus, et ſi cineres pilorum caprillorum et ſetarum porcinarum excipias, qui aliquid, perparum tamen, ſalis communis continere videbantur, nullus plane ſal; libra lanae ouillae reliquit cinerum non niſi drachmas duas et grana 32, libra pilorum equinorum aeque ac caninorum tres drachmas cum 12 granis, pilorum caprillorum ſeſquidrachmam cum $\frac{2}{3}$ grani, pilorum humanorum drachmam cum granis 20, vitulinorum drachmas duas cum granis 40, ſetarum denique porcinarum drachmam cum granis 52. Cineres illi ex terra oſſium et pauca calce ferri conſtabant: Diſtillationi ſiccae expoſiti pili plerique colliquabantur, et, diuerſa tamen proportione, omnes, relicto in fundo retortae carbone, praeter liquorem alcalinum volatilem atque oleum empyreumaticum, exhibebant ſalem ſiccum,

ammo-

ammoniaci aemulum, in rhomboidales plerumque cryſtallos concreſcentem. Oleum, quod vocant, tartari per deliquium, etiamſi cum pilis bulliret, neutiquam tamen eos mutauit; calx viua, non lanae quidem et pilorum humanorum, reliquorum tamen et tenacitatem et flexilitatem fere penitus deſtruxerat; lixiuium cauſticum omnes in gelatinam conuertit, et quum agitabatur, aequabiliter diſſoluit; diſſoluebant etiam eodem modo acida mineralia, et, ſi quidem concentrata erant, nullo opus erat ad id perficiendum calore externo: In ſolutione pilorum humanorum, qui ſi nigri ſint, ab eius vaporibus primo rubent, tunc dealbantur, in ſpiritu nitri fumante facto cryſtallos exiguas aciculares concreſcentes conſpexit. Olea, ſpiritus vini, naphtha nullam pilis induxere mutationem.

Tractatus de coloribus plantarum, iam nouis actis Berolinenſibus anni 1778 inſertus, et potiſſimum Illuſtriſſ. Com. de MONROUX oppoſitus, qui colorem vegetabilium in vitris ex eorum cineribus confectis reſurgere ſibi aliisque perſuaſit. Neque in fuligine, ex vegetabilibus, dum comburuntur, exſurgente eorundem vegetabilium colorem animaduertit vnquam Clar. Auctor, neque in cineribus, quos in vaſis porcellanis extus luto munitis ex floribus papaueris rhoeados, et paeoniae officinalis ruberrimis, ex ligno fernambuci, ex radice anchuſae tinctoriae, ex floribus caeruleis centaureae cyani et violae odoratae, luteis calendulae officinalis, ex cortice cinchonae, et aeſculi hippocaſtani, ex radice curcumae vſſit, aut cum nitro (id quidem rarius) aut cum borace vſta, addito plerumque adhuc vitri albi tenerrimo polline, in catillo ex porcellana confecto in vitrum colliquatis obſeruauit; quicquid coloris in vitris iſtis notauit, iure meritoque a particulis ferreis omni cineri vegetabili inhae- p. 189.

haerentibus deriuat: Adiungit ſub finem duo experimenta, in quibus fundendo vitrum album cum nitro, nunc flauo, nunc caeruleo colore tinctum prodire, viderat; nos quidem id phaenomeni a magneſia nigra deducimus, qua hodienum rariſſime carent vitra alba, et quam phlogiſti maiori minoriue parte per nitrum priuatam aliis atque aliis coloribus ludere, SCHEELII et aliorum experimenta loquuntur.

p. 199. De mutationibus, quas calces metallicae, aut ſolae, aut aliae aliis binario vel ternario numero miſtae, igne fuſorio agitatae perpetiuntur: Deſcripta etiam haec proſtant experimenta in nouis actis Berolinenſibus anni 1779. Aequalem ſemper calcium copiam inter ſe miſcuit, et in omnibus experimentis vehementiſſimum furni anemii ignem per tres horas continuum adhibuit; calcem ferri, zinci et plumbi ex metallorum horum in aqua forti ſolutione per alcali, calcem wismuthi ex ſimili ſolutione per aquam ſimplicem praecipitauit; calcem cupri, cuprum cum ſulphure vrendo, calcem antimonii ſtannique metalla haec cum forti nitri acido coquendo obtinuit. Calx zinci et ſtanni ſeorſim igni expoſitae non fundebantur; neque miſta cupri calci ſtanni calx, aut miſta zinci vel wismuthi calci, vel zinci et ſtanni calci ſimul calx antimonii, aut cum wismuthi et zinci calce commiſta ferri calx, reliquarum miſtarum multae imperfectius; quas omnes recenſere nimis longum foret.

p. 213. De ratione inter preſſionem aëris in ſuperficiem liquorum et caloris gradum, quem bulliendo concipiunt, intercedente: Aquam omni quamuis aëre ſpoliatam bulliendo bullas protrudere, quibus veſicae frigidae, iis excipiendis adaptatae, nequaquam diſtendantur; neutiquam ergo eſſe aërem; preſſione atmoſphaerae manente eadem, nullum flui-

fluidum maiorem concipere calorem posse, sed in vapores abire; variata autem illa, alium atque alium: Vt hanc caloris, quem fluidum bulliens concipere potest, ad aëris pressionem rationem exactius determinaret, singulare excogitauit instrumentum, hic descriptum ac delineatum, et sic definitos in tabula sistit caloris, quem aqua et spiritus vini bullientes concipiunt, gradus, argenti viui in tubo vitreo altitudini respondentes: Constantia illius rationis motus Cl. Auctor suadet, vt altitudines locorum non barometro, sed thermometro mensurentur.

De connubio ferri cum cupro. Ferrum purum absque interuentu alius corporis cum cupro nunquam colliquari, nisi parcissima vix sensibili copia; examinauit eapropter Cl. Auctor potiora, nobilibus tamen exceptis, metallica corpora; an in binis illis metallis coniungendis vinculi vices sustinere queant, et euentum 55 experimentorum, eum in finem alia atque alia ingredientium proportione seruata institutorum, in tabulam redactum sistit; arsenicum atque antimonii regulum optime huic scopo inseruire deprehendit, haec autem eum in finem adhibendo magis effecit, dum ferrum prius seorsim cum altero corpore commistum, tum demum cum cupri alia atque alia copia coniungere tentabat, et quid exinde impetrauerit, enarrat, et pariter in tabula sistit; vt tenacitatem etiam et ductilitatem determinaret, metallorum istorum compositorum parallelepipeda definiti voluminis ponderibus appensis et malleo examinauit; arsenici interuentu multo maiorem ferri copiam cupro vniri posse, quam quidem antimonii, expertus est. p. 222.

De arsenico eiusque cum variis corporibus coniunctione, commentatio prima, et ipsa nouis actis Berolinensibus anni 1781 vna cum quinque proxime p. 233.

me sequentibus inserta. Arsenicum album cum stanni, plumbi, zinci, wismuthi, reguli antimonii, antimonii crudi aequali copia distillauit, et addita singulis eius drachmis cinerum clauellatorum sesquidrachma cum platinae, cupri, ferri fusi, plumbi, stanni, wismuthi, reguli antimonii, et zinci aequali copia in hassiaco catillo fudit; wismuthum ex his solum ab arsenici consortio incolume perstitit; quid in platinam efficiat, ex annalibus chemicis Clar. CRELLII iam constat; reliquis metallis, si praesertim cum illis distillatur, suum rapit, certe ex parte, phlogiston, et reguli formam sibi sumit; cum antimonii crudi sulphure partim in citrinum, partim in rubrum abierat arsenicum.

p. 246. De eadem materia commentatio altera. Tentat Cl. Auctor arsenicum primo destillando cum aequali argenti, argenti viui, ferri, cupri, et reguli cobalti, tum, pariter distillando cum aequali calcis stanni, minii, ferri per acetum corrosi, cupri ab vstione aeris viridis crystallisati residui, florum zinci, calcis wismuthi, antimonii, vti quidem audit, diaphoretici, antimonii igne per se calcinati, cobalti saxonici fortissimo igne exusti, olei vitrioli, salis Glauberi, tartari vitriolati, salis armoniaci secreti Glauberi, selenitae, aluminis et salis amari copia: Argentum atque argentum viuum et cobalti regulus non erant mutata; cuprum autem, magis adhuc ferrum parte sui phlogisti orbata, ab ipsa adeo stanni, ferri, cupri, zinci, wismuthi, antimonii calce pars arsenici reguli formam erat adepta; calx cobalti non erat mutata; maximopere autem calx wismuthi ac minium. Ex salibus vitriolicis nihil expulit acidi arsenicum, licet vasa, dum aperiebantur, acidum salis communis magnopere redolerent.

De

De eadem materia commentatio tertia. Calces metallicas prius cum arſenico colliquatas facili opera fluxus nigri ope in ſtatum metallicum reduxit Cl. Auctor; difficilius ſtanni calcem, nequaquam antimonium diaphoreticum. Porro arſenicum cum aequali arenae puriſſimae, cretae, magneſiae albae, terrae aluminis, fluoris mineralis, argillae, nitri vulgaris, cubici et ſemiuolatilis, ſalis communis, ſalis febrifugi Syluii, ammoniaci, ſedatiui, boracis vſtae, acidi ex oſſibus extracti, et phoſphori, cum tripla acidi nitroſi, ſalini, et formicarum et cum quadrupla aceti concentrati copia deſtillauit: Quod de terra ſilicea in retorta remanſerat, in ſuperficie, elegantium, mere tamen terrearum, cryſtallorum formam prae ſe tulit; ceterum neque haec, neque reliquae terrae ab ea deſtillatione mutatae, neque ex fluore minerali expulſum acidum: Nitri, non perinde ſalis communis vel aceti vel formicarum acidum maximae arſenici parti volatilem indolem ademerat (eo quod nunc acidum arſenici certe ex parte erat): Nec phoſphorus mutationem induxit aut paſſus eſt ab arſenico. p. 255.

De emphyſemate artificiali, per varias aëris ſpecies producto. In auibus id commodi afferre, vt citius et melius ſaginari queant, Clar. Auctor ipſe expertus eſt; a mangonibus non raro adhiberi eam fraudem, vt equis macilentis meliorem dent formam, latuiſſe eum videtur. GALLANDATI, qui et Guineenſium modum, eo artificio arthritidem et rheumatismos ſanandi, deſcripſit, et ipſe in animalibus pericula fecit, exemplum ſecutus Cl. Auctor canibus, gallinis et pullis gallinaceis, perdicibus, columbis, ranis, coturnicibus, fringillis aliam atque aliam aëris, praeſertim communis, tum etiam dephlogiſticati, nitroſi, fixi atque inflammabilis copiam in telam celluloſam iniecit, et quae p. 266.

tam animalibus, quam aëri, mutationes obtigerint, enarrat; in canibus masculis aërem per omne corpus diffundere non potuit, facilius etiam in auibus syluestribus, quam quidem in cicuratis; aër nitrosus inflatus breui necabat animalia, quod ab aëre communi, dephlogisticato, fixo, atque inflammabili nequaquam accidit, quamuis posteriore referta animalia, forsan eo quod tardius resorberetur, per aliquot dies vigorem pristinum exuissent; aër tum communis, tum dephlogisticatus, phlogisticati atque aëre fixo inquinati ab animali redibant; nitrosus, quum ex tela cellulosa rediret, et communi misceretur, volumen eius multo minus imminuebat; aër inflammabilis suam aliquando inflammabilitatem perdiderat: suadet Cl. Auctor, loco aliorum modorum, aërem fixum administrandi, eum telae cellulosae iniici, et quum suspicetur, caussam malorum arthriticorum extra circulum humorum versari, et forsan causticae (sed an etiam alcalinae) indolis esse, his in malis potissimum adhiberi.

p. 283. Tractatus, descriptionem aliorum vario scopo institutorum experimentorum electricorum continens: Prima eius sectione explorat Cl. Auctor, an, dum inflammatur materies electrica, acidum aliquod, quemadmodum ex sulphure aut phosphoro ardente, extricetur; sed, quamuis per tincturam heliotropii tubo vitreo contentam, 2000 scintillas electricas, per alcali volatile 4000 traiiceret, illa tamen non erubuit, nec hoc in sal neutrum abiit; procliuis ergo est in eam sententiam, quae fluidum electricum pro mero phlogisto habet, quamuis numerosissimis scintillis sal Glauberi siccissimum decomponere non potuerit (et, liceat addere, argumentum illud, a reductione calcium metallicarum petitum, ab Academicis Lutetiensibus satis superque refutatum sit, et nitri etiam candentis per scintillas

tillas electricas in statum alcalinum transitus sua adhuc dubia admittat). Secunda sectione nonnulli effectus electricitatis positiuae et negatiuae inter se comparantur; iidem certe erant in vectem, quem appellant, electricum, in germinationem seminum, in oua bombycum, in aquam exhalantem vtriusque effectus, vt Clar. Auctor coniiciat, in repulsione particularum corporum electrisatorum, quae destructum materiae electricae in variis corporibus aequilibrium sequitur, phaenomenorum illorum latere caussam, et duo experimenta narrat, pro ea opinione militantia. Tertia sectione experimentis monstratur, quantam vim in acceleranda tum putredine tum fermentatione habeat ictus electricus, et ex iis phaenomena coelo tempestatibus grauido in carnibus et liquoribus in fermentationem pronis toties obuia, nec non velox animalium fulmine necatorum in putredinem transitus explicantur. Tandem duobus experimentis ostenditur, aërem, dum materia electrica impraegnatur, non phlogisticari, et siue impraegnetur, siue spolietur, nullam eius elaterem subire mutationem.

De effectu suffumigiorum in aërem communem. p. 296. Aërem, alcali volatili grauidum, qualis est aër cloacarum, quamuis multum phlogisticatum, multum absorberi ab aëre nitroso: Candenti ferro tripodi in media aqua posito innitenti, et postea campana vitrea contecto inspersit, ita tamen, vt ne in flammam exardescerent, suffumigia; qualia sunt baccae iuniperi, styrax, myrrha, flores rosarum et lauendulae, candelae, nec non puluis fumalis, mastix, thus, benzoë, gummi, quod vocant sandarach, ladanum, radix ireos florentinae, caryophylli aromatici, succinum, semen coriandri, herba roris marini, et tabaci, cortices cascarillae et canellae albae, lignum rhodium et puluis pyrius; examinauit

nauit etiam aërem aceti, ſpiritusque vini bullientium, nec non alcali volatilis vaporibus grauidum, et vidit, omnibus quidem phlogiſticari aërem, nullo tamen eorum adeo, vt periculoſus hominibus fiat eius aëris vſus; minus, quam a reliquis, phlogiſticari a reſinis ardentibus, maxime inſontes eſſe aceti vapores; periculum tamen vtique intentari, ſi corpora illa in viuas flammas erumpant; aërem ipſum iſtis ſuffumigiis humidiorem potius reddi, quam exſiccari; fumo ipſo inhalato columbae non peribant.

p. 307. De dephlogiſticatione aëris phlogiſticati. Haec quoque commentatio in nouis actis Berolinenſibus, et quidem anni 1778 iam legitur. Partem corporum in vapores eleuatorum reuera aëre ſolui, qui, quemadmodum alia menſtrua, exinde alteretur, et non niſi definitam aliorum corporum copiam diſſolvat: Aërem dephlogiſticatum phlogiſto onuſtum in phlogiſticatum abire; acidis difficillime vniri (procul dubio, quoniam eo iam ſaturata ſunt) niſi interuentu phlogiſti, cui inter omnia corpora quam proxime adfinis ſit; aërem nitroſum non eſſe, niſi nitri acidum, interuentu phlogiſti aëri illi iunctum, inflammabilem conſtare ex eodem, ex acido atque ex phlogiſto, ita tamen, vt in hoc phlogiſton arctius nubat acido, quam quidem aëri; acidum aëris fixi ſui generis, et reliquis acidis omnibus magis adfine eſſe aëri; aërem atmoſphaericum poris tantummodo corporum innidulari: Ex calcibus metallicis per acidum nitri extorqueri aërem fixum (ſi igne vſtae fuerint et recentes, etiam dephlogiſticatum): Traiiciendo per nitrum fuſum ope inſtrumenti, cuius deſcriptio absque delineatione luculenta exhiberi vix poteſt, aërem phlogiſticatum et fixum in dephlogiſticatum conuertit.

De

De menſura puritatis aëris vna cum deſcriptione duorum nouorum eudiometrorum commentarius, nouis actis Berolinenſibus eiusdem anni inſertus. Aëris vſum in reſpiratione non eſſe eſſentialem eius virtutem, euaneſcere enim poſſe, quamvis aër maneat aër: Non ſolo phlogiſto aërem hominibus lethalem fieri; eius tamen in aëre communi copiae detegendae ſolummodo inſeruire eudiometra, quale, et quidem portatile, faciliusque aliis adhibendum, ceterum, quemadmodum reliqua, illa aëris nitroſi facultate, volumen aëris puri imminuendi, nitens, primo deſcribit et delineat Cl. Auctor, tum, quoniam aër nitroſus ſibi raro ſimilis ſit (quomodo hoc incommodum tolli queat, docuerunt Cl. WENZEL et Ill. INGENHOUS) aliud, in quo ex maiore vel minore voluminis per phlogiſton phoſphori ardentis diminutione bonitas aëris diiudicatur. p. 519.

De mutationibus, quas metalla, calces metallicae, terrae ſimplices, et ſalia a fluoris mineralis volatili terra in igne fuſorio experiuntur; hic etiam libellus iam in nouis actis Berolinenſibus anni 1779 proſtat. Miramur, nunc adhuc Clar. Auctorem terram appellare malle, quod, tot conſentientibus experimentis, non eſt, niſi acidum ſui generis, et quidem, vti plerumque obtinetur, terra vitri ſilicea inquinatum, quam ſecum volatilem reddidit: Ferro excepto reliqua metalla, cum quibus in igne fundebatur, neque inferebant illi, neque ſubibant aliquam mutationem; cobalti tamen regulus caeruleo tinctu perfuderat, et antimonii hinc inde rubicundo, vitrum in quod abierat; numeroſa experimenta, quae cum terris ſimplicibus, calcibus metallicis, ſalibus variis, alia atque alia proportione cum ſua terra inſtituit Auctor, in tabulas redegit; vniebatur fluxu, optime p. 332.

quidem et varia proportione cum terra calcarea, facile etiam cum ſiliceae minore, et cum ipſius magneſiae albae et terrae aluminaris dimidia copia, facillime cum calcibus metallorum, non tamen cum omnibus in perfectum vitrum, et cum ſalibus, inter quae alcalia fixa, ſalem ſedatiuum, et Glauberi, tartarum vitriolatum, ſeleniten, nitrum vulgare et cubicum, ſal commune et Syluii febrifugum, ſal ammoniacum fixum, et boracem tentauit: Facile etiam et ipſa, dum colliquata refrigeſcit, cryſtallorum formam adſciſcit, et alia, cum quibus funditur, vt eandem adſumant, diſponit.

p. 359. Experimenta de conuerſione terrae vegetabilis atque animalis, alia atque alia proportione cum calcibus metallicis colliquatae in vitrum, iam in nouis actis Berolinenſibus anni 1779 recenſita. Terra vegetabilis, id eſt, ea, quae ex cineribus vegetabilium, iterato aqua ebulliente elixatis, supereſt, acido nitri ſoluta, et per ſal tartari aqua ſolutum iterum praecipitata, aeque ac terra animalis, e. g. oſſa ad albedinem vſta, nitri acido ſoluta, et ex hoc acido per ſal tartari praecipitata, nulla alia materia addita fuſioni pertinaciſſime reſiſtunt; experimenta in parte furni, porcellanae fabricandae accommodati, ardentiſſima inſtituta hic, vt prius, in tabulas redacta ſunt, in quarum quinque columnis corpora, quae inter ſe miſta fuere; proportio eorum, productum fuſionis, color eius et durities indicantur; poſterior in omnibus terrae vegetabilis, et in plurimis terrae animalis connubiis talis erat, vt maſſa ad chalybem ſcintillaret; prior etiam cum calcibus plumbi, antimonii, wismuthi, et zinci plerumque in vitrum abiit, et tum his, tum aliis phaenominis magnam ſane cum terra calcarea ſimilitudinem oſtendit.

De

De conuersione terrae siliceae, dum cum altera quadam terra et salibus simul in igne funditur, in vitrum: Numerosissima etiam haec et multiplicata experimenta vna cum quatuor mox insequentibus experimentorum seriebus, in nouis actis Berolinensibus anni 1780 iam commemorata, in similes tabulas redacta sunt; instituta sunt, non modo cum omnibus terris, quas Cl. Auctor ad simplices refert, sed etiam cum multis salibus, e. g. sale sedatiuo, alcalibus fixis, etiam causticis, sale Glauberi, selenite, nitro vulgari et cubico, sale culinari, et ammoniaco tum vulgari, tum fixo, borace, alia atque alia proportione additis. p. 358.

Experimenta, per quae mutationes terrae siliceae cum salibus igni fusorio expositae determinantur, pariter in similes tabulas redacta, iisdem fere salibus, quae prius iam dicta sunt, sali etiam febrifugo Syluii, singulis fere septem diuersis proportionibus mistam terram per tres horas continuas igni vehementissimo furni anemii exposuit, et cum plurimis certe vitrum, aut vitri similem massam obtinuit. p. 371.

Experimenta de conuersione terrae siliceae multiplici modo et alia atque alia proportione cum reliquis terris simplicibus commistae in vitrum, pariter in tabulas redacta, quarum prior euentum fusionis cum vna ex reliquis terris, altera cum duabus, tertia cum tribus factae sistit, quae priori tabula continentur mistiones, septem, quae altera, 21, quae tertia, 57 diuersis proportionibus factae sunt; priorum et simplicium illarum mistionum nulla exhibuit vitrum; plures tamen alterius tabulae, in quibus aut terra calcarea aut magnesia alba aut vtraque dominabatur terrae siliceae, vix vnica earum, in quibus terra aluminis partem efficiebat, longe plures adhuc tertiae tabulae. p. 379.

p. 396. Experimenta de conuerſione terrae vegetabilis ſalibus miſtae in vitrum, quorum euentus pariter in tabula ſiſtitur. Fudit terram iſtam cum ſale tartari vulgari et cauſtico, alcali minerali, ſale ſedatiuo, et mirabili Glauberi, tartaro vitriolato, ſelenite, nitro vulgari et cubico, borace, ſale culinari, digeſtiuo Syluii, atque ammoniaco fixo, ſingula tribus diuerſis proportionibus intermiſcendo, per tres horas continuas in furno anemio, Pottiani ſimili, eaque ratione ex plurimis earum miſtionum vitrum impetrauit.

p. 400. De conuerſione terrae aluminis cum ſalibus, alia atque alia ſed nota proportione additis, fuſae in vitrum: Et haec experimenta, nouis pariter actis Berolinenſibus anni 1780 inſerta, eodem pacto, et iisdem, quibus priora, cum ſalibus, etiam cum vitrioli acido, inſtituta, et ſimiliter tabulae forma oblata ſunt, verum vitrum nunquam generauit niſi tres vel quatuor boracis partes adiiciendo; fudit tamen terram iſtam, adiecta tripla aut quadrupla acidi vitriolici, vel ſelenitae copia, et fuſionis veſtigia reperit in terra cum quatuor alcali cauſtici aut mineralis aut nitri cubici, cum 2-4 ſalis ſedatiui, cum duabus ſalis communis, cum 3-4 partibus et adeo cum aequali copia ſalis Glauberi igni expoſita.

p. 407. Experimenta de effectu ignis fuſorii in terram calcaream, alia atque alia eaque nota proportione cum terra aluminis, et ſalibus, cum magneſia alba et ſalibus, cum terra aluminis, magneſia alba et ſalibus coniunctam. Numeroſiſſima etiam haec et multiplici modo variata experimenta, quae Cl. Auctor primo in nouis actis Berolinenſibus anni 1781 cum orbe litterato communicauit, eadem, qua priora, ratione et inſtituta ſunt et deſcripta. Niſi certe aluminis terra exiguam ratione reliquorum

rum ingredientium efficeret portionem, nunquam obtinuit verum vitrum, excepto vno experimento, in quo eius terrae tres partes cum vna parte terrae calcareae, et duabus boracis vſtae fuderat; vitrum tamen adeo molle erat, vt chalybs nullas ex eo ſcintillas elideret: Frequentiſſime autem exhibuit vitrum terra calcarea cum magneſia alba et ſalibus igni expoſita, ſiue terra aluminis addita fuerit, ſiue non.

Experimenta effectum ignis in terram calcaream alia atque alia proportione terrae aluminis et magneſiae albae miſtam determinantia. Haec experimenta vna cum duabus mox inſequentibus experimentorum ſeriebus in nouis actis Berolinenſibus anni 1780 enarrauit Cl. Auctor, eaque quidem ita inſtituit, vt vaſa in regione calidiſſima furni, in quo porcellana coquitur, tamdiu poſuerit, quamdiu porcellana ipſa in furno manet, cum tertia parte terrae aluminis, aut magneſiae albae, etiam cum poſterioris dimidia aut quarta parte vitrum exhibuit ad chalybem ſcintillans. p. 440.

De conuerſione terrae calcareae alia atque alia ſed nota proportione cum ſalibus commiſtae in vitrum: Haec experimenta ſimiliter in tabula exhibita in furno Pottiani aemulo ita inſtituta ſunt, vt miſturae illae per tres horas continuas violentiſſimum experirentur ignem, quem operandi modum Cl. Auctor etiam in ſequenti mox experimentorum ſerie ſecutus eſt: Salia, quae Cl. Auctor tentauit, eadem ſunt, quae iam ſaepius diximus; cum ſale ſedatiuo, mirabili Glauberi, ſelenite, borace, nitro cubico, ſale communi, febrifugo Syluii, cum ſalis ammoniaci fixi dimidia, cum nitri vulgaris dupla copia in vitrum abiit, plerumque ad chalybem ſcintillas elidens. p. 444.

p. 451. De fuſibilitate terrae vegetabilis cum aliis terris ſimplicibus commiſtae: Cum terra calcarea et magneſia alba (vtique in catillis ex argilla confectis) frequentius, rarius cum terra aluminis in vitrum abiit, niſi alia iam nominata terra, aut, quam vocat Cl. Auctor, terra ſpati volatilis, aut plures earum ſimul acceſſerint; etiam cum aequali terrae animalis aut magneſiae albae copia in vitrum confluxit.

p. 456. Experimenta de effectu ignis fuſorii in miſturus terrarum ſimplicium cum calcibus metallorum imperfectorum et ſemimetallorum, nouis et illa actis Berolinenſibus anni 1779 inſerta, numeroſiſſima et multiplici modo variata, in calidiſſima furni, in quo porcellana coquitur, parte inſtituta, euentu eorum in quatuor tabulas redacto, quarum prima experimenta cum terra ſilicea, altera cum terra calcarea, tertia cum terra aluminis, quarta cum magneſia alba inſtituta ſiſtit. Cum ſingulis terris nunc cum aequali, nunc cum dupla, nunc cum tripla, nunc cum quadrupla calcis metallicae copia, nunc cum media, nunc cum tertia, nunc cum quarta parte eius miſcuit, et in prodromo refert, quomodo et terras illas, et calces metallicas (quas tamen an ſuo modo penitus puras ab acido ſoluente et ſale praecipitante liberas obtinuerit, adhuc dubitamus) ſibi puriſſimas comparauerit, terram ſiliceam quidem praecipitando ex liquore ſilicum. In verum vitrum non abiit terra aluminis, cuicunque calci metallicae miſta nec magneſia alba, nec ipſa terra ſilicea, niſi cum plumbi aut antimonii calce, aut cum quadrupla calcis ſtanni copia igni expoſita, calcarea etiam cum wismuthi et zinci calce, et qualibet fere calcis ſtanni copia.

IV.

Osservazioni circa il flogisto e le differenti specie d'aria secondo le moderne scoperte di ANTON. BUCCI, Prof. pubbl. di filosofia in Faenca, in Pavia. 8. p. 74.

i. e.

Obseruationes de phlogisto et diuersis aëris speciebus secundum recentiora inuenta.

Congessit vtique, bonum in ordinem digessit, et dilucido sermone explicat, quae recentius in ea doctrinae physicae parte facta sunt atque inventa, Cl. Auctor, ita quidem, vt primo de phlogi- p. 5. sto agat, quid sit, quid agat, ex sententia principum nostri aeui physicorum, STAHLII, CRAWFORDII et aliorum, tum quousque cum aëre, vt audit, inflammabili conueniat, ex obseruationibus PRIESTLEYI, FRANKLINI, VOLTAE, LASSONII exponat (in eo inscius ad Ill. KIRWAN accedens, vt tamen phlogiston adhaerere tantummodo fluido huic elastico asserat).

§. II. De aëris speciebus acidis: Primo qui- p. 21. dem de aëre acido vitriolico, quomodo nascatur, nunquam absque phlogisto, quemadmodum idem valet de aëre salino et alcalino: Aër nitrosus, et spati.

§. III. De aëre fixo et phlogisticato; quod p. 28. priorem spectat, Cl. Auctor sequitur BERGMANUM; corpora, quae eum continent; modi, quibus natura atque ars eum extricant, media, quibus adesse cognoscitur. Notae aëris phlogisticati, effectus eius in vegetabilia, modi, quibus reddi innoxius potest; discrimen eius ab aëre fixo, quod Cl. Auctor rectissime in diuerso phlogisti adhae-

rendi

rendi modo et maiore eius copia ponit, eamque ſententiam obſeruationibus Clar. Virorum adſtruere conatur.

p. 37. §. IV. de aëre nitroſo atque inflammabili agit: Ratio, quare cum aëre puro in minus volumen contrahatur; applicatio eius phaenomeni ad doctrinam de eudiometris. De aëre alcalino. Comparatio efferueſcentiae cum inflammatione. Theoria combuſtionis.

p. 47. §. V. aërem dephlogiſticatum tractat: Ex quibus corporibus obtineri facili opera poſſit: PRIESTLEYI et LAVOISIERI de eius cognitione merita; eius in acidis fere omnibus praeſentia.

p. 51. Adiectus eſt §. VI. de calore, in quo Celeb. CRAWFORDII theoria ſatis ſcite proponitur.

V.

Oſſervazioni del Nob. Sig. co. LUIGI TORRI Veroneſe, ſopra l'acqua bozzola o ſia fruſa, conſiderata da molti venefica alle piante.

i. e.

Obſeruationes ſpectantes aquam apud Italos bozzola ſiue fruſa, a multis exitialem ſtirpibus habitam, auctore LUDOVICO TORRI. Veronae. 1782. 8. p. 23.

Eſt illa aqua, quae in fabricis, in quas ex oliuis extortum oleum primo effunditur, infra oleum natat, obſcure flaua, tum oleoſis, tum terrenis particulis onuſta, ab aliis ad impinguandum ſolum, et promouendum plantarum incrementum apprime commendata, ab aliis tanquam lethalis ſtirpibus reiecta: In priorem ſententiam inclinans Generoſ. Auctor militantia pro ea profert argumenta; nullum

lum inesse huic aquae principium, a quo tanta mala possis metuere; abundantia vtique nocere posse; sed id incommodi commune habere cum aliis ad impinguandum solum adhibitis corporibus; aliis soli generibus alia conducere, alia obesse: Parca copia adhibitam, aliis aquis atque absorbentibus terris mistam, hanc aquam omnino prodesse, eo exoptatiorem, quod Veronensis regio id genus corporibus indigeat, abundare hanc aquam principiis vegetationi proficuis, quorum tamen proportio definiri satis exacte nequeat. Cur larga manu et recens adfusa arboribus aliisque plantis damnum inferat; oleum nempe aëri et succis nutritiis, qui debebant ingredi, praecludere introitum, halitibus exituris egressum; accedere noxas ab acido, salibus, et phlogisto huic aquae inhaerentibus metuendas; oleum enim ex oliuis expressum magis scatere acido, quam oleum ex amygdalis aut semine lini extortum; superare prius acidi copia quinquies maiore, et posterius in ea ratione $= 11 : 4$; quinquies etiam superare phlogisti copia amygdalarum oleum, et lini oleum ea ratione $= 17 : 16$; ob arctius acidi cum phlogisto vinculum, et parciorem aquam oliuarum oleum aliis oleis tardius rancescere; rancescere autem facilius illam aquam bozzola, nocentissimam, dum recens est, plantis eximie prodesse, vt primum in rancorem abeat, eodem modo, quo amurca iam a VARRONE commendata sit. Multa exempla felicissimi successus, quem eius in terra impinguanda vsus habuit, ad lacum Comensem, in agro Veronensi et alio; eum in finem per hiemem aëri libero exponi, et vere pratis inspergi; moris etiam egregie proficere, non perinde vitibus, his tamen pariter accommodari facile ita posse, vt laetius crescant; suadet miscendam sub auspiciis hiemis in foueis cum argilla,

gilla, calce aut gypſo vſto, aut cineribus temperata, et per hiemem in illis conſeruandam.

VI.

Eſſai ſur les eaux thermales de Balaruc, où l'on aſſigne leurs vertus, la maniere dont on employe les preparations, neceſſaires avant leur vſage, et les maladies auxquelles elles ſont utiles.

i. e.

Tentamen de thermis Balarucenſibus, in quo earum virtutes, modus, quo adhibentur, neceſſariae ad earum vſum praeparationes, et morbi, quibus proſunt, definiuntur. Monſpelii apud Rigaud et Pons. 1783. 8. p. 75.

Diſtat pagus, prope quem thermae illae ſcatu- riunt, Monſpelio tredecim circiter milliaribus (procul dubio gallicis): Analyſin chemicam infidam eſſe, et igne multoties natiua aquarum principia immutari; exhibere autem has thermas lenta exhalatione ſat multum ſalis marini, terram abſorbentem, forma ſquamarum minutarum delabentem, et parum ſelenitae; continere etiam principium volatile ſiue gaz, quod ſi auolet, et auolare, ſi tranſportatur, facillime, principem virtutem perire: (Quodſi haec analyſeos chemicae nomen mereri Auctori viſa fuerint, non miramur profecto, Illum, examini chemico id, quod prius diximus, ferre iudicium): Thermas iſtas eſſe purgantes, ſtomachicas, aperitiuas, ſtimulantes, ſedantes, detergentes, et epuloticas. Thermae illae tum potantur, tum bal-

balneorum, ſtillicidiorum, vaporum forma adhibentur; adſunt etiam balnea terrea. Potu digeſtionis vitia, faſtidium cibi, colicam ventriculi, acceſſum febris, icterum, chloroſin, viſcerum abdominis obſtructiones, vertiginem, hemicraniam, inveteratos capitis dolores, malum caducum, paralyſin, apoplexiam, balneo, alio atque alio modo adhibito, ſexcenta alia ſanari mala, praedicare, et exemplis nonnullis in medium productis confirmare non dubitat Auctor.

VII.

Mémoire ſur l'air inflammable tiré de differentes ſubſtances.

i. e.

Tractatus de aëre inflammabili, ex diuerſis corporibus extracto, editus a MINKELERS Profeſſore philoſophiae in collegio falconis vniuerſitatis Louanienſis. Lovanii. 1784. 8. p. 49.

Vt faciliorem inueniret, hunc aërem impetrandi, eumque minus ſumtuoſum modum, numeroſa examinauit corpora, ignis praeſertim vi aërem hunc inflammabilem ex iis extricando, cuius alias atque alias dotes, inflammabilitatis potiſſimum et puritatis gradum ac pondus ſpecificum, indagauit atque definiuit, eius laboris ſocios ſibi adiungens Clar. Viros THYCBAERT et VAN BOCHAUTE, Celeb. Auctor. Corpora, ex quibus aërem illum expulit, immiſit tubo bombardae ita, vt, quod ab altera parte vacuum ſupereſſet, arena denſe compacta repleret, orificio tubum alium agglutinando, qui in aquam immergebatur, eam autem bom-

bombardae partem, quae corpus illud continebat, ignis violentiae exponendo, vſque dum canderet; quando corpora illa fluidae aut facile liquabilis erant indolis, arenam ſiccam aut vitrum contuſum intermiſcuit.

Vt aëris pondus ſpecificum determinaret, globum vitreum (Ballon) leuiſſimum, diametro 30 pollicibus aequali primo aëre communi repletum exactiſſime ponderabat, tum antliae pneumaticae auxilio aëre iſto ſpoliatum, iterum denique, poſtquam aëre, in cuius pondus ſpecificum inquirebat, refertus erat: Prima fecit pericula cum ſtramine et lana pingui; aëris, qui ex illo ignis vi prodiit, poſtquam per aquam tranſiendo lotus erat, comparatum cum pondere aëris communis pondus aequabat 48 : 71, huius vero 41 : 64; eius, qui ex lana, pinguedine ſua exuta, extricabatur 44 : 71; eius, qui ex oſſibus ouium, ligno quercus et fagi, carbone lignorum, fuligine caminorum, et molybdaena extorquebatur, vix 30 : 50: Ex lithanthrace autem, quem, etſi pyritae nihil in eo conſpicuum ſit, ſulphur tamen continere ſibi perſuadet Cl. Auctor in puluerem contuſo et celeriter et multum aëris inflammabilis obtinuit, cuius pondus ſpecificum, comparatum cum pondere ſpecifico aëris communis, aequabat 1 : 4, facilius adhuc et aërem minus ponderoſum ex lithanthrace macro, quam ex pingui, ita vt aequaret 15 : 64, qui aquam calcis recentem, cum qua concutiebatur, nequaquam mutabat, neque ab ea mutabatur, quando tamen lento igne vtebatur Cl. Auctor, et minori copia, et magis ponderoſus ita, vt aequaret 10 : 31, et minus inflammabilis prodibat aër; poſteriori enim, vt ſcintillae electricae ope accendatur, tribus cum dimidia partibus, ſi ad volumen reſpicias, opus erat, et maximum voluminis decrementum, quod ſua cum

ſeptem

ſeptem partibus aëris communis inflammatione pro-duxit, aequabat $\frac{36}{28}$ voluminis, quo aër inflammabilis ante commixtionem comprehendebatur. Quo ſerius tamen igne lento prodibat aër, eo minus ponderoſum, eo magis inflammabilem ſe exhibebat.

Aër ex ſpiritu vini, modo ab Ill. PRIESTLEY praemonſtrato, acquiſitus, multum quidem ſui voluminis perdidit, dum per aquam calcis tranſibat, eam tamen non turbauit; ponderoſior erat eo, quem naphtha vitrioli exhibuit, et vterque ponderoſior illo, quem carbo foſſilis ſubminiſtrauerat. Etiam ex pice, reſinis variis, ſaccharo, terebinthinae oleo, camphora expulit eum aërem, leuiſſimum inter haec ex camphora, et copioſiſſimum, aeque inflammabilem, ac ex carbone fiſſili, quem etiam largiebatur perinde inflammabilem benzoë et ſaccharum; pondere tamen ſuperabant omnes aërem ex carbone foſſili expulſum. Vncia dimidia florum ſulphuris eructauit aëris pollices cubicos vltra ſexaginta, cuius pars altera erat aër fixus, altera inflammabilis, ſatis tamen ponderoſus, ita vt pondus comparatum cum pondere aëris communis aequaret 44 : 69; vncia dimidia aſphalti 330 pollices cubicos aëris inflammabilis, nullo aëre fixo inquinati, minus tamen inflammabilis et magis ponderoſi, quam aër carbonis foſſilis (= 38 : 16); minus ponderoſi (31 : 38) dedit 540 pollices vncia dimidia ſuccini. Ceſpes bituminoſus aërem exhibebat aëre paludum quidem minus; ſed aëre carbonis foſſilis magis ponderoſum; minus ponderoſum et duplo copioſiorem, ex vncia ſcilicet 420 pollices cubicos hollandicus, quam quidem in Brabantia erutus. Cornu cerui aërem paulo magis inflammabilem et minus ponderoſum, quam alia oſſa; alcali volatile efferueſcens aërem, aëre quidem fixo foedatum, ſed, poſtquam ab hoc depuratus erat,

 mul-

multum inflammabilem, satis tamen ponderosum, ita vt pondus eius comparatum cum pondere aëris communis aequaret 36 : 58.

Aër ex pinguedine veruecina, bouina, et balaenae, ex cera, et caeruleo Berolinensi expulsus pondere specifico prope accedebat ad eum, quem lana suggerebat; eminebat tamen pondere minore ille, qui ex pinguedine balaenae expulsus erat. Aër ex oleo seminum brassicae (colsat) expulsus minus ponderosus erat aëre, ex oleo oliuarum prodeunte, quem Cel. Auctor cum aëre paludum aequiparat, et minus ponderosum aëre cerae albae et pinguedinis animalis inuenit. Gallae igni expositae plurimum largiuntur aërem fixum, qui sub finem prodit inflammabilis, illi similis est, quem lignum quercuum suppeditat. Si pondus respicias post aërem inflammabilem, per acida ex metallis expulsum, palmam tenere aërem carbonis fossilis, praeripere illi etiam, quem scobs ferri aut zinci, vel purissima, igne torta largitur; puritate etiam ab aëre fixo praecedere aliis; experimenta etiam cum globis eo aëre repletis et in altum missis felicissimum sortita sunt euentum. Tabulis etiam adiectis Clar. Auctor vno quasi intuitu lectoribus sistit tum copiam aëris communis, qua singulis his aëris inflammabilis speciebus opus erat, vt scintilla electrica accendi possent, tum voluminis decrementum, quod deflagrando in aëre communi produxerant.

VIII.

Dizionario di chimica del Sign. P. GIUS. MACQUER, tradotto dal Francese e corredato di note e di nuoui articoli da GIOV. ANT. SCOPOLI.

i. e.

Lexicon chemicum Dom. P. IOS. MACQUER ex gallico idiomate in italicum translatum, notis et nouis articulis inſtructum a I. ANT. SCOPOLI. Venet. 8. apud L. Baſeggio. 1784. T. I. a voce Acciajo ad Apiro p. 341. adiectam habet tabulam affinitatum chemicarum potiſſimum ex praeceptis T. BERGMANI. T. II. a voce Arcano corallino ad Aria ſpatica p. 395. T. III. a voce Arſenico ad Carbone p. 307. T. IV. a voce Cauſticita ad Farina p. 391. adnexas habet binas tabulas, menſtrua, et quae cum iis coëunt corpora, nec non quae ex hoc connubio oriuntur, illuſtrantes. T. V. a voce Farmacia ad Guaiaco p. 364. T. VI. a voce Idromale ad Metallina p. 384. T. VII. a voce Mica ad Platina p. 362. T. VIII. a voce Poluere ad Sangue degli animali p. 358. T. IX. a voce Sapone ad Terra calcarea p. 369. T. X. a voce Terra fogliata del tartaro ad Zuchero roſato p. 357. huic etiam nonnulla ad priora volumina pertinentia additamenta inſerta ſunt.

Quamuis vtiliſſimum Ill. MACQUERI opus, eaque, quam Clar. LEONHARDI vernaculo ſermone parauit, editio, lectoribus noſtris iamiam nota ſit, *) nulli tamen dubitamus, huius etiam iniicere mentionem, qua certe de chemia haud pa-

*) Vid. comm. noſtr. Vol. XXV. p. 77. et Vol. XXVII. p. 292.

rum meruit Ill. Auctor: Non enim modo addidit et abunde congessit, quaecunque ab eo tempore, quo primam opus istud lucem conspexit, noua ab Italis, Gallis, Anglis, Suecis, Germanis detecta atque inuenta, antiqua illustrata atque confirmata, dum in labore isto versabatur, sunt; sed pharmaceutica etiam adiunxit capita plura, ab Ill. MACQUERO praetermissa, et de quibus maiores ipsi habemus gratias, tum suas ipsius, tum Ill. VOLTAE obseruationes atque experimenta, pleraque publici iuris nondum facta, quibus modum, metalla ex suis eliquandi mineris, praesertim qualis in Stiria, Carinthia, Carniolia, comitatu Tirolensi et Pannonia viget, theoriam caloris et coloris, doctrinam de aëre variisque eius speciebus, circumspectum eudiometrorum vsum, aliarum atque aliarum terrarum inter se mistarum in igne habitum, causticam corporum indolem, decrementum voluminis et ponderis, quod nonnullae lignorum species patiuntur, dum in carbonem conuertuntur, tempus, quo isti carboni opus est, vt in cineres abeat, copiam minii, cui reducendae par est, indolem phlogisti, principii adstringentis, gallis praesertim inhaerentis, lactis, succi gastrici, mercurii sublimati corrosiui albi et turpethi mineralis calcis, ex spato calcareo, testaceis ossibus, lapidibus cancrorum, testis ouorum et cineribus impetratae discrimen, ignis in lauas, siue solas, siue adiecto fluore minerali et spato scintillante effectum, arsenici metallici cum aliis metallis, tam ignis, quam praecipitationis adminiculo, connubia, mercurii praecipitati rubri cinnabari adulterati manifestationem multum illustrat. Non mirum igitur est, multos hic comparare numeros, quos in opere primigenio frustra quaesiueris, quales sunt *Aphronitrum*, *Alcali phlogisticatum*, *Amethystus*, *Asbestus*, *Basaltes*, *Bezoar*,

zoar, *Breccia*, *Emaculatorium* (*Lauamacchie*), *Calculus*, *Calor*, *Chamaeleon mineralis*, *Color*, *Emplastrum*, *Gemma*, *Gluten*, *Dealbare*, *Magnesia*, *Metamorphosis*, *Aurum musiuum*, *Syrupus*, *Species*, *Vegetabile*, *Zeolithus*. Inter media, quibus certissime detegi possit acidum; refert quoque chamaeleontem mineralem, quippe qui, teste Cel. BINDHEIM, vel a debilissimo acido mox rubescat. Lithargyrio, cerussa, putrefactione alcali minerale secedere ex sale culinari posse sibi persuadet Ill. SCOPOLI; nos autem, si vnquam perfecta fiat horum ope separatio, de quo capta ab Ill. ACHARD experimenta dubitare nos sinunt, eum potiorem putamus modum, quem nuper commendauit Cl. WESTRUMB. Neque cum argilla, neque cum quarzo in vitrum confluxit gypsum, confluxit tamen in vitrum modo magis, modo minus perfectum, addita calce. Phlogiston ingredi omnes aëris species, quae respirari non possunt, ipsamque lucem solarem conflari ex igne puro, et principio salino a quocunque alio diuerso; non esse idem cum aëre inflammabili, cuius ex sententia Ill. VOLTAE experimentis suffultae aliae sint atque aliae pondere specifico, faciliori et celeriore aut difficiliore ac tardiore ope scintillae electricae inflammatione manifeste discrepantes, ad essentiam neque acidorum, neque alcalium pertinere, a plantis ex aëre resorberi, aërem salutarem aut in aërem fixum commutare, aut penitus destruere, in metallis aliud esse coagulans, aliud saturans. Malachiten esse calcem metallicam cupri feracem et terrae gypseae iunctam. Spumam lupi videri ipsi speciem schoerli aut basaltae (quid sit, certiora iam edocti sumus *).

*) Vid. comm. nostr. Vol. XXVII. p. 451.

IX.

I. B. CONST. A SCHOENEBECK tentamen de calore animali, accedunt I. G. LEIDENFROST ſuper pythagorico, mentem eſſe numerum, conſiderationes medicae. Duisburg. ad Rhen. 1783. 4. p. 115.

Multus eſt doctiſſimus et ſolertiſſimus Auctor in enarrandis fuſius atque excutiendis tum veterum tum recentiorum de calore animali atque eius origine et fonte, etiam de calore et igne generatim, ſententiis, et probabilem ſatis reddit eam, quam ſibi ſumit, opinionem, quae calorem illum a fermentationis quadam ſubtiliori ſpecie deducit, quamuis cauſſas eius acceſſorias dari non neget.

X.

Anatomicarum Annotationum Liber ſecundus de Organo olfactus praecipuo deque neruis naſalibus interioribus e pari quinto neruorum cerebri, auctore ANTONIO SCARPA in Ticinenſi Archigymnaſio Anatomes et chirurgicarum Operationum Profeſſore, R. Scientiarum Acad. Berolinenſis, Caeſareo-Leopold. Natur. Curioſorum R. Medic. Pariſienſ. Societatis etc. etc. Sodali. Ticini 1785. 4. pag. 104. c. f.

Subiecit Cl. SCARPA, eruditiſſimus ſane atque diligentiſſimus noſtri temporis inciſor, ſuis diſquiſitionibus cerebra inprimis iuniorum hominum, cum in adultis cinereum bulbum plerumque opa-

cum

cum et cito diffluentem seque dissoluentem inveniret.

Legimus autem in primo harum annotationum capite anatomen repetitam ossis ethmoidei, in quo series duas foraminum laminae cribrosae, alteram interiorem, alteram exteriorem indicat, sicvti inter ipsas has duas series rimam aliquam, quae inter summam et priorem narium caueam hiaret, conspexit. Sic etiam canaliculos ossis ethmoidei in tres distinguit classes: omnium breuissimi sunt primae classis canaliculi, crassitie laminae cribrosae vix altiores, finiuntur inter septi narium ossei initium et summam radicem ossium turbinatorum superiorum, nec ingens est ipsorum numerus. Secundae classis canaliculi longiores, copiosiores prioribus sunt et per seriem interiorem foraminum ad septum descendunt, et tertiae classis tubuli ab exteriori foraminum serie proficiscuntur, ipsisque subest turbinatorum ossium superiorum summa radix et origo. Nullus horum canaliculorum vel ad turbinatum inferius os vel ad sinus ethmoidales protenditur. Alii duo semicanales ex apice postico turbinati medii ossis obliqua directione ad anteriora vergunt, distinguendi a tubulis laminae ethmoideae, a qua originem omnino non ducunt, nec paris primi, sed paris quinti neruos recipiunt. Sunt ossa turbinata inferiora foraminibus non pertusa, sed foueolis et prominentiis aspera atque superioribus firmiora; attamen in spongioso inferiori duo canales, alius superior et alius inferior, conspiciuntur.

p. 6.

p. 12.

p. 13.

In capite secundo neruum olfactorium ab ipsius origine vsque ad laminam ethmoideam considerat. Vnicuique horum neruorum origo triplex est, medullaris duplex, et tertia cinerea; medullarium radicum altera externa est et longissima, interna altera

p. 16.

 tera

tera breuis. Longiſſima radix in foſſa Syluii maxi-
mam partem recondita e finibus lobi cerebri ante-
rioris et poſterioris, breuis interna autem varie
p. 20. pro ſubiectorum diuerſitate emergit. Vidit quo-
que, longiori radici cineream lanuginem ſubeſſe,
quae verſus Syluii foſſam proficiſcens medullari fu-
niculo continua eſt. Mox deſcribit ſulcum in baſi
cerebri, qui neruum olfactilem excipit et adhuc am-
plius aliorum recentiorum anatomicorum dicta et
obſeruata quam accuratiſſime et ſedulo cum ſuis
confert et comparat. Tertia denique radix cineri-
tia ex colliculo cinereo enaſcitur, et prope nerui ol-
factorii extremum tertiae radicis cylindrus incipit
primum complanari, dein lateſcit vel maxime, tan-
dem findit ſe palmae ad modum in plures albas me-
p. 26. dullares ſtrias. Exhibet olfactilis neruus ſenſim
lateſcens ſtriarum medullarium et cinerearum al-
ternantium compagem; in ſenio autem ſenſim hic
p. 30. cinereus textus decreſcit. Porro papillarem pro-
ceſſum cum MALACARNIO pro ganglio habet, nec
robore ſuo argumenta, quae huic demonſtrationi
p. 34. accommodat, deſtituuntur. Denique negat con-
tra MONROUM, cauos eſſe brutorum neruos olfacti-
les, nec humanos nec brutorum neruos cum ante-
riori cerebri ventriculo communicare.

Tertium caput de nerui olfactorii ramis eorum-
p. 38. que per internas nares diſtributione habet. Ema-
nant ex cinereo bulbo duae fibrillarum nruearum
ſeries, interna alia, alia externa. In vno ordine
quatuor, octo, decem adeo fibrillae conſpiciun-
tur, quae primum a ſe inuicem diuergunt, dein
antrorſum contendunt a ſuperioribus inferiora ver-
ſus inclinatae. Interdum tres adeo diſtinctae fibril-
p. 43. lae per vnum foramen egrediuntur. Circumam-
bit has fibrillas nerueas nerui olfactorii praeter tex-
tum cinereum, piam matrem et arachnoideam, dura
adhuc

adhuc adeo meninx. Rami internorum neruorum olfactoriorum per septum descendentes filamenta plura edunt penicilli ad modum soluta, et albae taeniolae ad inferiorem septi narium partem adeo descendunt. Caetera filamenta versus anteriora sunt inclinata, et omnium breuissima maxime sunt posteriora, arcuata, recurua, conuexitate sinui sphenoideo obuersa. His de varietatibus huius nerui quaedam addit. Externi autem olfactorii nerui inter initium septi et turbinata ossa superiora transeunt. Copiosiores rami per turbinatum os supremum feruntur, et qui in medio osse turbinato conspiciuntur, omnium sunt longissimi. Nullos nec gracillimos surculos e pari primo ad cellulas ethmoideas procedere auctor est. Sic porro contendit, neque ad turbinata inferiora neque ad sinus pituitarios surculos neruorum deuenire. Spongiosa enim ossa inferiora non ob neruum olfactilem, sed ideo adesse videntur, vt cauum narium angustent ipsumque respirationi idoneum reddant.

p. 45.
p. 48.
p. 52.

De neruis nasalibus interioribus a pari quinto neruorum cerebri caput quartum exponit. Redit nimirum nasalis neruus paris quinti in cranium, ad priorem cristae-galli radicem, vbi sub sinu frontali et supra cellulas ethmoideas ad narium summam descendit et duos offert ramos, internum atque externum, quorum progressum accurate considerat. Monet quoque contra MECKELIUM, neruum hunc haud in organo olfactorio distribui surculosque palatinorum neruorum accuratissime perscrutatur.

p. 62.

In quinto capite neruus *naso-palatinus*, quem iam ante SCARPAM Cel. COTTUNNI, sicuti ipse auctor sincere et aperte fatetur, inuenit, describitur. Oritur autem hic neruus ex ganglio sphenopalatino exque palatino neruo maiori, per fissu-

p. 72.

ram ſphenonaſalem nares poſticas ingreditur, deinceps ante ſinum ſphenoideum ſupra ſeptum ſe incuruat, inter perioſteum et membranam pituitariam ad ſepti oſſei narium anteriorem, et humiliorem ſedem prope ductus inciſiuos ad palatum peruenit. Mox deſcribit anteriorem et poſteriorem *ductum inciſiuum*, quorum vterque inter ductus Stenonianos et adeo interdum intra ipſos aperi-
p. 78. tur. *Nerui* vero *naſopalatini*, quorum vtrinque vnus eſt, inſula facta coaleſcunt. Vidit ipſum hunc neruum quoque in boue, equo, ſue, cane, fele, ipſumque craſſiſſimum in oue detexit.

p. 83. In ſexto denique capite rami neruorum naſalium poſteriorum inferiorum et palatinorum enumerantur, veluti ramus minor adſcendens, maior deſcendens, neruique ad palatum molle, leuatorem palati mollis, vuulam, tonſillam e. ſ. p. progredientes. Adiectae icones ſane nitidiſſimae et ſumma cum diligentia confectae ſunt.

XI.

IO. IACOBI HARTENKEIL M. D. Tractatus de veſicae vrinariae calculo. c. f. Bambergae et Wirceburgi. Sumtibus Tobiae Goebhardt. 1785. 4. pagg. 144.

In prioribus huius tractatus ſectionibus Cl. Auctor de ſede calculi, de diuiſione calculorum, de geneſi et analyſi chemica ipſorum praecipua, attamen nihil omnino noui protulit, ſi exceperis pauca aliqua experimenta, de quibus hic praecipua enar-
p. 14. rabimus. Deſtillatione vnciae vnius calculi maioris ſalem, qui alcalinus erat, obtinuit infuſique fernambuccani colorem rubrum cum violaceo commutauit, multusque aër fixus, ſpiritus alcalini grana LV. olei

olei empyreumatici grana XIX prodierunt. Corpus mortuum maximam partem empyreumaticum drachmas tres et grana quinquaginta, carbo autem duas drachmas et triginta tria grana pondere aequauit. Reſidua parte dimidia calcinata, ad ſex grana et mox ad ¼ gr. ipſam euaporauit. Sic et aliorum calculorum calcinationes commemorat, quarum ope varia accepit reſidua, quia mox plures, mox pauciores particulae auolabant. Alia experimenta cum p. 20.
calculum ſoluentibus inſtituit. Sic ex 120 granis in aqua deſtillata duo grana calculi per quatuor dies ſoluta vidit, per aquam autem ebullientem ex 115 granis ſoluta ſunt grana quinque. Porro acido nitri ex drachmis duabus calculi pulueriſati aëris fixi tantum, quantum requirebatur ad implendum ſpatium ſexaginta trium pollicum cubicorum Pariſienſium, obtinuit. Habet propterea quoque acidum p. 27.
nitroſum pro fortiſſimo menſtruo. Alcalina cauſtica non adeo valide, ſicuti acida, calculos ſoluunt.

Inter cyſtotomiae impedimenta enumerat atque p. 52.
nominat veſicae inflammationem, abſceſſum, vlcus, calculum praegrandem, veſicae carnoſitatem, calculum in appendice haerentem, calculi adhaeſionem, proſtatam abſceſſu excauatam, veſicam membrana intermedia diuiſam, veſicae herniam, prolapſum et ſcirrhum.

In octaua ſectione de variis calculum ſecandi p. 64.
viis, et in nona de methodo LE CATII in ſpecie ſermo eſt. Lithotomiam, quae duobus diuerſis p. 103.
temporibus inſtituitur, potius improbat, quam commendat, inprimis ſi ſectio ſecundum LE CAT inſtituta fuerit, quoniam ſecundum hanc methodum non ſatis magna inciſio relinquitur.

Ad calcem libelli leguntur obſeruationes quin- p. 105.
que ſectionum calculi a Cel. SIEBOLDO inſtitutarum, quae accurate atque ſedulo enarratae ſunt.

Ad-

Adiectae tabulae calculos varios, instrumenta, situm aegroti, chirurgi et sodalium, et partes, per quas sectio fit, exprimunt.

XII.

IANI BLEULAND, Medicinae Doctoris, Obseruationes anatomico-medicae de sana et morbosa oesophagi structura. c. f. Lugduni Batauorum apud Abrahamum et Ianum Honkoop. 1785. 4. pagg. 120.

Perhibet Cl. huius tractatus auctor, qui ipsum iam sub forma disputationis inauguralis ediderat, quique aliarum partium fabricam et morbos simili modo inuestigare promittit, dysphagiae morbum nostris temporibus frequentius obuenire, seque ipsum saepius et plus vna vice huncce morbum obseruasse.

p. 11. Primum autem caput oesophagi descriptionem anatomicam et membranarum variarum ipsius examen exhibet.
p. 12. Credit, situm oesophagi in viuo et erecto homine eum esse, qui respondeat illi parti asperae arteriae, quae mollis est, vt cedat facile, quotiescunque bolus per oesophagum transit, ideoque oesophagum pone asperam arteriam positum esse.
p. 17. Caret interna oesophagi membrana arteriolis et neruis, duaeque sunt arteriae oesophageae, alia superior, quae ex superiore arteriarum intercostalium oritur, atque alia ex diaphragmatica exsurgens.

p. 31. In secundo capite generalis dysphagiae descriptio legitur et tertium caput de causis habet. Fauet nimirum glandularis structura prae caeteris huius morbi origini, et gignuntur in his partibus intume-

tumeſcentiae, indurationes, tubercula e. ſ. p. quam
facillime. Ad cauſas proëgumenas refert cacochy- p. 46.
mias quoque, veluti ſcrophuloſam, rachiticam, ve-
neream et cancroſam, et ad procatarcticas cauſas po-
tum et cibum acriorem, aromaticum, glacialem,
nimis feruide deglutita, potum auſterum, nimiam
tabaci fumationem, ſuppreſſas euacuationes,
oeſophagi inflammationem, abſceſſus, ructus au-
ſteros, vicina prementia, vitia partium vicinarum,
pulmonum, glandularum oeſophagi, aneurysmata
aortae, ſpinae diſtorſiones.

Caput quartum dyſphagiae ſymptomata et p. 69.
diagnoſin dilucidat, nominatque inter ſymptomata
aphthas.

Lethalis eſt morbi euentus, ſi malum progeni- p. 77.
tum fuerit ab oeſophagi partiumue adiacentium
ſcirrhoſa induratione, ab excreſcentiis fungoſis et
carcinomatoſis, a ſpina dorſi nimis incuruata, ab
aneurysmate magnae arteriae, a calloſa ventriculi
induratione. Morbus autem ſanabilis eſt, ſi ori- p. 80.
tur ab inflammatione, a ſpaſtica oeſophagi, cardiae,
diaphragmatis conſtrictione, a ſanabili glandula-
rum intumeſcentia e. ſ. p.

In ſexto capite curatio breuiter quidem, at egre- p. 82.
gie et diſtincte propoſita eſt. Si a glandulis indu-
ratis oeſophagi dyſphagia oritur et progignitur, ex-
ternas mercuriales frictiones ſuadet.

Denique enarratae leguntur in vltimo ſiue ſepti- p. 94.
mo capite obſeruationes dyſphagiae quatuor, et ta-
bulae adiectae partim fabricam oeſophagi, eius tu-
nicas, glandulas e. ſ. p. partim ſtatum etiam mor-
boſum et praeter naturam mutatum ex variis cada-
veribus demonſtrant.

XIII.

Dissertatio inauguralis medica de musculosa vteri structura, quam praes. IUSTO CHRIST. LODER pro gradu Doctoris medicinae rite obtinendo publice defendet CHRIST. AUG. HAUENSCHILD. Cum tabb. aen. Ienae MDCCLXXXII. 4. pagg. 16.

p. 6. Primum Cl. Auctor in eorum argumentis, qui vteri contractionem a solis vasis pendere contendunt, refutandis versatur. Et opponunt illi fere haec: primum non conspici fibras musculares in vtero virgineo, qui tamen in summo contractionis statu sit, in quo alii quicunque musculi optime appareant; dein fibras musc. ob maximam, quam patiuntur, extensionem aut disrumpi, aut saltem vim suam contractilem eo tempore, quo maxime foret necessaria, amittere debere; porro fibras musculares certum punctum fixum non habere; denique vasa sanguifera, imminente partu maxime repleta, pressione sua vim fibr. musc. contractilem omnino delere. Ad quae Auctor ita reponit: primum in vtero non grauido fibras musculares ob tenuitatem suam, intricationem cellulosam vix posse dignosci, sub grauiditate extensas sanguine affluente rubicundiores redditas demum conspici: dein fibras vi extendenti, cum sensim tantum ipsa agat, absque ruptura cedere; ipsas musc. fibr. sibi inuicem antagonistarum loco esse; longitudine fibrarum punctum fixum fingi posse in ceruice; esse praeterea et alios c. h. musculos puncto fixo destitutos, non minus contractiles; denique non vnice his, sed et vasis se contrahentibus nonnihil omnino esse tribuendum, ipsam vasorum pressionem, cum amplius fibrae musculares cedere ne-

nequeant, contractionem earum promouere. Auctorum praeterea in definiendo fibrarum muſc. progreſſu diſſenſum varietati diſquiſitorum a variis corporum tribuit. In ipſa vero muſculoſa vteri ſtru- p. 11.
ctura demonſtranda inprimis vt analogiam conſulamus, ſuadet. In hominibus vero fibras muſculares in vtero grauido aqua nitroſa macerato inter tunicam externam et internam, propius tamen internae, alias longitudinales maxime in laterali fundi et corporis parte; alias orbiculares aut tranſuerſales, in primis tum in corpore, tum quoque verſus ceruicem rite inueniri. Quod quidem vtrumque fibrarum genus non continuo tramite, ſed interruptum decurrit. — Obliquas vero Roedereri fibras Auctor potius ad tranſuerſas refert Muſculus orbicularis videtur illi potius orbis rugoſus ab inaequali contractione ortus eſſe. Muſculum, ſecundum nonnullos ligamentum teres cremaſteris ad inſtar ambeuntem nec refutare nec affirmare audet. Tandem ipſam theoriam ſuam his confirmare nititur rationibus: vaſa vteri tan- p. 13.
tos non praebere laterales ramos, vt eorum ope parietes vteri propius ſibi inuicem accedant, ſi ſolis vaſis vterus contraheretur, nulla ſane contractio abſque ſanguinis iactura contingeret, qui tamen prius non fluit, quam placenta ſoluta. Gaudet vterus, ſicut alii c. h. muſculi, irritabilitate ſtimulo allato excitanda. Cum omnes c. h. motus muſcu- p. 15.
lis peragantur, cur vnicus vterus aliis viribus contrahatur? Adiectae ſunt ad demonſtrandam fabricam muſcularem quatuor icones, quarum duae ex vtero humano, duae ex vaccino ſunt depromtae.

XIV.

De ſtructura Vteri non muſculoſa, ſed celluloſo-vaſculoſa, praeſide GEORGIO RUDOLPHO BOEHMERO pro gradu Doctoris diſputat auctor IOH. GOTTFRIED WEISSE. Vitembergae 1784. 4. pagg. 34.

p. 4. De externa forma atque partibus vteri, de vaſis eius lymphaticis, de vaſorum ſanguiferorum in ipſo differentiis, frequentiſſimis anaſtomoſibus, conuolutionibus et anfractibus, atque vſu poſtquam Auctor expoſuit, textum vteri celluloſum et fibras interſitas muſculares ſub cenſum vo-
p. 18. cat. Quarum vt abſentiam demonſtret, vtitur ſolennibus illis, quae vberius explicat, argumentis, in diſſertatione Hauenſchildiana iam recenſitis, et decipi aſſerit ſtructurae muſculoſae patronos tenuiſſimis vteri vaſculis rubris telaeque celluloſae fibris inuicem copulatis egregie muſculares fibras men-
p. 27. tientibus. Multo contra melius ipſam vteri contractionem explicari poſſe monet per telae celluloſae et muſculoſarum arteriarum elaſticitatem, quae ingenti copia variaque complicatione vteri ſubſtantiam vbique perreptantes, cum nullam amplius extenſionem admittant, fortiter ſe contrahant et ſic totum vteri cauum imminuendo partum excutiant.
p. 30. Poteſtne vero, ſic opponunt, ab arteriis ad ſummum repletis contractio in vniuerſum repeti? — Vtique, reſpondet Auctor; docet id ſatis iniectio ceracea, partium laxarum conſtrictionem vere praeſtans. Tantane a vaſis poteſt exſpectari contractio? — Quidni? Et poſt mortem arteriae valide ſe contrahunt, quanto magis in viuo corpore, maxime cum numeroſſima illarum copia, quam ramo-

rum

rum lateralium tenuitati, ab HAUENSHILDIO prolatae, opponit, coniunctim in vtero contrahendo laboret. Num vteri contractio a ſtimulo prouocata ab arteriis a ſtimulo dilatari potius ſolitis poteſt peragi? — Sic eſt: quod ſi enim vterus fibrarum carnearum ope contraheretur, a foetu intus ſtimulante ad perpetuas ſollicitaretur contractiones. Nonne arteriae ipſa repletione debilitantur atque torpeſcunt? Fieri id quidem poteſt in arteriis liberis nec vlla alia parte incluſis, neutiquam in tectis ſatisque celluloſa munitis. Affert hic exemplum hepatis neonati abſque muſculoſa opera detumeſcentis. — In fine nonnulla de morbis vteri breuiter commemorat.

Qui demum, fibras muſculares et ipſas vaſorum in modum excauatas eſſe, contendunt, cum iis, de re dubia diſputantibus minime ſibi agendum eſſe putat. p. 33

XV.

Exercitationes phyſico-medicae de admiranda naturae ſimplicitate et de vtili quidem, ſed admodum limitanda medicina populari. Auctore LEON. LUDOV. FINKE, Med. Doct. in acad. Lingenſi profeſſore medicinae et phyſicae ordinario — Rintelii, literis Boeſendahl. 1785 in 8v. 270 pagg.

Ex cathedra academiae Lingenſis hae exercitationes dictae ſunt, vltima anno 1780. oblata auctori medica atque phyſica *profeſſorali* (?) ſparta, prima dum anno 1784. a magiſtratu academico abiret. Impulit autem Noſtrum ad has exercitationes conſcribendas conſtans ab Ipſo facta obſer-

vatio, virium naturalium in hominibus ruri degentibus fummarum, et effectuum medicamentorum domefticorum fubinde admodum vilium et abiectorum, fubinde et aliis nociuorum, quae, quum in aliis fummum aeftum excitent morbumque grauiorem reddant, in his falutarem fudorem, aut falutarem aliam euacuationem excitarunt. Hinc conftanter obferuauit Cl. vir, his hominibus, qui mali cuiusdam medicinam ex libris quaefiuerunt, peius rem ceffiffe, quam rufticae genti in paruo medicamentorum domefticorum apparatu acquiefcenti atque fuo fideri fidenti.

Cauffam Cl. vir partim aegris tribuit, negligenter libros practicos verfantibus, partim auctoribus morbos non fufficienter et ad captum vulgi defcribentibus, partim ipfis morbis, qui ruricolas longe alio modo inuadunt, decurfumque in iis longe alium obferuant, quam in molliori ifto hominum genere, quod vrbes incolit, fedentariam vitam agit, caet. Hinc conftare ipfi videtur, inter medicos nondum fatis effe euictum atque conftitutum, de quibusnam rebus medicis cum populo fit agendum.

Prima exercitatione effectus plurimi naturae a cauffa apparenter fimplici pendentes, et cauffae fimplices effectus admodum compofitos, miros edentes, fine ordine rerum dicendarum plurimo enarrantur, altera autem, praemiffis plurimis de medicina populari generatim, auctoribusque, qui ad populum medicinas perfcripfere, recenfitis, de his agitur, quae ad populum potiffimum dicenda fint. Agendum autem potiffimum cum populo putat auctor de morbis regioni, cui liber fcribitur, endemiis, de morbis nonnullorum artificum, qui in his terris potiffimum viuunt, de morbis infantum tenellorum, nec non de graffantibus epidemiis

miis et de cafibus fubitaneis. Via tamen modusque haec omnia cum populo communicandi non traditur, optandum tamen effe putat Cl. vir, vt multos mundus videat Guftavos, qui fcholarum rectores in rebus medicis inftrui iubeant, vt lex Haffiae Darmftadienfis vbique exfequatur, qua cuiuis paftoralem dignitatem ambienti collegium medicum ad TISSOTI ductum praecipitur, vt diaetae praecepta in fcholarum publicarum libris pertractentur, vt variolarum infitio populo commendetur, errores circa diaboli potentiam ex vulgi capitibus excutiantur, vt denique omnes libri heroicorum facinorum fabulofis narrationibus referti ad SALZMANNI exemplar (librum potiffimum *Carolum de Carlsberg*, f. *de miferiis humanis* laudat, quem vero tanta laude dignum non putamus) componantur.

Caeterum liber mendis typographicis admodum refertus et oratione nec pura fatis, nec dicendis rebus admodum accommodata, confcriptus eft.

XVI.

Philofophical Transactions of the Royal Society of London Vol. LXXI. Part. I. II. for the Year 1781. London 1781. 1782. fold by Lockyer Davis and P. Elmfly. 4. pagg. 547.

i. e.

Acta Societatis Regiae Londinenfis. Vol. LXXI. T. I. II.

I. REINOLDI FORSTERI *Defcriptio Cati capenfis* (Tyger-Cat). Animal eft, quod *'Nfuffi* a Caffris vocatur, in omni meridionali Africae parte fatis frequens, cato filueftri tum corporis ftatura, p. 1.

 tum

tum naturae ingenio ſimile. In montibus et ſiluis habitat, leporesque, cuniculos et antilopas venatur. Syſtematica deſcriptio his verbis comprehenditur: *Felis capenſis*, cauda ſubelongata annulata; corpore fuluo, ſupra maculis virgatis, infra orbiculatis, auriculis nigris, macula lunata alba.

p. 7. II. RICH. KIRWAN *Experimenta et Obſeruationes, quibus nonnullorum ſalium pondera propria viresque attractiuae determinantur* *). Principia, quibus experimenta iſta nituntur, haec fere ſunt. 1) Pondera corporum propria ſ. *ſpecifica*, ſunt in ratione ponderis eorum abſoluti, pondere abſoluto paris voluminis aquae deſtillatae diuiſi. 2) Pondera corporum propria aequalia ſunt ponderi abſoluto, per numerum, ponderis jacturam in aqua indicantem, diuiſo. 3) Fluidorum pondera propria inueniuntur, comparatis inter ſe tum illa, quam in definito quodam fluido, tum ea, quam in aqua corpus ſolidum paſſum eſt, ponderis apparentis diminutione. Praeſtat haec pondus proprium fluidorum inueſtigandi methodus, illa, quae araeometrum adhibet. 4) Dato corporis cuiusdam pondere proprio, aquae, volumen aequale occupantis, pondus abſolutum facili negotio reperitur, pondere proprio in abſolutum ſubducto. — Igitur datis partium corpus aliquod conſtituentium ponderibus abſolutis et propriis, ipſius corporis mixti pondus proprium, medium quaſi locum inter partium illud con-

*) Cf. Diſſertationis iſtius germanica verſio: *Verſuche und Beobachtungen über die ſpecifiſche Schwere und die Anziehungskraft verſchiedener Salzarten, und über die wahre neuentdeckte Natur des Phlogiſton von* R. KIRWAN *Eſq. a. d. Engl. mit einer Vorrede von* D. L. CRELL. P. I. II. *Berlin und Stettin.* 1783. 1785. 8.

constituentium pondera obtinet. Pondus hoc est, vt Auctoris vtamur verbis, *proprium mathematicum.* Computus tamen iste raro congruit ponderi corporum mixtorum proprio experimentis inuestigato. Densitas enim augetur, partibus inter se arctiore, quam in singularum moleculis fuerat, copula iunctis. — Nobis quidem, sine prolixitatis nimiae periculo, non licet singula experimenta enumerare, quibus Cl. Auctor grauem illum locum de specificorum ponderum in corporibus mixtis, salinis potissimum, ratione illustrauit, salium attractiones definiuit, partiumque illa constituentium quantitates inuestigauit. Numerorum enim subductione omnia absoluuntur; ideoque vtiliter quidem legi, at vix et ne vix quidem breui expositione describi possunt.

IV. MATTH. DOBSON *de Vento, qui Harmattan Afris dicitur.* Flare solet ventus iste, statis quibusdam anni temporibus, a mediterraneis Africae partibus versus Oceanum Atlanticum. Praecedit et comitatur illum nebula, densa caligine aërem adeo obfuscans, vt vel ea, quae proxime distant, oculis cerni vix possint, ipseque sol sub meridiem sanguineo colore tinctus appareat. Nebula ista puluerem album Euro flante secum ducit, qui prata, frondesque arborum et ipsam Nigritarum cutim albido colore infucat. Hoc etiam inprimis notabile est, vento illo, quem modo diximus, plantas arboresque omnes, et ligneam supellectilem, ipsasque hominum et animalium carnes vehementer torreri, omnique humore priuari. Sal tartari liquatum, Harmattane ingruente siccatur; et, quem prolicit ille, sudor, acerrimus est, vt sapore spiritum cornu cerui aqua dilutum imitetur. Humoris quotidie tempestate illa terrae subtracti tanta copia est, vt intra nychthemerum tres p. 46.

 qua-

quatuorue pollices aequet. Caeterum, cum ventus ille calamitosus sit plantis frugibusque, hominum tamen valetudini tantum abest vt noceat, vt potius illam confirmet, variosque morbos, febres inprimis epidemicas, et diuturnos languores cohibeat atque soluat. Variolis inprimis adeo videtur aduersari, vt illas insitione in corpore excitare incassum, Harmattane flante, contendas. Vlceribus etiam ille, cutaneisque eruptionibus medetur. Igitur non bene ventum istum pestilentem incolis esse LINDIUS asseuerauit; rectius vtique dicturus, pluuiosa tempestate mensium Martii, Aprilis etc. morbos illos atroces, quos Harmattani tribuit, induci.

p. 67. VI. TH. PENNANT *Descriptio Meleagridis.* Notissimum est auium domesticarum genus, cuius silvestris et primaria species hoc loco inprimis describitur. Multis simul argumentis demonstratur, veterum auctorum Meleagridem, Numidam fuisse Linnei, Pauonemque bicalcaratum, nostram autem, solius Americae incolam, ideoque perperam a Belonio, Aldrovando et Gesnero inter veteris orbis aues relatam fuisse. Ad calcem huius dissertationis breuis adiecta est obseruatio de Meleagride, cui ossea spina vngue adunco armata ex femore praeter naturam excreuerat.

p. 87. IX. IACOBI RENNELL *Descriptio geographica fluuiorum Gangetis et Burrampooter.* Ex Tibetanis montibus vterque fluuius oritur. Ganges inde a fontibus suis vsque ad mare 2100 milliarium Angl. longitudine exporrigitur, ripis, vbi latissimus est, 3. milliar. Angl. a se inuicem distantibus. Vndecim amnium accessu sensim augetur, ex quibus Thamesi minor nullus est, aliqui Rhenum magnitudine aequant. Delta suum habet Bengalensis prouincia, Aegyptio simile, trifariam fisso flumine interceptum. In huius ora maritima sal coquitur tanta

tanta copia, vt incolis ad communes vitae necessitates abunde sufficiat. Caeterum Ganges tam parum decliui alueo fluit, vt vnius milliar. Angl. spatio vix quatuor pollicum altitudine cadat, singulisque horis aestiuo tempore flumen trium tantum milliarium iter absoluat. Altera fluuii ripa praerupta est et fere praeceps; altera ita plana et lente accliuis, vt vada inde in mediis vndis existant. Innumeris modis flumen flectitur; nec vero constans est flexuum ratio, sed in annos mutabilis, prouti modo quicquam ripae aquarum impetu demitur, modo ablatum prius ripae sabulum ad alterum latus congeritur. Mollis enim est parumque cohaeret terra, quae flumini alueum praebet. Ostiis octo Ganges mari committitur, ingentem sabuli molem continuo secum ducens, eaque re nouis nascendis insulis occasionem praebens copiosissimam. Neque dubium est, omnem terrae tractum ostiis huius fluuii interceptum, eodem, vt Delta Aegyptium, modo, fluminis donum esse, cum vnius etiam hominis aeuo littus longius versus mare porrectum esse nouasque emersisse insulas visum fuerit. Haud infrequens tamen est, insulas fluctuum vehementia rursus euerti. Ganges annua statisque temporibus contingente inundatione Hindostanum Regnum, Bengalamque irrigat, aquarum incrementum capiens, tum ab ingente nubium vi, quas auster, mensibus Aprili, Maio, Iunio et Iulio, a mari ad Tibetanorum montium iuga vrget, tum ab imbribus hoc ipso anni tempore in regione illa cadentibus. Profundiorum vallium incolae, ne nimia inundatione noxam patiantur, aggeribus exstructis fluminis violentiam cohibent. Summa incrementi quotannis in nonnullis locis 14, in aliis autem 32 pedum altitudine aestimatur. Aquae copia, quam singulis minutis secundis Gan-

 ges

ges ad mare deducit, 180000 pedibus cubicis menſuratur. Fluuius, quem *Burrampooter* Bengalenſes nominant, ex orientali plaga montium Tibetanorum oritur, *Sanpoo* primum dictus, donec in Aſſamenſium ditionem delatus, nomen mutet. Gange in quibusdam locis, in maris potiſſimum vicinia, latior eſt, vt etiam 4 vel 5 milliar. Angl. ripae a ſe inuicem diſtent. In reliquis eadem eſt vtriusque fluuii natura, et incrementi viciſſitudo.

p. 139. XI. HENR. SMEATHMAN *Deſcriptio Termitum Africam aliasque regiones calidas infeſtantium.* Inſecti genus eſt, quod vulgo Formica alba dicitur, rectius autem, vt a formica diuerſum, Termitem LINNEUS appellauit. Dubitaueris merito, vtrum incredibilem horum animalculorum multitudinem, damnaque atrociſſima, quae miſeri Afri et in vniverſum calidarum regionum incolae ab illis experiuntur, deteſtari, an vero magis artificioſum, quo natura duce pollent, ingenium, induſtriamque admirari oporteat. Quinque ſunt Termitis ſpecies ab auctore huius diſſertationis in Africa obſeruatae, quarum definitiones a SOLANDRO concinnatas, lectorum gratia hoc loco deſcripſimus:

1. *Termes bellicoſus*, corpore fuſco, alis fuſceſcentibus, coſta ferruginea, ſtemmatibus ſubſuperis oculo propinquis, puncto centrali prominulo.

2. *T. mordax*, nigricans, antennis pedibusque teſtaceis, alis fuliginoſis: area marginali dilatata: coſta nigricante, ſtemmatibus inferis, oculo approximatis, puncto centrali depreſſo.

3. *T. atrox*, nigricans, ſegmentis abdominalibus margine pallidis, antennis pedibusque teſtaceis, alis fuliginoſis, coſta nigra, ſtemmatibus inferis, puncto centrali impreſſo.

4. T. *deſtructor*, nigricans, abdominis linea laterali lutea, antennis teſtaceis, alis hyalinis: coſta

costa lutescente, stemmatibus subsuperis, puncto centrali obliterato.

5. T. *arborum*, corpore testaceo, alis fuscescentibus, costa lutescente, capite nigricante, stemmatibus inferis oculo approximatis, puncto centrali impresso.

LINNEUS apterorum insectorum ordini Termitem inseruit, defectu alarum, in illis, quae vidit, exemplaribus, deceptus. Cum autem inter haec animalcula, pro sexuum diuersitate, alia sint alis instructa, alia iisdem destituta, ab alatis omnino, quippe perfectioribus, totius generis definitio repetenda erit. Pertinet itaque Termes ad insecta neuroptera, quae alas quaternas habent, aculeisque carent. Caeterum etsi toto genere Termites a Formicis differunt, pari tamen ingenio vtrumque animalculum a natura praeditum est. Gregatim etiam, formicarum instar, Termites viuunt; respublicas habent, duces, consilia, certosque populi ordines, operarios scilicet siue plebeios, milites, nobilesque, ex quorum numero reges cooptantur. Plebeii reliquis numerosiores sunt; vt centuplo etiam militum numerum excedant. Corporis statura minimi sunt inter populares; granique singuli pondus quini et viceni aequant. Hi opera conficiunt, materiem construendis aedibus colligunt, cibumque communi officio cumulant. Milites plebeiis quindecuplo fere maiores sunt, forficesque siue vncos acutos ori affixos habent, quibus dimicant aduersosque sibi hostes vulnerant. Hi pariter ac plebeii sexu carent, alisque et oculis; aërem tam studiose fugiunt, vt semper in subterraneis locis viuant, viasque sibi clandestinas muniant, et, si quando impedimento casu ipsis oblato ex tenebris prodire cogantur, tamen non nisi sub tubis ex luto artificiose substructis procedant. Tertium genus

eſt nobilium, qui alis quaternis, oculis, ſexuque diuerſo gaudent. Praegrandes natura effecit, militibusque duplo maiores. Horum maxima pars, dum per agros paludesque circumuolant, a formicis aliisque inſectis necantur. Pauci ſunt a tanta clade ſuperſtites, nec iſti, niſi ſuorum, militum nempe et operariorum, officio, mortem effugiunt. Hi enim illos reges ſibi praeficiunt, congeſtoque luto aduerſus hoſtium inſultus muniunt. Singula Termitum reſpublica (quam, ſi mauis, examen dixeris) ſingulum regem habet, ſingulamque reginam: qui, cum cameris concluſi ſint, ex quibus prodire corporis magnitudine prohibeantur, licet plebeiis et militibus, vtpote exilioribus, aditus reditusque pateat, deſidem omnino vitam agunt, nulliusque rei niſi propagandi generis curam gerunt. Reginae vterum gerentis abdomen in tantam molem excreſcit, vt reliquo corpore 2000ies maius ſit, termitis plebeii autem volumen 20000 vel 30000 vicibus ſuperet. Stupendum ouorum numerum parit; quae ſimulac ex vtero materno prodierunt, ab adſtantibus ex plebeio ordine famulis, obſtetricum quaſi vice fungentibus, ſuſcipiuntur, et quaquauerſus in diuerſas nidorum concamerationes deferuntur. Excluſa ouis ſoboles ſtudioſe a plebeiis nutritur, donec capto ſenſim incremento officium in republica capeſſere, et pro diuerſa corporis conformatione vel operariorum, vel militum, vel denique regum vicem obire poſſit.

Inprimis autem miranda eſt nidorum ratio, quos Termites communi opera exſtruunt. Forma illorum interiorque ſtructura in diuerſis generibus varia eſt. Termites bellicoſi tumulos conicos, decem vel duodecim pedum altitudine, ex luto aggeſto exſtruunt. Mediam horum partem conclaue regium, de quo modo diximus, occupat; quod reliquum

eſt

eſt in tumulo ſpatii, concamerationes innumeras habet, variis modis conſtructas, prouti vel conſervando cibo, cuius maxima pars gummi eſt, vel nutriendis pullis, vel denique plebeiorum militumque habitationi deſtinatae ſunt. Tortuoſi etiam amplique canales per medios tumulos excauati ſunt, quos tum aquae ſubducendae inſeruire, tum operarum euntium redeuntiumque vias eſſe veroſimile eſt. Termes atrox nidos cylindricos, tecto prominente conico terminatos, fungiformes, aedificat. Minores nidos, ſed pari figura, Termes mordax conſtruere ſolet. Communis harum aedium materies lutum eſt, quod ſubtermoliendo animalcula iſta ex terra effodiunt, ſenſimque nouas concamerationes addendo, in miram illam, quam diximus, collium altitudinem accumulant. Termiti arborum gummi lignorumque ramenta nidorum in arboribus effingendorum materiae ſunt. Caeterum mirandus admodum eſt laborum apud haec animalcula ordo, ſingulorumque in communi opere induſtria, et mutuum, quo ſe inuicem adiuuant, auxilium. Dum enim in nidis ſuis maxima populi pars diſcurrit, conclauia conſtruit, cibum in horrea reponit, pulloſue curat, alii ſunt, qui velut excubias agunt, ſuosque de periculo, ſi quod imminet, ſuſurro edito admonent. Tum omnes in aedium interiora penetralia confugiunt, vt, ſi diffregeris nidos, vix vnum alterumue reperias. Eſſet omnino, de quo gratularentur ſibi regionum calidarum Africaeque inprimis incolae, ſi ſua ſorte contenta viuere, nec niſi in campis deſertisque locis habitationes figere vellent haec animalcula. At vero hoc genus inſectorum tam infenſum eſt tamque noxium hominibus, vt atrocius illo vix reperias. Eo certius autem peiusque nocent, quo occultius. Clanculum enim ſubrepunt, trabes, aſſeres, ipſaque tecta domorum

morum penetrant et perforant, vt ſaepe nil tale metuentes incolae tectorum ruinis elidantur. Canales, quos in ligneo opere morſu ſibi patefaciunt, luto intus oblinunt, quo fit, vt nonnunquam, omni ligno ab illis abſumto, lutum tantummodo illius loco ſuperſit. Pari modo veſtes, dolia, omneque genus vtenſilium, niſi ex metallo lapideue fabrefactum ſit, incredibili celeritate corrodunt. Si quis eſt, qui labores horum inſectorum interpellere tumuloſue deſtruere audeat, eum mordicus adoriuntur milites, cruentisque plagis ita infeſtant, vt citius fruſtatim illos diſcerpere, quam, vt a morſu deſiſtant, cogere poſſis. — Termes viarum, cum in apricis locis frequens diſcurrat, neque, vt reliquae huius inſecti ſpecies, ſub terra habitet, oculis ſemper inſtructus eſt, ſiue alas habeat, ſiue illis careat.

Reſtat, vt titulos indicemus diſſertationum mathematicarum aliarumque nonnullarum huius voluminis, quas prolixius recenſere noſtri inſtituti ratio vetat:

p. 42. 3) OWEN SALISBURY BERETON *de ſtupendis
quibusdam fulminis effectis, Eaſtbourni in Comitatu*
p. 58. *Suſſex d. 17. Sept. 1780. obſeruatis.* 5) GUIL. HUNTER
p. 82. *noua Cochleam applicandi methodus.* 7) EDUARDI
PIGOTT *Relatio de ſtellis nebuloſis in Coma Berenices*
p. 84. *ces obſeruatis.* 8) NATHAN. PIGOTT *de ſtellis duplica-*
p. 115. *tis nuper inuentis.* 10) GUIL. HERSCHEL *Obſeruationes*
tiones aſtronomicae de rotatione planetarum circa
p. 193. *axes ſuos.* 12) THOM. PENNANT *de nonnullis terrae*
p. 195. *motibus in Principatu Wales obſeruatis.* 13) PHILIPPI
LIPPI *Comitis de* STANHOPE *Epiſtola ad Iac. Clow,*
p. 197. *de aequationum affectarum radicibus.* 14) *Compendium*
dium binorum diariorum meteorologicorum ex terra
labradorenſi ad Societatem regiam miſſorum a N DE

LA

LA TROBE. 15) *Diarium meteorologicum Societatis regiae.* p. 199.

Ex parte altera indicandae ſunt diſſertationes ſequentes:

XVI. TIB. CAVALLO *De meteoro quodam lucido, d. 27 Mart. 1781. obſeruato.* Ab aurora boreali eo potiſſimum differebat nocturnus iſte coeli fulgor, quod ſtellas non, vt illa ſolet, transparere ſineret, lucem conſtantem non lambentem oſtenderet, et ab oriente verſus occidentem porrigeretur. p. 329.

XVIII. CAROL. BLAGDEN *De calore aquae in marino quodam torrente, Gulfſtream vulgo appellato.* Haud procul a littore Floridae, quae ſeptentrionalis Americae prouincia eſt, rapidiſſimus obſeruatur in mari torrens, a ventis, vt videtur, meridionalis plagae concitatus, et a Mexicani maris ſinu verſus ſeptentrionem ita porrectus, vt, qui ex Europa nauibus aduениunt, illum traiicere cogantur. Hoc inprimis ſingulare eſt, aquam in hoc torrente ſex propemodum gradibus proximi maris aqua calidiorem eſſe. — p. 334.

XIX. HENR. C. ENGLEFIELD *De natura ſoli Hanbyenſis in comitatu Lincoln, putei effoſſione determinata.* Stratum erat argillaceum, pyrite, tellinitis et belemnitis refertum; eo vero inprimis notabile, quod paſſim calcareae terrae fruſtis globuloſis interſperſum eſſet, cum alias ager Hanbyenſis calce prorſus careat. p. 345.

XXII. ROB. BLAND *de feminarum ſub partu mortuarum, partuum vtriusque ſexus, gemellorum, monſtroſorum etc. numero, ex diariis obſtetriciis Noſotrophei Weſtminſterienſis* (General Diſpenſary of Weſtminſter) *aeſtimato.* Partuum praeternaturalium ad naturales ratio erat, vt 1 : 30. difficilium, vt 1 : 111. Ex 1897 puerperis, ſeptem tantum ſub ipſo partu p. 355.

vel

vel breui poſt partum tempore moriebantur; igitur 1 ex 270. Infantum ab illis partu editorum numerus erat 1923: pueri 972, puellae 951. Vnica tres puellas, 23 gemellos, pueros nempe 16, puellas 30 enitebantur. In tanto partuum numero, octo tantum erant, vel monſtroſi, vel male conformati: ſcilicet 1, cui digiti coaliti eſſent, 1 labio leporino, 1 hydrocephalo et ſpina diſtorta, 1 hydrocephalo tantum deformis; 1, cui palati oſſei, 2, quibus cranii pars deerat; 1 fetus biceps, 1 capitis tantum ſpinaeque rudimentis, ſine vllo viſcere conſtans. Partus mortui erant 84, vel 1 : 23, et ex his pueri 49, puellae 35. Intra primum a partu menſem ex 1400 infantibus animam reddiderant 85, vel 1 ex 16; pueri 53 et puellae 32, quae ratio eſt vt 5 : 3. Adiectae ſunt tabulae, quibus grauidarum in variis vitae aetatibus, partuum a ſingulis editorum, numerus, vitam denique per 26 annos ducendi probabilitas explanatur. Putat nempe auctor, ex 3780 hominibus vno eodemque tempore in lucem editis, poſt 26 annos 1620 vel $\frac{3}{10}$ in vita ſuperſtites eſſe, reliquos, vel $\frac{7}{10}$, intra hoc tempus mori. — Reliqua, cum ad ſolam civitatem Londinenſem ſpectent, omittimus, deſcriptionem additurі foetus illius, quem ſupra diximus, bicipitis alteriusque prorſus deformis. Prior ille duo capita, colla ſpinasque et pedes duos, brachia quatuor, peluim, penem, funemque vmbilicalem ſingulos habebat. Duae erant thoracis cauitates, corda pulmonesque totidem, perfectiores tamen in dextro, quam in ſiniſtro latere. Ventriculi duo, ſeiunctique inteſtinorum canales recto anoque vnico terminati. Veſica vrinaria ſingula erat. Alter ille foetus, quem deformem ſimpliciter diximus, tam ſingulari forma erat praeditus, vt difficilis omnino ſit deſcriptio. Mater tribus ante hunc partum diebus

bus puellam bene conformatam enixa fuerat. Proprium habebat ostentum illud funem vmbilicalem; globosum erat, cuticulaque vndique tectum. Eminebat prope vmbilicum pilosa quaedam pars occiput mentiens, sub qua ossa latebant. Dissectione instituta, vasa numerosa per omnem huius corporis molem distributa reperiebantur. Aderat etiam ossea capsula cerebrum spinalémque medullam continens. Thoracis autem abdominisque viscera plane deerant, locumque illorum adeps deformis occupabat.

XXIII. GUIL. WRIGHT. *De puella in vtero materno variolis infecta.* Mulier aethiops vltimo graviditatis tempore variolis laborabat, decimo quarto morbi die puellam enitebatur manifesta morbi eiusdem vestigia in toto corpore gerentem. Variolarum in hac infante eadem propemodum erat facies, qualem, si benignus morbus est, octauo vel nono die deprehendimus. Tertio post partum die puella moriebatur, matre superstite. p. 372.

XXIV. IAC. KERR *Descriptio Cocci Laccae.* Caput sub thorace latens. Corpus rufum, ouatum, compressum, annulis 12 interstinctum. Dorsum carinatum, abdomen planum. Antennae corpore dimidio minores, filiformes, truncatae, diuergentes, binis ternisue pilis praelongis munitae. Cauda bifurcata, corporis magnitudine. Pedes sex. — Magnitudo pediculi parui. — Feminae huius insecti mensibus Nouembre et Decembre arborum ramusculis sese agglutinant, iisdem per trimestre fere spatium sine vllo motu adhaerent. Circa illas exsudatione quadam humor spissus sensim colligitur, quem induratum Gummi Laccae appellare consueuimus. Cellulae pro singulis insectis ex humore isto resinoso efformantur. Mense Martio perfecta seu matura esse solet cellularum materies; et, quae restat, insecti matrix, corpus exanime p. 374.

est

eſt, ouatum, laeue, rubrum, ſacculo ſimile, et liquore intenſe rubro plenum. Menſibus Octobre et Nouembre in ſingulis matricibus viceni aut triceni vermiculi reperiuntur, qui, abſumto paullatim illo, in quo natant, liquore, vterum maternum perforant, egreſſique ſuas relinquunt exuuias, quas albidae membranulae ſpecie paſſim in Laccae fruſtis deprehendimus. Quatuor arborum ſpecies hoc inſecti genus alunt; Ficus religioſa, Ficus indica *Linn.* Plaſo arbor *Hort. Malabar.* et Rhamnus Iuiuba. Ficus religioſa et indica, cortice vulnerato, lacteum humorem fundunt, qui exſiccatione in materiam Gummi Laccae ſimilem indureſcit. Pari modo arboris Plaſo lacrymae rubro colore Laccam imitantur. In Rhamno Iuiuba rarius nidulantur Cocci lacciferi, et, qui in hac arbore reperiuntur, viliſſimam gummi ſpeciem praebent. Ad vtramque Gangetis ripam in montoſis deſertisque locis, tantus eſt Gummi ex inſectis lacciferis prouentus, vt vili pretio in loco natali conſtet. Ad finem huius diſſertationis adiecta eſt deſcriptio artificiorum, quibus Indi, in efficiendis ex hoc gummi, ornamentis muliebribus, coloribus, vernicibus etc. vtuntur.

p. 383. XXV. GUIL. MARSDEN *de phaenomeno quodam ſingulari anno 1775 in Inſula Sumatra obſeruato.* Tanta obtinebat illo anno ſiccitas, vt fontes etiam riuulique omni aqua carerent. Menſe Nouembre immenſa innatabat mari piſcium mortuorum multitudo, paſſimque illi in littus a fluctibus proiiciebantur. Suſpicatur auctor, piſcibus quibusdam marinis aqua dulci, quae maris ſalſedinem temperet, ad vitam protrahendam opus eſſe, eaque deficiente piſces periiſſe.

p. 386. XXVI. PATRICII WILSON *Experimenta frigoris naturam illuſtrantia.* Determinatur his experimen-

mentis niuis pruinaeque temperatura, et ſub dio contingens euaporatio. Nihil ex aëre ad niuem accedere conſtitit. Spiritus vini rectificatiſſimus niuem, cui affunditur, ſoluit, ideoque frigus haud parum auget.

XXVIII. AUGUST. BROUSSONET *Deſcriptio Ophidii barbati Linn.* Expoſitis variorum auctorum de hoc piſce ſententiis, ſuam addit auctor definitionem, cuius potiora tantum momenta deſcribimus. Caput compreſſum, ſubacutum, nudum, cute communi laxe tectum. Mandibula ſuperior duplicata, inferiore paullo longior. Cirri duo ad apicem maxillae inferioris, bipartiti, lacinia altera longiore. — Corpus compreſſum verſus caudam attenuatum. Linea lateralis ſuprema laeuis, dorſo parallela, vitta argentea ſubtus ornata, ſquamae obouatae, tectae, vmbonatae, ſeparatae. Color capitis et corporis carneo-argenteus. Lc: A:: 85: 35. Lc: DI:: 85: 27. Lc: DFC FAF:: 85:87. Lc: PI:: 85: 15. Lc: PF:: 85: 22. Lc: AI:: 85: 37. — R. $5\frac{2}{3}$ P. 2. D. 2. 3. 4. 5. 6. A. 3. 4. 5. 6. Methodus iſta, qua tum in huius tum in aliorum piſcium menſuris inueſtigandis auctor vſus eſt, adiecta explicatione illuſtratur, quam, cum ex alio Commentariorum noſtrorum Volumine, quo Cl[i] BROUSSONET *Ichthyologiam* recenſuimus *), cognitam lectores habeant, hoc quidem loco iure noſtro praetermittimus. Sequitur *Ophidii* anatome. Quarta vertebra binas habet in vtroque latere apophyſes, quarum intercapedinem occupat cartilago vel oſſiculum reniforme, verſatile, veſicae natatoriae imminens, muſculisque propriis inſtructum. Laxandae arctandaeque motu ſuo veſicae, et natationi regendae videtur eſſe deſtinatum. p. 436.

XXIX.

*) V. Commentar. Vol. XXV. p. 306.

p. 449. XXIX. ROB. MARSHAM *de incremento arborum lauatione caudicum promouendo.* Nouis experimentis ſtabilitur Auctoris de huius lauationis vtilitate opinio *).

p. 479. XXXI. ADAIR CRAWFORD *de facultate animalium frigorifica.* Animalia viua ſui caloris temperamentum in aëre multis gradibus calidiore pertinaciter aſſeruare, nuperrimis FORDYCII, DOBSONI, BLAGDENI etc. laboribus conſtitit. Variae ſunt de hac re philoſophorum ſententiae, quas paſſim in commentariis noſtris recenſuimus. Cl. CRAWFORD, ingenioſis experimentis circa caloris naturam inſtitutis clarus, hunc etiam locum intactum relinquere noluit. Igitur experimenta in animalibus viuis et mortuis, in ranis potiſſimum canibusque, cepit, conſtanterque vidit, animalia viua aegrius tardiusque, mortua facilius citiusque vltra familiarem ipſis calorem incaleſcere, ſi vtraque eidem caloris atmoſphaerici gradui ſubiicerentur. Facultatem autem iſtam, qua magnis caloribus viua animalia reſiſtunt, non auctae perſpirationi vaporumque refrigerio tribuendam eſſe, eo conſtitit, quod par eſſet experimentorum euentus, ſiue animalia in ſicco calidoque aëre detinerentur, ſiue in aquam calidam immergerentur. Cani in aquam grad. 114. Fahrenh. calentem ita demerſo, vt animam ducere tamen poſſet, ſanguis, inciſa vena, detrahebatur, qui caloris vehementia tantopere mutatus erat, vt colore florido ſanguinem arterioſum imitaretur. Cum vero ſanguinis rubor a reſorpto calore amiſſoque perſpirationis vel reſpirationis ope phlogiſto pendeat, experimentis illis, quae modo

*) Priores eiusdem Auctoris obſeruationes vid. in Act. Angl. LXVII. comment. noſtr. Vol. XXIII. p. 580.

do recenſuimus, efficitur, ſanguinem venoſum animalis viui magno calori expoſiti non tantam phlogiſti copiam attrahere, quantam alias recipere ſolebat. Hinc etiam idem ille ſanguis, ob phlogiſti inopiam, non tantam caloris vim abſorbere poterit, quantam, ſi phlogiſto ditior eſſet, huius dimiſſione facta, ex vaſis capillaribus mutuo accepturus eſſet. Igitur imminuta ob phlogiſti defectum caloris attractio hoc efficere videtur, quod animalia, magnos aeſtus ſubeuntia, ſeſe ipſa refrigerent, ſeu potius calorem externum, interno ſuo maiorem, aegre admittant, donec omne ſanguinis arterioſi venoſique diſcrimen caloris externi nimia vehementia vel duratione ſublatum fuerit. — Frigore externo phlogiſti ad ſanguinem acceſſio iuuatur, ſimulque reciproca principiorum permutatione efficitur, vt ſanguis, maiorem phlogiſti copiam ex penu ſuo dimittendo, calorem copioſiorem ex aëre abſorbeat. Hinc fit, vt animalia viua, frigori vehementi expoſita, calorem proprium pertinaciter ſeruent, nec niſi cum vita amittant.

XXXIV. TIB. CAVALLO *Experimenta cum thermometro inſtituta.* p. 511. Aetheris vitriolici euaporatione frigus inſigne produci notum eſt. Aqua etiam, dum in vapores reſoluitur, refrigerium efficit, ſed longe minus illo, quod aetheris ope producitur. Inter aquam et aetherem, medium quaſi locum tenet ſpiritus vini virtus refrigerans; in vniuerſum autem eo maior eſt variorum fluidorum in frigore creando efficacia, quo celerius illa in vapores diſſipantur. Acida mineralia, eodem, quo in reliquis auctor vtebatur, modo thermometri bulbo adſperſa calorem augebant, et liquorem thermometro incluſum ſurſum vrgebant; cuius quidem rei ratio in humore aqueo poſita eſt, quem acida illa ex aëre auide abſorbent. — Electricitate adhibita, flui-

dorum euaporatio, indeque etiam frigus, quod producunt, nonnihil augetur. — Deſcribitur inſtrumentorum apparatus ab Auctore inventus, cuius ope cum minori aetheris vitriolici expendio, thermometri liquor ad inſignem profunditatem deprimi, et aqua breuiſſimo tempore in glaciem converti poteſt. Thermometro, in aquam iſtam aetheris euaporatione congelatam immerſo, apparuit, tempore aeſtiuo maiorem, quam per hiemem, frigoris gradum ad aquae congelationem requiri. Sequuntur experimenta, ad mercurii expanſionem ſpectantia, tandemque, deſcriptio barometri thermometrici.

Diſſertationum mathematicarum aliarumque a nobis non indicatarum tituli:

p. 230. 15. BENIAM. THOMPSON *Experimenta baliſtica pulueris pyrii variam efficaciam determinantia.*
p. 331. 17) IOH. LLOYD *de terrae motu in agro Denbighenſi*
p. 347. *ad Hafodunos obſeruato.* 20) NATHAN. PIGOTT
p. 351. *Obſeruationes aſtronomicae.* 21) THOM. BARKER
p. 395. *Diarium meteorologicum Lyndonenſe.* 27) GEO. ATWOOD *Theoria menſurationis anguli ſubtenſi inter duo obiecta, quorum alterum reflexione lucis du-*
p. 454. *plici, alterum immediate oculis cernitur.* 30) GUIL. WALES *de tabulis ſinuum tangentiumque naturalium et logarithmicorum in numerica reſolutione ae-*
p. 494. *quationum affectarum vtiliter adhibendis.* 32) HER-
p. 502. SCHEL *de cometa nuper obſeruato.* 33) IOH. WILLARD *de longitudine oppidi Cantabrigienſis in Noua Anglia.*

XVII.

XVII.

CAROLI A LINNÉ, Equitis, Syſtema vegetabilium ſecundum Claſſes, Ordines, Genera, Species cum characteribus et differentiis: editio decima quarta, praecedente longe auctior et correctior, curante IO. ANDREA MURRAY, *Equite ord. R. de Waſa, Conſiliario R. Aul. Profeſſore Medic. et Botan. O. in Acad. R. Götting. etc.* Göttingae, Typis et impenſis Io. Chriſt. Dieterich, 1784. Alph. 2. pagg. 17½. in 8.

Iuſtum aequumque aeſtimamus in omni de quocunque libro ferendo iudicio rationes, quas ſibi propoſuit Auctor, ponderare, quas ſi rei conuenientes elegerit et recte exſecutus fuerit, tunc Auctor officio ſuo feciſſe ſatis, atque in re difficili et ardua laudes mereri nobis videtur. Has igitur etiam tribuendas cenſemus editori illuſtri nouiſſimae huius Linneani ſyſtematis editionis. Etenim etſi aliis in eo forſan ab officio ſuo deflexiſſe viſus eſt, quod pauciores nouiter detectas plantas huic indici plantarum ſyſtematico inſeruerit, aliis vero, quod Linneanae in defendendis et ſeruandis opinionibus pertinaciae nimis adhaeſerit: tamen ideo minus recte reprehenditur, quum LINNEI ſyſtema, non vero ſuum, ederet, ideoque recte LINNEI legem obſeruaret, qua nullam plantam ſyſtemati inſerendam putabat, niſi quam vel ipſe viderit, vel auctor ex ſchola ſua profectus deſcripſerit. Laudandus eſt Auctor ideo, quod certiſſima ſaltem plantarum augmenta in opus hoc ſuſciperet, quum facilius ſit addere repetitis obſeruationibus certiores redditas ſtirpes, quam dubias vel falſe aſſumtas ſpecies a

 cer-

certis plantis diſtinguere atque ex earum numero expungere.

Subſtitit igitur in iis auctariis et emendationibus, quae vel LINNEOS ipſos auctores habent, vel viros ex LINNEI patris ſchola profectos, vel et alios, qui, licet ab illuſtris viri ore non pependerint, ad eius tamen praecepta nouos prouentus memoriae prodiderunt, fidemque diligenti atque accurata deſcriptione et iconum delineatione ſibi conciliarunt. Habuit itaque ſupplementi plantarum a LINNEO filio editi rationem, vtpote quod iuncta patris filiique opera concinnatum fuit; aſſerit tamen ill. editor, non parum in transferendis ſupplementi ſtirpibus laboris fuiſſe: eſſe enim inter has noua genera haud pauca, quorum, quamuis claſſis ordoque ſignificentur, loca tamen commodiſſima in ſerie generum ſecundum cognationem non niſi comparatione mutua facta conſtiterint: opus fuiſſe, characterem horum eſſentialem ſaepe contrahere et reliquis adaptare, idemque neceſſum fuiſſe in ſpeciebus collocandis, quae cum prioribus conferendae, et aliorum botanicorum ſcripta conſulenda erant, ſubinde tamen ſe coactum fuiſſe, prae labe deſcriptionum recentiorum, praeſertim in ditioribus numero ſpecierum generibus, easdem ad finem generum iunctim ſubnectere. Ceterum aliquando etiam in differentia ſpecifica conformitatis cauſa vel voculas quasdam praecidit, vel alias addidit; nonnunquam etiam nouae ſpecies detectae characterem vetuſtiorum mutari iuſſerunt. Nonnulla genera ob ſpecies nouiter accedentes in nouas familias ab editore diuiſa ſunt. Atque in his omnibus tam ex horto botanico, cui praefectus eſt ill. editor, quam ex collectione ſtirpium ſiccarum, illuſtrationem quaeſiuit.

Prae-

Praeterea diſſertationes LINNEI patris de genere *aphyteiae* et de *hyperico*, tum etiam LINNEI filii diſputationes de graminum familiis et lauendulae genere in conſilium traxit; noluit tamen quidpiam ex nouationibus iſtis, quas LINNEUS filius in diſſert. de muſcis circa diſtributionem muſcorum molitus eſt, praeter ſpecies nouas adiectas, in vſum vertere. THUNBERGII opera edita multum, fatente ipſo editore, ad perficiendum ſyſtema hoc contulerunt. Genera *Gardeniae*, *Proteae*, *Oxalidis*, *Ixiae*, *Iridis*, ex obſeruationibus THUNBERGII emendata et locupletata, atque noua genera plantarum multa addita ſunt. Omnes ſpecies Iaponicae, quas in Flora deſcripſit THUNBERGIUS, hic generibus ſuis inſertae ſunt. Mutationes tamen, quas THUNBERGIUS in ipſo ſyſtemate fecit, non ſecutus eſt Noſter. Neque igitur palmas in claſſes ſuas transmiſit, ſed in appendice reliquit, etſi THUNBERGIO in ea re aſſentiatur, neque monoeciam, dioeciam, polygamiam, et gynandriam expunxit, ſed Linneanum ſyſtema integrum dedit. Aliorum quoque Suecicorum botanicorum obſeruationes notatu digniores in medium protulit, modo praegreſſum ſcrutinium id ferret. Suas ex *commentationibus ſociet. ſcient. Gott.* petitas obſeruationes, quibus vel nouas plantas vel mance determinatas ab obliuione et ambiguitate vindicauit, his addidit. Inſigniter etiam creuit ſtirpium numerus, numeroſis illis, quas IACQUINI opera continent, plantis, quae quidem merito propter elegantiam iconum et deſcriptionum praeſtantiam et fidem inter primaria rei herbariae monumenta refert. Dolendum modo eſt, adeo parum emolumenti ex egregiis his IACQUINI libris in vniuerſam plantarum cognitionem redundare, ideo, quod vel nimis pretioſi ſint, vt pauci iis botanici vti queant, vel per ſingulare

auctoris ſuperbi inſtitutum quidam eorundem nullo pretio redimi queant. Hiſtoriam ſtirpium ſelectarum Americanarum coloribus viuis pictarum anno 1781 in publicum datam, ex editione anni 1763 enatam, commemorat Ill. Editor. Iam quum ex prima libri editione LINNEUS pleraſque illic deſignatas plantas commemorauerit, nonnullas autem omiſerit: Noſter has poſteriores, quaſi renitente, vt Ipſi videtur, LINNEO, nunc tandem ſpeciebus Linneanis ſubſcribere noluit; acceſſiones autem, poſt mortem LINNEI a IACQUINO enumeratas, laudauit.

Ex his quidem, quae auctor in praefatione propoſuit, quanto ſtirpium numero auctum ſit ſyſtema, colligere licet. Deſunt tamen etiamnum multae ab AUBLETIO, BANKSIO et SOLANDRO, FORSKALIO, FORSTERIS, PALLASIO, SONNERATO, SPARMANO, aliisque detectae et paſſim deſcriptae plantae, quas, rationibus ſupra indicatis niſus, clariſſimus editor omiſit.

Ceterum etiam operam dedit ill. Editor, vt ſtirpes iam cognitae certius et facilius cognoſcerentur. Quapropter animaduerſiones numeroſas generibus et praecipue ſpeciebus adſperſit, atque ſynonyma iconesque haud paucas, ex Flora Danica et SCHREBERI hiſtoria graminum indicauit. Se tamen in his breuitati et paucitati ſtuduiſſe profitetur, ſuaque omnia ideo vel nomine, vel littera M. notauit, vt ne errores forſan ſui LINNEO tribuantur, nec ii, quos LINNEUS non potuit euitare, editorem feriant. Prolixitatem et copiam in noua editione *generum* et *ſpecierum plantarum* exſpectandam eſſe addit, et, vt priſtinus nexus inter hocce opus eaque, quae genera et ſpecies plantarum complectuntur, perſiſteret, ſeruauit numeros, qui ad vtrumque librum reſpiciunt, ex editione 13., eo modo

modo discrimine, vt speciebus numeros fere continuos praefigeret.

His, quae ex editoris praefatione excerpsimus, nil fere addendum habemus: etenim exempla novarum plantarum hic proferre, irritus esset labor, quum cuilibet botanico ipsius libri vsus sit necessarius, atque mutationum, quae subinde factae sunt, rationes non aliter nisi ex collatione cum prioribus editionibus perspici possint, quae hic separatim propositae lectori potius taedium moueant, quam vtilitatem creent. Manet certe hic liber index manuarius, quo nemo botanicorum carere potest. Supprimimus vota, quae ad perfectum systema plantarum, in quo omnia botanicorum fide dignorum inuenta comprehensa essent, spectant. Tale enim illustris editor noluit dare, sed, quod semper respiciendum est, LINNEI systema iterum euulgandum erat.

XVIII.

I. ANDREAE MURRAY Opuscula, in quibus Commentationes varias tam medicas, quam ad rem naturalem spectantes, retractauit emendauit auxit. cum figuris aeneis. Volumen primum. Göttingae apud Io. Christ. Dieterich. 1785. 8. pagg. 392. sine praefat.

Adeat haec opuscula quilibet, cui volupe est, et eleganter conscriptas et erudite compositas commentationes legere, nec minorem fructum, quam voluptatem, ex ipsarum lectione capiet. Nos autem modo earum mentionem iniiciemus, quae nouae sunt, vel necdum in alio commentariorum no-

ſtrorum volumine recenſitae. Continentur autem hocce primo volumine commentationes decem:

p. 1. *De Arbuto vua vrſi* *).

p. 105. *Natura foliorum de arboribus cadentium* **).

p. 143. *De puris absque praegreſſa inflammatione origine* ***).

p. 189. *De cognatione inter Arthritidem et calculum.* Ambo mala hereditaria ſunt, ex ſimili fonte oriuntur et proſiliunt, ex vino, venere, otio et crapula. Qui vno horum morborum laborat, procliuis in alterum eſt, vno eodemque tempore hominem in-

p. 203. vadunt, alter morbus in alterum tranſit. Crebrius ex arthritide calculus progignitur, quam illa ex

p. 208. hoc. Maior nexus eſt inter articulos et renes, quam inter reliquas c. h. partes intercedit. Porro de primordiis vtriusque morbi exponit, denique de analyſi chemica et de eadem omnino medela.

p. 215. Vtrumque concrementum ſuperficie, figura, colore pari modo differt, ſapore et odore inter ſe convenit.

p. 229. *De obſeruationibus et experimentis apud bruta captis caute ad corpus humanum applicandis.* Eſt oratio docta, erudita, atque eleganter conſcripta, lectu digniſſima.

p. 255. *De Polypis bronchiorum* ****).

p. 277. *De Phthiſi pituitoſa.* Variis animaduerſionibus praeſtantiſſima haec commentatio aucta eſt. Annititur Cel. Auctor inprimis morbi diagnoſin conſtituere ipſumque a quocunque ſimili diſtinguere,

p. 289. hincque morbi decurſum accurate adumbrat. Cum DARWINI experimenta dubia et fallacia iudicet, a muco-

*) V. Comm. noſtr. XV. p. 164.
**) V. Comm. noſtr. XIX. p. 260.
***) V. Comm. noſtr. XXIII. p. 633.
****) V. Comm. noſtr. XX. p. 611.

mucoſo ſputo purulentum eo diſtinguit, quod huic non ea tenacitas, quae alteri generi, contingit, ſed maior fluiditas, figura non globoſa, ſed multiplicis ambitus ſit. Difficulter hic morbus diſcernitur ab hydrope pulmonum et aſthmate humido. De praedictione, quaeque remedia vel con- p. 293.
veniant nec ne. Ad calcem hiſtoria morbi amantiſſimi fratris enarrata legitur.

De tempore corticem peruuianum in tuſſi conuul- p. 307.
ſiua exhibendi. Aliorum ſententiis prolatis, animaduertit, ſoluentibus et emeticis adhibitis prius ad corticem confugere opus fuiſſe, quam paroxyſmus abſque vomitu ſpontaneo deſineret. Primum decoctum corticis cum liquore terrae foliatae tartari, vel ſi tuſſis nimis ſaeuiret, cum pauxillo caſtorei exhibuit vſumque corticis conſopito malo continuauit.

De Redintegratione partium cochleis limacibusque p. 317.
praeciſarum. Prolatis multis vis naturae reparatricis exemplis, experimentis et ſententiis, de limacum redintegratione dubia mouet, quae contra haec experimenta ſunt excitata. Duplici autem de fine ſua inſtituit experimenta, tum vt exploraret, an vermium dictis generibus pars abſciſſa receſceret, tum, niſi hoc fieret, an reſecto adeo capite vitam continuarent. Experimenta vero cepit in limace agreſti LINN. et cincto MÜLL. Limax capite truncatus per ſeptem dies viuus permanſit; alii mox periere. Protuberat nonnunquam canalis, qui facile pro capite renaſcente haberi poteſt. In helice pomatia tentaculum renaſci obſeruauit, altera ſeptimo die poſt encheireſin periit. Ex decem ſpeciminibus Helicis nemoralis, praegreſſa per folia Lactucae ſaginatione, quibusdam iisque adultis integrum caput cum vtroque pari tentaculorum cultro praecidit, aliis partem modo anteriorem cum

cum tentaculis duobus, aliis dimidium caput cum affixis tentaculis, aliis rurſus forfice amputauit tentacula modo vel duo vel ſingula quatuor. Prae taedio teſtam vnius, cui totum caput praeciderat, hebdomades ſex poſtea frangens antrorſum duo oblonga antice latiora corpuſcula vidit inſtar rudimenti tentaculorum, ſed inſenſilia. Alii gemmarum ope rem explicant, alii telae celluloſae productioni, alii denique gelatinoſae et mucoſae horum animalium naturae hanc redintegrationem tribuunt.

p. 345. *Obſeruationum et animaduerſionum ſuper variolarum inſitione ſatura.* Commendat inprimis frigidum regimen cum puris fluidi adminiſtratione coniunctum, ſicuti quoque potum diluentem refrigerantem. Si omnes puſtulae haud maturae euaſerint nec ſuppurauerint, dubium eſt, aegrum veris bene maturatis variolis laborauiſſe. Mox alia inſitioni
p. 369. facta opprobria examinat. Alia cauſa ſiniſtri poſt inſitionem euentus continetur diatheſi putrida ſu-
p. 370. bito emergente. Vermes, nominatim lumbrici, ſaepe omnem ſalutis ſpem fruſtrantur, ſicuti idem de
p. 373. colluuie blioſa quoque valet. Noua exanthemata, ſubinde priſtinis copioſiora, et repetitis nonnunquam vicibus per plures dies pullulant. Quod vero inſitioni non opprobrio vertendum eſt, quia in naturalibus propemodum ſaepe idem obſeruatur. Diaeta minus nutriens, exercitatio fortior et neglectus purgantium ante morbum in culpa ſunt. Aliud inſitionis variolarum incommodum eſt, quod temporis interuallum, inter encheireſin inſitionis et febrem ſubſequam praeterlabens, ſaepe inſigniter variet ita, vt vel febris anticipet conſuetiſſimum exordii ſui terminum, vel ſolito ſerius ingruat.
p. 385. Non omnes ad contagium ſuſcipiendum aeque procliues

cliues ſunt, vulnerumque artificialium ſanatio tarde nimis nec ſine difficultate fit.

XIX.

ANDREAE BONN *Anatomes et chirurgiae in illuſtri Amſtelaedamenſi Athenaeo Profeſſoris* Tabulae oſſium morboſorum praecipue theſauri Houiani Faſc. I. Tab. I — VII. Faſc. II. Tab. VIII — XIV. Fol. 1785.

Retulimus iam alio tempore de deſcriptione theſauri oſſium morboſorum Houiani *), atque eodem tempore ſpem lectoribus fecimus noſtris, fore, vt Cl. BONN tabulas, quae hancce deſcriptionem illuſtrarent, ederet aeri inciſas, cui promiſſo etiam diligens theſauri Houiani interpres ſtetit. Cum vero partim iam alias oſſium morboſorum deſcriptiones ex collectione Houiana petitas cum noſtris lectoribus communicauerimus, partim etiam aliae non ſatis accurate cognoſcantur, niſi ſimul iconem inſpexeris, modo earundem aliquas hic commemorabimus.

Tab. I. fig. 2. Os verticis dextrum ictu foratum. Ora foraminis aſpera, obducta callo inaequabili. Craſſa membrana foramen occluſit.

Tab. II. Duo apoſceparniſmi ſpecimina.

Tab. III. Fig. 1. Os frontis in regione orbitali et temporali fractum.

Tab. IV. Fig. 3. Fractura oſſis frontis per orbitam ad os maxillare ſuperius progrediens.

Tab. V. Fracturae oſſis maxillaris ſuperioris, zygomatici et orbitae.

Tab.

*) Comm. noſtr. Vol. XXVI. p. 611.

Tab. VI. Fractura processus condyloidei maxillae inferioris.

Tab. VII. Fig. 3 et 4. Maxilla inferior, cuius capitula fracta, mentalis vero regio quoque disiuncta apparet.

Fasc. II. Tab. VIII. Fig. 4. Tibia oblique fracta, post quinque hebdomadum vincturam nondum consolidata; fragmenta crescente denso flexibili callo cohaerent mobilia.

Tab. IX. Humerus edentulae fractus per vndecim menses frustra curatus, ossa non conferbuerunt, neque ossi insidet os, sed sedibus suis mota sunt.

Tab. X. Femur in decem vel plures partes confractum. Fragmenta suis sedibus emota firmo callo ita conferbuerunt, vt vnum os stabile efficiant. Egregium naturae sanantis exemplum.

Tab. XI. Fracturae cum duobus, adeo tribus canalibus medullaribus, intercedente callo vna vel duplici in sede.

Tab. XIII. Femur rachitide insigniter curuatum, iuxta genu fractum et iterum ferruminatum.

Tab. XIV. Fractura colli femoris.

Explicatio tabularum in latina et belgica lingua conscripta est.

XX.

EDUARDI SANDIFORT Medicinae, *Anatomes et Chirurgiae in Academia Bataua, quae Leidae est, Professoris,* Descriptio Ossium hominis. Accedit oratio de officio medici perquam difficili, a multis pessime neglecto. Lugduni Batauorum. apud S. et I. Luchtmans,

mans, P. v. d. Eyk et D. Vygh. 1785. 4. pagg. 204.

In vſus diſcentium hanc deſcriptionem ſuccinctam oſſium edidit SANDIFORTUS Vir Cl. atque vel Veſalianas vel Albinianas icones ad quamlibet oſſis, quod deſcriberet, partem ſemper indicauit. Plura de hocce compendio oſteologico, in quo tamen nonnulla, ſicuti diuerticulorum auditus, et ſinuum oſſeorum expoſitionem omnibus numeris abſolutam, deſiderauimus, hic commemorare vix refert, nec quae oratio proponit enarrare intereſt, quippe cum et doctrina et eruditio auctoris, ſicuti eiusdem ſcribendi ratio et ſermonis praeſtantia, ſatis ex multis paucos inter annos editis ſcriptis cognita ſit.

XXI.

Diſſertatio inauguralis anatomica de Lapillis vel prope vel intra glandulam pinealem ſitis ſiue de aceruulo cerebri. Praeſide Dr. SAM. THOM. SOEMMERING Reſp. *Nicolao Liſignolo.* Moguntiae 1785. 8. pagg. 35.

Autumat Cl. Auctor, huncce aceruulum, qui circa baſin conarii ſub plexu choroideo vix non ſemper reperitur, perpetuo adeſſe. Semel totam pinealem glandulam excauatam, nunquam autem deficientem in octoginta ſeptem cadaueribus inuenit. Humana glandula maiorem vidit in boue, aſino, oue, ceruo, dama, capreolo, camelo gibbere ſimplici, in quo quaſi quadripartita eſt, licet tota encephali moles horum animalium humana multo minor ſit. Parua et exigua eſt in cane, vulpe, mele, fele, putorio, porcello. In ingenti, tur-

p. 5.
p. 8.
p. 10.

turgida et caua pineali glandula damae lapillos hu-
p. 13. manis ſimillimos conſpexit. Mox habitu aceruuli deſcripto, quaeſtionem mouet, an in omnibus hominibus adſit aceruulus; eamque triginta ſex propriis et multorum aliorum obſeruationibus ſuffultus affirmat.

p. 26. Porro concluſiones nonnullas ex praedictis colligit: adeſſe vel aceruulum extra conarium vel granula intra illud, in iuuenibus iam a decimo quarto vitae anno; adeſſe in hominibus ad vltimum vſque vitae halitum mente ſanis; in caſibus, in quibus non inuenti fuerint conarii lapilli, nihilo ſecius reuera adfuiſſe, ſed vel incuria anatomicorum vel ob habitum cerebri flaccidiorem non repertos fuiſſe; nullo alio loco hucusque in encephalo ſimiles la-
p. 31. pillos inueniri. Lapilli conarii ſub microſcopio diſquiſiti ab oſſea fabrica differre atque diſcedere videntur, inque aquam immiſſi velociter fundum petunt.

p. 32. Analyſis chemica. Cl. MOLITOR docuit, difficillime ſolui lapillos in acido dilutiori vitrioli, nitri et ſalis. Acidum nitri reliquis velocius in illos agit, acidum ſalis autem lentiſſime; omne autem quod terreum inerat lapillis, reuera ſolutum fuiſſe ab acidis hiſce demonſtrabatur praecipitatione per ſal alcali, adeo vt praecipitatum rite exſiccatum pondere dimidiam lapillorum partem aequaret. Tum igni fuſorio exponebantur lapilli; vſque ad al-
p. 34. bedinem calcinati ſunt. Denique ſibi aliisque perquirendum relinquit, quomodo in embryonibus ſeſe gerat iſta glandula; cur hoc loco cerebri inprimis inueniatur, nec alibi, verbi cauſa, in ventriculis e. ſ. p. hicce aceruulus.

XXII.

Obſeruationes medicinales de febribus intermittentibus et qua ratione eisdem medendum ſit. Opus, quod ſcientiarum artium atque literarum academia Diuionenſis praemio coronauit die 11. Auguſti 1782. Auctore CAROLO STRACK *M. D. et in vniuerſitate Moguntina praxeos medicae et collegii clinic. profeſſore P. O. Eminentiſſ. ac celſiſſ. Princip. elector. Moguntin. conſiliar. aulic. elector. vtilium ſcient. acad. Erford. caet. Socio.* Offenbach, ex officina Vlrici Weiſs et C. L. Brede 1785. in 8vo. 250 pagg.

Voluerat academia Diuionenſis, vt medici febrium intermittentium indolem atque genium curatius, quam hactenus adſueuere, diſtinguant, explicent, exponant, ſimul et certa ſigna indicent, per quae tuto noſſe liceat, intra quod morbi ſtadium febrifuga medicamenta recte adhiberi aegrisque tuto offerri poſſint. Cui academiae voluntati vt recte reſponderet Cl. Auctor, primo harum obſeruationum libro quae ad naturam febrium intermittentium ſpectant, altero medendi iis methodum, tertio vero febres intermittentes, alia quam conſueuerunt, forma modoque incedentes pertractauit.

Octanam febrem per tres menſes perdurantem, inordinatam in initio, poſtea omni mercurii die certe redeuntem, Cl. Auctor in muliere 50. annorum obſeruauit. Miaſma vnicum tantum et peculiare febrium intermittentium ſtatuitur, quod non re, ſed diuerſis acceſſionibus, diſtinguitur, prout alia atque alia in corpore, quod prehendit, offendit, ſic vt cum vno corporis vitio quotidianam

cum alio tertianam, cum alio quartanam efficiat. Quod ad credendum Cl. Auctor inducitur, quoniam eadem febris intermittens non raro in vno eodemque aegro corpore accessiones mutat, quoniam febrium intermittentium omnium accessiones sibi similes sunt, similes exitus, similem crisin habent, vno eodemque remedio specifico, si recte adhibetur, excutiuntur, quoniam febris materia aliam corporis partem dimittit, aliam prehendit, recens a febriente matre nata proles febrim a matre, aut lactans a nutrice accipit, quoniam omnes febres intermittentes eadem mala post se relinquunt, icterum, splenis tumorem, hydropem, quoniam corticis Peruuiani vis nullo alio modo explicari potest, quam quod non fomitis, sed miasmatis remedium sit, distincta omni modo febrilis materies ab impura materie deprehendatur, quoniam febres intermittentes per crises, humore tenuiore excusso, terminantur, quod non accideret, si a glutinosa, aut biliosa, aut melancholica materie inducerentur. Ex iis omnibus conclusio est, esse priuatum suum febri intermittenti miasma, quod a fomite ad recipiendum et retinendum illud apto fouetur, simplex atque vniforme, diuersos typos admittens, prout variolarum miasma diuersas febres admittit.

p. 16. Febris intermittens fit, quando miasma febris intermittentis in corpus incidit, quod per sua propria vitia ad recipiendum fouendumque miasma febrile dispositum est. Ipsa autem febris intermittens ex chronico vitio et ex acuto miasmate composita est. Hinc febrim ipsam pellimus, dum aut disponentia vitia corporis delemus, aut miasma excutimus, quod saepe fit, purgato ab impura colluuie corpore, quae primam miasmati sedem praebet.

Trans-

Tranſitus ad ſigna et ſtadia febris intermitten- p. 27.
tis. Intereſt multum, noſſe, morbum, qui adeſt, febrim intermittentem eſſe, maxime in dubio inuaſionis initio: ſigna autem aequalia febres non habent, quae lente, et quae cum vi quadam protinus incipiunt. Frigus oritur e miaſmate febrili a fomite recepto eidemque vnito, cor ſtimulante, vt vniuerſi corporis vaſa quaſi per conuulſionem contracta anguſtentur atque rigeſcant. Hinc impeditus humorum circuitus, minor attritus, calor exſtinctus. Quam ob cauſſam ſenes, qui febre intermittente moriuntur, intra frigoris ſtadium omnes exſtinguuntur, nullus intra aeſtum. Agitata autem per vaſa materia imperfecte ſenſim conteritur, ſique mitior reddita eſt, vaſis reagendi et humores propellendi libertatem permittit. Hinc maior attritus, frigus pellens, calorem excitans. Criticam perturbationem, qua aegri motibus atque iactationibus maioribus agitantur, ſudor excipit et pinguis rubraque vrina, ſedimentum deponens, quae cum ſudore veram criſin conſtituit. — Bonam criſin imparibus diebus contingere, malam paribus accidere, medici ſtatuerunt. Quam ſententiam alii licet ceu vanam repudiauerint, tamen Noſter in vno eodemque morbo, qui cum continente erat, ſaepe expertus eſt, criſin, quae quinto die incepit, morbum ſeptimo feliciter finiiſſe, contra ſi quarto die eadem criſis apparuit, morbum diutius et traxiſſe, et peiorem eueniſſe. Nec vnquam per XXXIV. annos adhuc vidit, neque alium fortaſſe quemquam vidiſſe aſſerit, febrim intermittentem, poſt duas, poſt quatuor, poſt ſex acceſſiones per ſe deſiiſſe, ſed poſt impares. Criſis intermittentium et aliorum morborum diu homines affligentium a veteribus magis, quam a recentioribus, obſeruata eſt, deſtitutis

videlicet efficacibus iſtis medicinis, quibus nos morbos ſine tali criſi ſanare valemus.

Criſin autem intermittentes triplicem habent, febris, materiae, quas tertia ſequitur, quae non tam criſis, quam reſtitutio functionum, appellari poteſt. Acceſſionis ſeu febris criſis ſatis nota eſt, materiae vero ſiue fomitis ea eſt, qua mota, contrita coctaque febrilis materies per ſudorem ſub acceſſionis fine expellitur. Hic ſudor liberalis eſt, ex vniuerſo corpore erumpit, ſpiſſus tenaxque diu in cutis ſuperficie haeret, odorem vt panis fermentum habet et linteamina tingit. Foetor peculiaris inprimis probat, magnam fomitis portionem huic ſudori ineſſe, ſed vniuerſalis eſſe et morbum leuare debet. Altera criſis per oris, narium, faucium, linguae vlcera fit. Sed imperfecta haec eſt, dum non omne morbidum per eam expellitur, et faciles recidiuas permittit. — Vomitu et alui fluxu intermittentes non iudicantur, niſi in inteſtinali tubo omnis febrilis materies ſubſtiterit. Habent autem febres intermittentes alias criſes, quibus febrilis materies in loca quaedam transfertur, ictero et ventris tumore inprimis natis. Quos abſceſſus crebrum lotii, febre ſublata, profluuium praecauet.

p. 51. Medendi febribus intermittentibus ratio duplex eſt, rationalis altera, empirica altera. Ad primam quod attinet, vnaquaeque febris intermittentis acceſſio pro febre continua breuiſſimi circuitus haberi poteſt, hinc recta forte curatio foret, ſi eisdem medicinis debellaretur. Verum iſta curatio ſola ſucceſſu ſaepe caruit. Ancipitis etiam euentus curatio fuit, qua ſudor breui ante acceſſionem excitatur, a veteribus iam laudata et a vulgo hodie frequenter adhiberi ſolita. Quare praeſtat ad corticem Peruuianum confugere, quippe a quo prom-

promtum atque tutum auxilium exſpectari poteſt. Durante frigoris acceſſione autem aegris potio calida aromatica danda eſt, vt ſudent, contra cum calor incepit, aqua ſimplex potui exhibenda eſt, adiecta acidi cuiusdam ſalis parte: vbi vero cutis immadeſcit, dandus iterum potus calidus eſt, qui et ſudorem expediat, et tantum reſtituat, quantum ſudando amittitur. Tandem cardiacum dare expedit.

Extra acceſſionem in purgantium vſu maxime peccatur: corpora enim febre intermittente laborantia nullo modo magis laeduntur, quam purgantibus pharmacis. Reſpiciendum inprimis eſt, crudane an cocta materies ſit; num turgeat. Quod niſi exacte obſeruatur, viſcera vexantur, fatigantur, febris pertinax et contra corticem Peruuianum rebellis redditur. Maxime autem attendendum eſt, ne in die, quo criſes fieri conſueſcunt, aut natura exitum moliri ſolet, medicamentum purgans praebeatur, quod omnino aduerſum eſt et ſaepe exitioſum euenire poſſet. Vt autem plus, quam opus eſt, purgare febrim exaſperat, ita aluum non ſatis ducere, dum cocta materies eſt, malum eſt, neque tunc etiam febris aegrum cum adhibito multo cortice Peruuiano dimittit. Conſueuit autem Noſter aluum in aegris raro mouere, niſi tribus morbi acceſſionibus ſuperatis. Tutius autem eſt aluum ducere, quum febris ex toto deſierit.

Curatio intermittentium tentanda non eſt, niſi coctione praegreſſa. Vernales coctionem facile admittunt, autumnales non aeque, ob humores ab aeſtu acriores redditos et ad coctionem parum aptos. Facilem in genere curationem admittunt febres vernales, iuniora corpora occupantes, ſolitariae, nulli chronico vitio iunctae, in quibus poſt vnamquamque trium primarum acceſſionum ſudor

acidum odorem ſpirans cum vrina turbida erumpit. Contrarium autem in ſenibus nec non in iis eſt, qui mediis inter acceſſiones diebus non debiles ſunt, quorum vrina his diebus ſubrufa transparensque eſt. Perducta autem ad coctionem febris amaris quibuscunque facile cedit, Noſterque puluere corticis ſimarubae, cuius grana decem ter per diem dedit, talis generis febres intermittentes perfecte ſubmovit. Nihilominus tamen cortex Peruuianus praerogatiuam ſibi vindicat, cuius vnaquaque hora ſcrupulum Noſter exhibet; praeſtat enim minutas portiones ſaepius offerre, quae commodius et digeri in ventriculo poſſint, et omnem virtutem edere. Vanum eſt corticem aquae vel vino infundere, talemque potui dare; ſic enim vix aliquid recte extrahitur. Vana ſunt omnia, quae de noxis corticis Peruuiani medici vnquam protulerunt, nec non de vitiis, quae febrium per corticem curationem ſequi putarunt. Frequentes poſt febrem cortice debellatam recidiuae inde potiſſimum ortae ſunt, quod, vbi proxima acceſſio deſiit, medici ab ipſo auxilio deſtiterint. Igitur febrem, etſi finem habeat, diu perſequi, ipſumque corticem in longum vſque tempus continuare expedit, ſcilicet quo morbi reliquiae, quae corpori inhaerent, omnes expellantur. In hoc omnis curationis cardo vertitur. Nec purgantia medicamenta cortici aut admiſcenda, aut poſt eius vſum danda; purgante enim pharmaco febres exaſperantur, aut, quae deſiere, reuocantur. Hinc cortex ſemper meracus dandus eſt, ſi ſatis cognitum eſt, nihil impuri in corpore remanſiſſe et ſi coctionis ſigna praegreſſa ſunt.

p. 34. Vulgare eſt recidiuas febres eundem diem ſervare, in quem, ſi absque adhibito auxilio continuaſſent, incidiſſent, potiſſimum quae proxime poſt curationem reuertuntur: at mirum eſt, poſt lon-

longum temporis interuallum, intra quod constituta perfecta valetudo esse posset, febrim in certum diem incidere, quod Noster saepius obseruauit, et vnusquisque experiri potest, dum dies numerauerit. Recidiuae semper febrem imperfecte sublatam supponunt, quantum autem corticis satis sit ad febrem omnino excutiendam, illud certo pondere circumscribi non potest. Grauidae mulieres si febre tentantur, citius auxilio adhibito sanari debent, vt quam primum bona valetudo iis contingat, et ne morbus prolem ipsam praecipitet. Quare expedit iis protinus auxilio dato succurrere multumque corticem Peruuianum mediis inter accessiones diebus dare, et excussa febre diu offerre: nec refert, si periculum vrget, aluus pharmaco purgata ante fuerit, nec ne.

Altero libro febres intermittentes pertractantur, p. 105.
quae incertae sunt et sub alterius cuiuspiam affectionis larua latent, quae caput occupat, aut in toto capite aut in parte intensum dolorem excitat. Dolor per certos circuitus modo occupat, modo iterum dimittit. Vbi autem certa accessionum tempora non seruat, debet per sudorem, vrinam, caeterasque notas cognosci.

Febris intermittens soporosa anno 1749 et 1750. grassante intermittentium epidemia, frequens fuit. Cardo omnis salutis in eo vertitur, vt medio inter accessiones tempore quamplurimum corticis offeratur. Vidit etiam Cl. vir oculorum inflammationem acutissimam febris intermittentis naturam habentem, cortice Peruuiano sanatam.

Febrem pariter cum pleuritide ex intermittentium classe Cl. vir obseruauit, difficulter admodum cognoscendam et soli cortici Peruuiano cedentem. Initium cum frigore et acuto lateris dolore fuit, quem calor

 vrens,

vrens, nauſea, ſitis excepit. Lingua arida, tuſſis acerba, ſpiritus difficilis, vigiliae, delirium ferox. Inter haec ſudor. Altero tertioue die alui profluvium, praecordiorum anguſtiae, corporis agitatio. Sputa copioſa, ſanguine liberaliter tincta. Notae autem pleuritidis, quae intermittentium febrium naturam habet et cortice debellatur, ſunt: horror longior, aut maius frigus, quam a quibus febres intermittentes oriri conſueſcunt, maior calor eum excipieos, vomitus copioſi, os amarum, lingua viſcoſa, ſudores copioſi ſine medicamento calefaciente dato, palpebrae ſubflauae, ſudores ingrati, ſubacidique, velut a febre intermittente odores, vrina rubra, dum friget, turbida, ſedimentum lateritium deponens, nullum ex communibus ad pleuritidem praeſidiis auxilium. (Attamen Cl. vir omnibus, quae de hac febre pleuritica fuſe dicit, non demonſtrauit, febrem intermittentem ipſi adiunctam fuiſſe. Expedita magis res eſt, ſi pleuritidem cum febre gaſtrica coniunctam ſupponimus.) Quae catarrhum ſimulat intermittens febris ſolo cortice Peruuiano ſanatur. Eaque catarrhalis febris ſub hecticae febris forma vtplurimum incedit. — Subinde tuſſis ſicca acceſſionem proxime antecedit et creberrimis inſultibus aegrum excruciat, donec febre exardeſcat. Iuuant quae febrim excutiunt, caetera vana ſunt. Suſpirare per certos circuitus, pectore grauari, laborioſe ſpirare, anhelare circa praecordia, palpitare cor, arteriarum pulſum frequentem habere, febrem intermittentem aſthmatis laruam habere indicat.

p 140. Similiter febris intermittens ſub vomitus, colicae, cholerae, arthritidis, paſſionis hyſtericae, conuulſionum forma aliquando latet. Conuulſionibus pueri atque plethorici homines, vbi febre intermittente tentantur, inprimis obnoxii ſunt, iterumque,

vt calor remittit, liberantur. Magis terret, vbi conuulſiones per certos circuitus prehendunt, at nulla tamen febris intermittentis ſuſpicio eſt. Tandem de febre intermittente phthiſin pulmonalem referente, de febre intermittente vt continua, ſeu de febre ſemitertiana, nec non de febre intermittente, quae vnica acceſſione abſoluitur, agitur.

Tertius liber morbos complectitur, qui febres p. 180. intermittentes excipiunt. Hi aut certas quasdam partes occupant, aut toti corpori inhaerent. Tumido duroque poſt intermittentes ventri pueri magis, quam adulti, obnoxii ſunt. Vitium in liene reſidet, qui tumidus durusque eſt. Vidit Cl. vir poſt febrem intermittentem, quam magnae ſtaturae vir diu traxit, lienem omne illud abdominis ſpatium, quod diaphragma inter et criſtam oſſis ilei atque dorſi ſpinam et ventris albam lineam eſt, non ſolum impleuiſſe, ſed et ſuperaſſe. Hic tumor non omni periculo vacat, inprimis dum magnus et veteranus eſt, vbi integram curationem vix recipit. Curandus autem cortice Peruuiano eſt, propterea quod ortum atque incrementum a febre intermittente accepit. Nec aperientia medicamenta, nec vnguenta hic iuuant. Totus tumor ex corticis vſu ſenſim minuitur, et, dum non admodum antiquus eſt, perfecte reſoluitur, ita vt Noſter praegrandes lienis tumores hoc medicamento diu dato diſſipauerit.

Si miaſma ad iecur conuertitur, fomesque in p. 190. hepate reſidet, febris ſimul et icterus excitatur, eodem modo, quo febres intermittentes, debellandus. — Vidit Noſter in muliere, quae aqua inter cutem ex febre intermittente laborauerat, in crurum cute maculas complures latas admodum varii coloris, vt pictam chartam marmori ſimilem referrent.

rent. In alio, excuſſa cortice febre, maculae plurimae petechiales, ſed ſine febre, obortae ſunt.

Hydrops poſt febres intermittentes pauperes atque infantes maxime male habet. Abſurdum eſt cortici Peruuiano hydropis culpam tribuere; is enim, ſi protinus adhibetur, hydropem cauet, et eum, qui eſt, pellit. Plura ſimul exempla hydropis poſt febres intermittentes, corticis Peruuiani ope depulſi enarrantur.

Menſtruus ſanguis ſi intra ipſam febrem intermittentem deficit, cortice Peruuiano vti conuenit; is enim, vt febrem pellit, ſanguinis exitum reſtituit. Vbi vero finita febre menſtrua deficiunt, iuuat, qui febris reliquias expellit, cortex Peruuianus. Eodem modo cortex Peruuianus haemorrhoidum fluxum, vbi ob febrem defecit, reſtituit.

Nutrices, ſi febre intermittente tentantur, lac amittere conſueſcunt, aut lactis vice ſerum tenue dare. Hae medicamentis febrem pellentibus, maxime cortice, curantur, caeteris non. Lochia ſuppreſſa a febre, dummodo febris cognitio rite capta fuerit, cortice reſtituuntur.

Nimias a febribus intermittentibus excretiones, ſudores copioſos, diuturnos, cum virium deliquio, alui profluuium, menſtruum ſanguinem aut puerperarum lochia nimis copioſa a febre, verbo omnes nimias a febre excretiones cortex efficaciter ſemper leuat, qui, ſi recte adhibitus fuit, lautum corporis habitum poſt ſe reliquit, fiſtulas, vlcera, gangraenam ſanauit.

Tandem quaeſtio, quonam tempore febrim excutere praeſtet, diſcutitur. In diuerſis autem corporis vitiis quum febris intermittens ſaepe proſit, ſaepe vero etiam noceat, vix vlla perpetua praecepta medicinalis ars in his recipit, ſed modo per febrem

febrem ſanitas quaerenda eſt, inprimis ſi vetuſtus quidam morbus occupauit, in eoque febris intermittens ſpem curationis oſtendit; ſi vero ex ea nullus ſequatur profectus, aut noua vitia ſuccreſcere incipiant, protinus febrem cortice Peruuiano excutere expedit.

Inſperſae ſunt tractationi praeclarae, admodum et plurimum experimenti continenti, hiſtoriae morborum plurimae, quibus dicta ab auctore confirmantur. —

XXIII.

WENCESLAI TRNKA de KRZOWITZ *S. R. I. equitis medicin. Doct. in Reg. vniuerſ. Peſtienſi pathologiae prof. publ. ord.* hiſtoria cardialgiae, omnis aeui obſeruata medica continens. Vindobonae, literis Hörlingianis 1785. in 8v. 1 *Alph. 2 pl.*

Multum laudis promeruit olim in libris cogendis admodum induſtrius auctor ob hiſtoriam febrium intermittentium conſcriptam, qui primus eius labor, licet plurima in eo deſiderentur, reliquos tamen longe antecellit, ita, vt in poſterioribus operibus conſcribendis magis ad molem operum augendam, quam ad bonitatem et vtilitatem quandam operibus ſuis conciliandam, reſpexiſſe videatur. Nec fieri paene vllo modo poteſt, vt vir, cui alia inſuper negotia, eaque ſat temporis requirentia, demandata ſunt, decem annorum ſpatio octo morborum in iisque admodum difficilium hiſtoriam talem perſcribere poſſit, quae, titulo cuiuscunque libri indicante, omnis aeui obſeruata contineat. Perſcripſit enim hiſtoriam febrium intermittentium anno

anno 1775. tetani anno 1777. diabetis anno 1778. cophoſeos anno 1778. amauroſeos anno 1781. leucorrhoeae anno 1781. febris hecticae anno 1783. ophthalmiae anno 1783. tympanitidis anno 1785. et cardialgiae hiſtoriam eodem anno editam. Quos libros, vt ipſe Auctor notat, ſequentur hiſtoria haemorrhoidum, rachitidis, ſpinae bifidae, enureſeos.

Licet laudis parum, vituperii ſaepe multum ii mereantur, qui ex libris pluribus nouum congerunt, omnemque operam non tam in cogitando, quam in congerendo, ponunt; hi labores tamen vtilitatem quandam habent, vſui quippe medicis inſeruientes, quibus aut libri deſunt, ex quibus auctor plurima hauſit, aut qui ob temporis anguſtiam congeſta legere, quam ipſi congerere in vſum ſuum, malunt. Talem vtilitatem, non eſt, quod laboribus Cl[i] TRNKA penitus denegemus; ſed maiorem longe haberent, ſi cum maiori ſtudio collegiſſet, delectu diligenti habito inter vera falſaque, ſcitu digna, vtilia, neceſſaria, eaque, quae ſine omni vſu libri molem augent, ſi formulas medicamentorum longas vtplurimum, nec ſaeculo noſtro accommodatas, omiſiſſet, morborum, quas addidit, hiſtorias prolixas ex auctoribus in anguſtius ſpatium redegiſſet.

Definitione morbi tradita, genera ſtatuuntur cardialgiae a varia ſenſatione et a duratione, cardialgia, cardiogmus, cardiaca paſſio (quae vero longe alium morbum conſtituit a cardialgia plane diuerſum, quod non ex veteribus, ſed ex LUDOLFO, Noſter monuit) gaſtrodynia, pyroſis, ſiue ſoda, (quae etiam peculiarem morbum a cardialgia, quoad ſymptomata, longe diuerſum conſtituit.) acuta, chronica, continua, intermittens. Symptomata morbi ſatis bene expoſita ſunt, etiam ea,

quae

quae a conſenſu neruorum pendent, plurima tamen omiſſa ſunt, vt totus morbus cardialgicus, qui a ſanguineis infarctibus ventriculi et ſuperioris inteſtinalis tubi pendet morbumque nigrum conſtituit, frequentiſſimum iis, qui ſedendo vitam tranſigunt, ſed a medicis parum hactenus pertractatum.

Cauſae proëgumenae recenſentur: haereditaria p. 32.
labes, idioſyncraſia, hyſterica, hypochondriaca affectio, tumores vicini, xyphoides cartilago introvergens, ventriculi vitia varia, vt amplitudo vel anguſtia inſolens, ſitus praeternaturalis, accretio ad vicina, choledochus ductus ei inſertus, tumores, vlcera, caet. Occaſionales autem morbi cauſſae traduntur ex Auctoribus: ingeſta digeſtu difficilia, acria, tenacia, pinguia, terreſtria, nuclei, oſſa, metalla, frigida, flatulenta, ſpirituoſa, ſalina, aromatica, colluuies prauorum humorum, inſecta, calculi in ventriculo, animi affectus, grauiditas, calculi renum et veſiculae felleae, applicata externa, vulnera, metaſtaſes haemorrhagiarum ſuppreſſarum, ſcabiei, tumorum, arthritidis, rheumatiſmi, febres continuae, intermittentes, ob metaſtaſin, paroxyſmum.

Pernicies omnis cardialgiae in ſcirrhis, cancro, calculis eam inducentibus ponitur, de caeterarum cauſſarum pernicie nihil additum eſt, licet omnibus notum ſit, quantopere dirus hic morbus aegros excruciet, medicosque, qui in eo curando occupantur, exerceat. Nos ipſi cardialgiam longe pluribus ex cauſſis inſanabilem, lethiferamque vidimus. Sed Noſtri non eſt propriis vti oculis, ſed alienis niti obſeruationibus, quae omnes hunc morbum parum illuſtrant.

Effectus cardialgiae enarrantur: icterus, tabes, enſiformis cartilago introrſum flexa, ſtomachi vitia varia,

varia, corrugatio vel diſtentio, ſacci praeternaturales, gaſtritis cum ſequelis ſuis, carus.

Poſtea medendi methodus a pag. 180. vſque ad 342. fuſe traditur ex auctoribus congeſta.

p. 353. Adiectae ſunt operi hiſtoriae cardialgiae decem ex AMATI LUSITANI, ELIAE R. CAMERARII, LAURENTII HEISTERI, FABRICII HILDANI, W. TH. RAU, C. I. TREW et P. R. VICAT obſeruationibus deſumtae. Appendicis loco addita eſt ANTONII DE HAEN methodus medendi cardialgiis inveteratis, contumacibus, ab HERM. BOERHAAVIO accepta ex rationis medendi ſexta parte.

XXIV.

Der gemeinſchaftliche Kelch, nebſt einigen hiſtoriſchen und mediciniſchen Zweifeln. Ein Beytrag zur wohlgemeynten Ehrenrettung des Herrn Dr. TRALLES, *von Dr.* CHRISTIAN GOTTFRIED GRUNER. *Iena, bey Cuno's Erben* 1785. *in 8v.* 5. *pl.*

i. e.

De communis calicis in ſacra coena vſu, cum dubitationibus quibusdam hiſtoricis et medicis, Auctore CHRIST. GOTTFR. GRUNER.

Diſputauerat quaedam Illuſtris Auctor in libro: *Almanach für Aerzte und Nichtärzte*, de noxis ex communi calice in ſanos redundantibus, ſi morbis quibusdam contagioſis infecti, inprimis lue venerea, vinum ex calice praelibaſſent, ſanorumque ora labiaque locum infectorum ſaliua conſpurcatum foedatumque tetigiſſent, propoſueratque magis ex re fore talibus de rebus ſollicitis, ſi priuatim ſacra coena vterentur. Haec vero diſplicuere LESSIO, V.

Sum-

Summe Reuerendo, theologiae apud Göttingenſes profeſſori, qui publicum vſum ſacrae coenae eſſentialem eſſe perhibuit *), et TRALLESIO, venerando ſeni, qui eandem paene ſententiam defendit, et contagii vim per ſputa propagati, etiam in venereis morbis, penitus negauit **).

Ad hos viros, inprimis autem TRALLESIUM, confutandos Ill. vir hoc opuſculum conſcripſit, in cuius praefatione ſententiam verae ſane rationi et maxime venerabili religionis noſtrae inſtituto et Chriſti adeo menti accommmodatam tuetur, ſacrae coenae priuatum vſum in eodem, quo publicus, valore eſſe. In ipſo autem opere, pertractatis confutatisque plurimis, quae TRALLESIUS aut male, aut non accommodate ſatis ſcripſerat, contagium impurorum morborum per ſputa vlterius exponitur, illuſtratur. Primum quaeſtio diſcutitur, num morborum venereorum contagium per ſputa poſſibile ſit, eaque adfirmatur, ob ſpiritum, ſudorem, alui recrementa in venerea lue adfectis admodum foetentia, vocem raucam, ſaliuam etiam abſque mercurii vſu copioſius ad os fluentem, loca vicina occupantem eaque omnia loca foedantem.

Quibus omnibus hoc modo expoſitis, vt fides iis p. 25. denegari non queat, altera quaeſtio excutitur, num infectio venerea per ſputa vere adſit. Negari certe non poteſt, corporis humoribus infectis venerea labe, eadem etiam ſaliuam infici debere, in primis quum malum maxime in faucium glanduloſis

*) In SCHLÖTZERI praeclaro opere: *Staatsanzeigen.*

**) In peculiari libello, cui titulus: *Die Ehre und Unſchuld des gemeinſchaftlichen Kelchs bey dem heiligen Abendmahl, gegen ungegründete Einwürfe und Bedenklichkeiten gerettet von Dr.* B. L. TRALLES. *Breslau.* 1785. *in 8vo.*

ſis partibus ſaeuiat. Hinc etiam omnes medici a cognito melius inde morbo contagium per ſaliuam pro certo et indubitato habuerunt, vete-resque plurimi de lue venerea ſcriptores, quorum loca plurima citantur, oſcula vnanimi paene voce pro contagii propagati cauſa habuerunt. Vidit adeo Noſter in homine catarrho narium et faucium a morbo venereo reſiduo affecto ſputa tam foeda, vt canis, qui ea deuorauerat, in lentam cachexiam incideret. Denique luis venereae contagium, quod per mammas a nutricibus in pueros, et a pueris in nutrices propagatur, notum eſt.

p. 33. Quaeſtio tertia mouetur, num communis alimentorum et potulentorum vſus ex ſupellectile culinaria vaſisque, quibus lue venerea infecti antea vſi ſunt, ſputo venereo conſpurcatis ab omni ſuſpicione liber ſit. Quod negatur a quibusdam, affirmatur a pluribus. Nec obeſt adfirmantibus natura ſputi venereo miaſmate infecti, nec ſedes morbi a variis varie ſtabilita. (Nec experientia, ſumma in his rebus magiſtra, obeſt: vidimus enim morborum venereorum contagium manifeſtum ex communi vaſe, quo ruſtici ad potum vtuntur.)

p. 48. Denique vltima quaeſtio adfirmatur, verum videlicet contagii metum ſubeſſe, dum in ſacrae coenae vſu quidam ea vtuntur, quibus fauces ex venerea labe affectae ſunt. Non enim poſſibilis eſt vel leuiſſima potulenti cuiusdam guſtatio, niſi vaſe labiorum internae ſuperficiei ſic applicato, vt lingua id contingere poſſit. Nec, licet contagium perfectum raro hoc modo in alios tranſeat, adeo optabile eſt, effloreſcentiis venereis in ore, a communi potulenti vaſe, corripi. — —

XXV.

Die Eispflanze als ein fast specifisches Mittel empfohlen von Dr. IOHANN WILHELM FRIEDRICH LIEB, *Königl. Pohlnischen Hofrath, der gelehrten Gesellschaft in Frankfurt an der Oder Beysitzer und Practicus in Mitau. Hof, im Verlag der Vierlingischen Buchhandlung.* 1785. *in* 8. 16 pagg.

i. e.

Mesembryanthemum cryſtallinum paene ſpecificae ad inſtar medicinae commendatum, Auctore IO. GUIL. FRIDER. LIEB.

Planta a nemine hactenus ad medicos vſus commendata eo maiorem attentionem meretur, quoniam Cl. Auctor libelli huius eam nunquam ſine praeſentaneo ſucceſſu adhibuit, eaque aegrotantium quorundam mala velut enſe reſcidit. — In bilem potiſſimum agit, omnesque veſicae vrinariae et viarum vrinariarum morbos. Adhibuit eam Auctor ad infarctus pituitoſos abdominis, vrinam retentam et cum dolore decedentem, veſicae vrinariae ſpaſmum et conuulſiuam tuſſim cum optatiſſimo optimoque ſucceſſu. Lotium potenter depulit, idque ſtatim poſt adhibitam hanc plantam ſedimentum depoſuit, doſi admodum parca data: vbi vero maiori copia dabitur, lotium potentius ſquilla marina et aliis potentibus medicinis pellet. — Morbis inprimis aduerſatur bilioſis, aeſtivis, nec non iis, qui a bile in corpore oberrante, craſſa, tenaci, nigra, inerti, translata ad partes alias et non rite ſecreta pendent.

Exempla allata docent, medicamentum expreſſi ſucci forma cum anima rhei datum depuliſſe in-

farctus ſanguineo-bilioſos abdominales admodum rebelles, veſicae vrinariae intenſum ſpaſmum cum ſymptomatibus abortum praeſagientibus coniunctum, tabem cum vrinae difficultate a febre bilioſa in puerpera male curata; et tuſſim conuulſiuam.

XXVI.

Diſſertatio inauguralis medica ſiſtens obſeruationes practicas circa vſum belladonnae in melancholia, mania et epilepſia, quam pro gradu Doctoris — publice defendit IOANNES HENRICUS MÜNCH, Cellenſis. Göttingae 1783. 4.

Non is finis fuit Nobiliſſimo auctori, ſumme reverendi patris, in belladonna ad varios morbos adhibenda feliciſſimi, filio, vt belladonnam ceu ſpecificam ad melancholiam, maniam, et epilepſiam medicinam commendaret, verum potius vt exemplis copioſis oſtenderet, in hac medicina ſummam curandi efficaciam, latente etiam incognitaque ſubinde penitus horum morborum cauſſa, latere. Ne limitibus ſuis circumſcriptum opuſculum mole excederet, eas tantum hiſtorias perſcripſit, in quibus curationis euentus felix fuit.

Felix autem belladonnae ad melancholiam, maniam et epilepſiam vſus ideo fuit, quod haec planta cauſſis horum morborum reſponderit. Reſolvens quippe belladonnae vis inſignis ineſt, ipſeque Nob. Auctor teſtis eſt, patrem venerandum magnum aegrotorum numerum ab ingentibus ſcirrhis ea feliciter liberaſſe. Ipſe Auctor eadem medicina a tumore ſubaxillari poſt morbillos orto feliciter libera-

beratus eſt, qui cicutae et aliis fortioribus medicinis non ceſſerat. Mire etiam obſtructiones in internis viſceribus expedit. Icteros pertinaces hac planta breui tempore MURRAY, V. III. ſanauit.

Praeter narcoticam vim inſignes quoque vires poſſidet excretiones omnes promouendi, ſudorem, vrinam, alui fluxum, ſaliuam, menſtruum fluxum, vt adeo peculiari vi in vterum agere quidam putent. Datur etiam inſigni cum ſucceſſu in morbis a materiis morbidis, exanthematibus retrogradis oriundis. Propter reſoluentem autem vim belladonna in melancholia, mania et epilepſia ab infarctibus et obſtructionibus in viſceribus internis pendentibus, inprimis ſi a ſpaſmis obſtructiones ortae ſunt, maxime valet. Ob narcoticam, neruos lenientem virtutem planta in his morbis adhibenda eſt, ſi de cauſſis immaterialibus tales adſunt, quae ſenſorium commune ſubito turbant, quo in caſu tranquillitatem eodem modo, quo opium, reſtituit. Ob vim, qua dolores mitigat, in omni epilepſia a nimio dolore orta danda eſt, nec non in omni mentis alienatione tali, vbi aegrotantes circa vnicam ideam delirant. In omni etiam caſu, vbi hi morbi a retrograda materia morbida, aut ab intercepta excretione quadam orti ſunt, ob expellentem vim admodum conuenit. Quin imo medicamentum eſt vbique in his deſperatis morbis adhibendum, ſi ab aliis medicinis nullum auxilium eſt, nec morbida cauſſa detegi poteſt.

Formam medicamenti quod attinet, puluis herbae vel radicis extracto praeferendus eſt, cui videlicet ignis partium volatilium et efficacium copiam maximam abſtulerit. Praeferenda autem eſt in exhibenda belladonna methodus, qua planta ſat magna doſi ingeritur, quum, ſi minori exhibetur, corpus facile medicamento adſueſcat. Eaque ex nobi-

nobiliſſ. Auctoris mente cauſſa fuit, quare GREDING, vir quondam Cl. tam raro hoc medicamento morbos curauerit, praecipue quum extractum minima doſi ingereret.

Obſeruationum partem ſatis magnam hae efficiunt, quas pater Auctoris Ipſi communicaverat, quarum epitomen, omiſſis aliis omnibus, exhibere lubet. Leuauit et ſuſtulit belladonna melancholiam a fluxu menſtruo praeter naturam emanente oriundam, eundem haereditarium morbum, alium in vidua 48 annorum a fluxu menſtruo ceſſante forte oriundum, pluresque alias melancholias aut ab interceptis euacuationibus, aut ab aliis cauſſis vix cognoſcendis ortas. Maniam ſuſtulit a moerore nimio ob denegatum matrimonium cum viro valde amato, ortam. Suſtulit etiam hunc morbum ſaepius, cauſſa illius latente.

Epilepſiam ſuſtulit in puella a praeceptore in ſchola male verberibus tractata indeque epileptica, quae iam per ſex annos epilepſia laborauerat. Alia epileptica ex menſtruo fluxu intercepto, reſtituto eo, ſanata eſt. Suſtulit idem medicamentum epilepſiam ab ira, terrore, poſt morbillos, a vermibus, oriundam. Suſtulit etiam eundem morbum a tinea capitis retropulſa et a materie varioloſa in corpore reſidua oriundum. Puerum denique ab obſtructionibus viſcerum internorum ex longo tempore epilepticum idem medicamentum, adhibitis ſimul euacuantibus, feliciter reſtituit.

XXVII.

Diſſertatio anatomico-chirurgica de cirſocele, quam praeſide ADOLPHO MURRAY — pro gradu

gradu Doctoris publice defendit *Gabriel Bonsdorff.* Vpsaliae, 1784. 40 pagg. 4.

Quaestionem inprimis enodandam proposuit Cl. Auctor, vtrum cirsocele a venis spermaticis tumefactis, quae Celsi mens fuit, aut potius ab epididymide turgida et dissoluta, ducat originem, quae disquisitio, quum vtraque opinio argumentis speciosis nitatur, eo difficilior est, quo rarius accidit, vt hic morbus sine vlla complicatione, a primis suis originibus, per omnia sua stadia obseruetur.

Quum autem Cl. MURRAY, doctissimi huius opusculi, quo difficili huic morbo plurimum lucis affunditur, auctor, aegros hoc morbo laborantes aliquot viderit eorumque curationi operam dederit, praemissa descriptione anatomica funiculi seminalis et testis ex summae famae anatomicis desumta, in natura morbi enodanda et curatione stabilienda vberiorem operam collocat.

Licet autem de tumoris natura et vasculorum mutatione tali, vt hunc morbum constituat, inter chirurgos nondum certe constet; singulare tamen morbus genus constituit, quod in species varias, varicocelen, cirsocelen et spermatocelen, ex sede in primis affectionis, diuisum est, quam vero diuisionem Cl. Auctor cum recentioribus chirurgis, SHARPIO praesertim, reiicit. Vasculorum esse congeriem, quae massam formant ramicem constituentem, primus rei adspectus demonstrat. Venis generatim tumoris origines a multis adscribuntur, at docent obseruationes, morbum, dum in grauiori statu latius diuagatur, ipsum epididymidis ac deferens vas simili quo venas modo adgredi, hisque partibus tumentibus tumoris molem admodum augeri, indeque quidam hunc morbum non vena- p. 12.

 rum

rum, ſed epididymidis et teſtium proprie eſſe putarunt.

p. 19. Quae omnia in diſquiſitione decurſus et ſedis morbi vberius exponuntur. Primos ſuos natales tumor prope ipſum teſtem, in ſpermatici funiculi vltimo fine habere ſolet, tumore ſenſim, prout augetur, adſcendente. Incrementum tumoris vix limitatur, temporis progreſſu creſcentis, at herniae complicatae, elapſis inteſtinis omentoue, metus non eſt, praecluſo quippe a tumido ramice annulo. Siniſter funiculus hoc morbo frequentius corripitur, in omnibusque caſibus a Cl° Auctore viſis in ſiniſtro latere morbus fuit. Tumor, prout augetur, epididymidi et teſti vim infert. Succeſſiue ſcilicet illius fabricam, vaſa eius euoluendo ipſa, ſurſum trahit, illamque priori maſſae ita immiſcet, vt limites inter illam et funiculum diſtingui amplius nequeant. Non autem vas ipſum deferens a funiculo iam receptum, totaque epididymis, ſed media eius portio cum cauda intumeſcit, vaſis eius venoſis ſubinde cum altero ſpermatico vaſe euolutis, caput autem epididymidis multo diutius, forte etiam ſemper intactum manet. Teſtis etiam, comprobata a ſummis viris experientia, contabeſcit. Obſeruauit etiam RICHTERUS V. Ill. ſub augmento mali vaſcula ſpermatica teſtis carnem formantia craſſiora fieri, tumque ex tunica albuginea velut extrahi atque epididymidis vaſculis adiungi, albuginea demum ſaccum velut inanitum formante, indeque ſedem morbi in epididymide et teſte, affecto ſecundarie funiculo, ponit.

p. 20. Sed grauia et vix confutanda ſunt argumenta, quibus Ill. Auctor ad antiquam de funiculo ſpermatico in hoc morbo primarie affecto ſententiam reducitur. Ipſe enim cirſocelen vidit ſine vlla teſticulo eiuſue appendicibus iniuncta labe, incipientem,

tem, paucorum tantum menſium. Limites inſuper tumoris non adeo circumſcripti ſunt, vt ſuperiorem teſtis oram tantum occupet, ſed ad teſtis ſuperficiem, vaginalem tunicam, ab initio ſaepe ſe extendere ſolet, vbi tamen eas partes tantum arripit, quae vaſa genituram ducentia plane excludunt. Haec vero tumoris particula a ſuperiore nullo modo differre videtur. Genituram ducentia vaſa tunc tantum in conſortium trahuntur, quando maiorem molem tumor acquiſiuit, vel ab initio rapidiſſimos progreſſus fecit, quibus tota fabrica a violentia cauſſarum agentium deſtrui videtur, vel quando, ob ſanguinem inſolita copia aduectum, inſolita geniturae copia generatur, quae per anguſtata a varicoſis venis vaſa reduci commode nequit. Caeterum Ill. Auctor in cadaueribus, quorum epididymides ſolito maiores et flaccidae fuerunt, venas turgidas vidit, cauſſam ſine dubio ſpecialis huius laxitatis. Teſticuli autem, cuius funiculus cum epididymide hoc modo adfectus eſt, contabeſcentia inde deducitur, quod teſticuli venae, intercepto ob compreſſionem ramorum a varicibus ſanguinis ex iis recurſu, varicoſe dilatentur tantopere, vt in ipſo teſticuli ambitu contineri nequirent. Moles etiam ſuperimpoſita vaſa teſticulum nutrientia, arterias tantum comprimere valet, vt denegato penitus ſucci nutritiui accurſu, teſticulus contabeſcat. Quibus omnibus argumentis teſtimonia ſummorum virorum, MORGAGNII, I. L. PETIT, aliorum accedunt, eadem obſeruatione ſua ſatis fida comprobantium, ita vt ſedes morbi in vaſis venoſis funiculi ſpermatici, epididymidis et teſtis ſit, et ſi quando vaſa ſeminalia dilatantur, morbus cum ſpermatocele complicetur.

Cauſſis morbi expoſitis, in quibus ſingulari et eminenti partium verendarum laxitati, debilitati, p. 29.

 caet.

caet. plurimum tribuitur, ſymptomata ſecundum theoriam, nouis et ſatis ſpecioſis firmisque ſimul argumentis ab auctore ſtabilitam, explicantur. Dilatatio vaſorum ex corporis pampiniformis ſtructura explicari facile poteſt. Aequalitas dilatationis in his vaſis a valuularum raritate et peculiari ſtructura explicanda eſt, qua efficitur, vt etiam anatomica iniectione deorſum propulſus humor vaſa, non impeditus a valuulis, repleat. Quod turgidum vaſculum a compreſſione nec ſurſum nec deorſum dilatetur, a crebris admodum vaſorum funiculi communicationibus explicatur.

p. 32. Facillime autem hallucinantur medici ramicem cum antiqua omenti hernia confundentes; in hac enim ſymptomata cum ramice aequalia ſunt, ſi omenti venae in morbo veteri intumuerunt omentumque funiculo ſeminali adnatum eſt. Nec in hoc caſu celeberrimos viros in obſeruando ſagacitas ab errore liberauit, deluſos a ſimilitudine: firmum tamen quodam modo iudicium de vera morbi indole ferri poteſt, ſi vnus tantum funiculus fartus atque turgidus, ſi morbus ſine violentia externa obortus eſt, ſi initium prope teſticulum ſumſit, illumque, auctus ſenſim ſurſum, verſus annulum traxit. Tandem dolor in ramice ad renes producitur, epididymis interdum diſſoluitur, teſtis tandem extenuatur. Creſcit inſuper tardiſſime ramex, ita vt in viro per viginti annos hoc morbo laborante tumor parum auctus fuerit. In omenti autem hernia morbus citius augetur. Hydrocele funiculi ſpermatici quoad ſigna ſua cum ramice ex omni parte conuenit, excepto tamen eo, quod ramex, aegro ſupino decumbente, decreſcat, hydroceles vero tenſio ſitus mutatione non pariter mutetur. Fluctuatio, morbo grauiore exiſtente, demum percipitur. Spermatocele, ſi cum ramice coniuncta eſt,

eſt, non facile cognoſcitur: Verum coniunctio horum morborum maiorem quidem deſtructionem partium indicat, indicationes vero curatorias non mutat. — Complicatus ramex cum aliis herniis ſpecialem curam non requirit, raro quippe ad inſignem molem creſcens et cum primario morbo plerumque cedens. Si venoſa vaſa ſimul tumeſcunt et indurantur, triſte vtplurimum praeſagium eſt.

Difficilis admodum et ambiguus curationis hu- p. 36.
ius morbi ſucceſſus eſt, interdum ſorti magis, quam arti, adſcribendus. Si enim obſtacula, quae humorum refluxui obſtant, tolli nequeunt, aut inſanabilis relaxatio eſt, medicamenta optatum ſucceſſum non habent. Si humores nimis magna vi ad verendas partes propelluntur, quae humores ad alia loca ducunt, minuunt, et eorum influxui in affectas partes reſiſtunt, adſtringentia fomenta conveniunt. Si debilitas ſolidarum partium vniuerſalis in cauſſa eſt, ſtimulantia et tonica interne et externe adhibenda ſunt. In externis medicinis princeps eſt aqua frigidiſſima impoſita. Si ſanguinis reditus ab obſtructis abdominis viſceribus praepeditur, aperientia tentanda ſunt. Morbus ab aluo nimis tarda, haemorrhoidibus interceptis ortus, ſuis remediis curatur. Qualiscunque tamen cauſſa ſubſit, ad corporis diſpoſitionem generalem ſemper omni diligentia reſpiciendum eſt.

Cauteria actualia, potentialia, cultri chirurgici vſus, quo venae tumentes inciduntur, vt ad cicatricem perductae maiorem firmitatem nanciſcantur, damnanda ſunt, ſi et ſucceſſum quendam nonnunquam habuerint, tribuendum potius ſorti coecae, quam arti chirurgicae. — De caſtratione ſpes eſt, vt cum ea morbus penitus tollatur. Sed quum cruciatus atroces morbus raro excitet, ad

vltimum hoc auxilium confugiendum eſt, dum morbus, ne in cancrum degeneret, iuſtum metum excitauerit.

XXVIII.

De ruptura cordis — praeſide ADOLPHO MURRAY — pro gradu Doctoris diſſerit *Petrus Guſtav Tengmalm.* — Vpſaliae. 1785. 28 pagg. 4.

Rarus ex omni parte morbus eſt nobiliſſimo auctori a Clariſſimo viro, GAHN, collegii medici Stockholmienſis aſſeſſore, communicatus, quo vir excellentiſſimus, militiae deditus, demum occubuit. Dolor violentior, acutus premensque medium pectus occupans et ad brachium ſeſe extendens illum repente inuaſit, ceſſans ſubito, aqua frigida hauſta. Rediit circa meridiem, eadem die idem dolor, ſed non perdurans. Nocte ingruente pectus iterum et intenſius adfectum eſt, vt intolerabiles aeger cruciatus ſentiret. Malum flatum pellentibus medicinis ſedatum eſt. Rediere per dies aliquot cruciatus intenſiſſimi ſaepius, in ſiniſtro inprimis pectore fixi, reſpirationem et pulſum non turbantes. Euacuantia, carminatiua, antiſpaſmodica, leuaminis quid adferre viſa, aucta tamen tertio die morbi oppreſſio et anguſtia pectoris, ſputaque tuſſi eiecta ſanguine tincta. Ob celerem pulſum et pectoris oppreſſionem vena aegro in brachio tuſa eſt. Sanguis expedite profluxit: at detractis quatuor vel quinque vnciis aeger, qui nullam adhuc a ſanguine detracto debilitatem ſenſerat, collapſis ſubito viribus ſyncope adfectus palluit, liuore obductus eſt, et inſpirato aliquoties celeriter aëre animam efflauit.

Inciſo

Inciſo cadauere, pericardium ſumme turgidum p. 10.
et colore profunde caeruleo tinctum cor a morbi vi ſciſſum eſſe ſtatim probauit. Diſciſſo pericardio, totum cor vndique cruore et ſero duarum circiter librarum menſura circumfuſum deprehenſum eſt. Sciſſura autem in ſiniſtro ventriculo inuenta eſt, pollicis longitudine, inter apicem et auriculam poſteriorem, in aequalibus oris. Carnea cordis ſubſtantia in hoc tractu multo tenuior, quam ſolet, et obſcuri coloris, veluti gangraena corruptum locum prius occupaſſet. Caeterum in corde et pulmonibus nihil praeter naturam. In cordis et maioribus vaſis aliis nil fuit, quod ſanguinis curſui inhibendo par eſſet.

Inflammati cordis ſuſpicionem mouit intenſiſſi- p. 12.
mus dolor, at idem dolor tantopere remittens, vt ſanitatis ſpes adfulgeret, cordisque adeo externus habitus nulla adipoſa craſſaque membrana obducti, quam inflammatum cor ſemper exhibet, eandem ſuſpicionem adeo infirmarunt, vt pectorali angina aegrotum laboraſſe magis credibile ſit. Cuius anginae pectoralis proxima cauſſa in ſpaſmo ponitur, adeo vt Cl. Auctor morbum cordis ſpaſmum aliquo iure adpellandum putet. Spaſmo illi arthritica materia ad pectus delata frequentiſſimas origines praebet, quae et in aegro neruorum vaſa violenter adfecit, et irritatione ſpaſmum cor demum ſcindentem induxit. Spaſmus autem ſupponitur ab Auctore non totum cor occupans, ſed fibras quasdam, aliis in contractionis intenſiſſimae, aliis in relaxationis ſtatu permanentibus. Doloris maxima pars neruorum conſenſui tribuitur. — Tandem exempla cordis in variis locis ſciſſi ex probatiſſimis auctoribus copioſe exponuntur.

XXIX.

XXIX.

Diſſertatio chirurgica de tumoribus ſaliualibus, quam praeſide ADOLPHO MURRAY pro gradu Doctoris defendit *Iounnes Guſtauus Lodin.* Vpſaliae 1785. 24 pagg. 4.

Tumorum ſaliualium ſpeciem vnicam chirurgi plerique deſcripſerunt, ranulam ranamue, at recentiorum obſeruationes docuere, ductibus glandularum ſaliualium dilatatis hoc tumoris genus formari, idque in quauis oris regione, hos glandularum meatus recipiente, enaſci. Stenonianus ductus, ob expeditas vias, raro intumeſcit, frequentius Whartonianus, inprimis ob arctius oſtii lumen, quam ab amplo hoc vaſe exſpectaſſes.

Quorum tumorum habitus is eſt: Oboritur, ſine multo dolore, in oris cauo tuberculum tenſum, ſed digiti preſſioni aliquantulum cedens, mobile, frigidum, aquoſum. Tenſionem elaſticam citius ſeriuſue perdit, huius loco mollitiem acquirens tenacitate ſingulari iunctam, vel lapideam duritiem. Superficies tumoris partesque adiacentes vel oedemate, vel inflammatione corripiuntur, haec vero ſymptomata tumori eſſentialia non ſunt, ſed conſecutiua potius. Si antiqui tales tumores irritantur, cum dolore in ſcirrhos ſubinde tranſeunt. Nonnunquam minores maioribus longe acerbiores cruciatus excitant, ob partes, quas occupant, magis irritabiles.

Forma tumoris admodum varia eſt. Si liquidus humor in eo continetur, cylindrum aequat, aucto morbo ſphaericam, poſtea oualem figuram recipit, ad partium adiacentium formam. Materia etiam in tumore, veluti ſacco, incluſa etiam admodum varia eſt. Differt admodum quoad colorem,

rem, albuminoſum tamen vtplurimum habet, ipſa etiam conſiſtentia albumini mucoue proxime accedit; quo autem diuturnior eſt morbus, fluidum eo magis ſpiſſeſcere ſolet. In ranula inciſa humoris vitrei, pultis, calcis viuae exſtinctae firmitatem habuit. Copia humoris in his tumoribus contenti ſubinde tanta eſt, vt loci capacitatem longe ſuperare videatur. Symptomata ſecundum locum, quem occupant, varia ſunt. Qui in buccis reſident, maxillae motui obſunt, pluraque ab irritatione incommoda inducunt. Sublingualem locum occupantes linguae motum intercipiunt.

Didicit autem nobiliſſimus Auctor accuratiori examine, in horum tuberum ſuprema ſuperficie non raro aperturae cuiusdam qualecunque veſtigium detegi et in nonnullis hoc perfecte clauſum et quam maxime deletum videri, in aliis autem per illud minorem ſtylum ad ipſum tumoris cauum propagandum adhuc duci poſſe. Cognoſci tamen oſtii rudimenta nequeunt, ſi ductuum extrema a vitae initio imperuia fuere, quo in caſu natiua ranula naſcitur, cuius caſum VOGELIUS obſeruauit. p. 9.

Duplex horum tumorum genus chirurgi plurimi ſtatuunt, alterum in ductibus ſaliualibus reſidens, alterum extra ductum, tumorum cyſticorum more, in tela celluloſa formatum, ſed dubium eſt, quin vere cyſtici tales tumores exiſtant, quum in Whartoniani ductus loco frequentiſſime naſcantur, ipſaque fabrica declaret, receptaculum quoddam prius exiſtens intumuiſſe. Nulla inſuper ſanationis ſpes eſt, niſi fiſtuloſo oſtio in inciſo tumore remanente, quod ſaliuam tranſmittat. Formam adeo ſuam a tumoris longitudine induunt, rotundis a breuioribus ductibus originem petentibus. Si tenuior ſaliua per anguſtatum oſtium defluit, tumor durior exiſtens tardius augetur.

Cauſſa

p. 14. Cauſſa ſaliuae vitio cum veteribus tribuenda, et atoniae canalis ſpeciali. Saliua, mutatione praeternaturali, interdum ad concretiones formandas admodum procliuis fit, in eoque caſu efficaciſſimam harum concretionum cauſſam conſtituit. Plurimum forte etiam ad morbum confert ſpecialis lymphae ſpiſſae ad glandulas ſaliuales affluxus, et peculiaris ſaliuae lentor a ſpiſſitudine lymphae inductus. Obſeruantur hi tumores in quauis aetate, ſed ob abundantiam ſaliuae, corporis laxitatem, canales nimis arctos, praecluſos, pueri maxime his tumoribus infeſtantur. Efficaciſſima occaſionalis morbi cauſſa inter alias frenuli lingualis artificioſa ſolutio eſt, qua ſimul ductuum ſalualium ora ſauciantur.

Diagnoſi et prognoſi traditis, ad curam tranſitus eſt. Si mitiora remedia, inprimis conſtringentia, curam abſoluunt, credibile eſt, parietes ſacci iis ita indureſcere, cauumque adeo coarctari, vt humor tranſiturus poſtea ibi accumulari non poſſit. Quando vero fortiora in vſum vocantur, vehementer conſtringentia, exedentia, adurentia, ſaccus inde tumeſcit, corrugatur, corroditur, demumque plane deſtruitur, ea vlceris parte, quae intacta permanſit, dum vlcus coaluit, ſaliuam tranſmittente. Eiusmodi vlceris reliquias pro fiſtulis multi habuere, et earum ſanationi, at in caſſum, operam dedere.

In iuſta ranulae curatione, ſi ſaliuae tenacitas aut acredo eminet, medicamenta, quae hunc praeternaturalem ſtatum tollunt, certe danda ſunt. Si vitium in ductu eiusque oſtio latet, alia in recente, alia in antiquo morbo, alia vbi hiatus tantum coarctatus, alia vbi concretus exiſtit, medendi methodus adhibenda eſt. Occluſo naturali oſtio, ab inciſione tumoris curatio incipienda, in eoque caſu

minor

minor plaga fufficit. Si prioris oftii veftigia obuia funt, dilatatio ductus immiffo ftylo tentanda eft, vt naturali via humor educatur. Talia vero in ductibus falinalibus maioribus, Stenoniano et Whartoniano, tantum locum habent. Omnes alii, nifi adftringentibus collationibus cedant, incidendi funt. Quo maior facci ambitus, eo longius incifio producenda eft, per totam eius longitudinem. Expeditque labia facci incifi nimis propendula enfe refcindere, pofterior vero facci paries caufticis deftruenda non eft. In pueris vero, quorum ranulae congenitae vtplurimum funt et ab oftio ductus deficiente profectae, incifio femper quidem inftituenda eft, quippe a qua fola mali curatio exfpectari poffit, at ob fanguinis profluuii metum, ex venis arteriifue fimul incifis, qui in pueris ad fletum procliuibus, fugentibus, admodum magnus eft, minor partium fectio femper tentanda eft, quo videatur, an ea fola proficiat, rigorofior medicina ad maturiores annos differenda. — Operatione ad finem perducta, os adftringentibus colluere frequenter conuenit, inprimis corticis Peruuiani et granatorum decocto. Cauftica et cathartica in plerisque cafibus fuperflua penitus funt. Expedit autem ranulas omnes, quae cancri fufpicionem mouent, non attingere, ne calamitatibus variis antea vexatus aeger medela adhibita nouis et multo grauioribus infeftetur.

XXX.

Nouveaux Mémoires de l'Academie de Dijon, pour la Partie des fciences et arts. Second Semeftre, CIƆIƆCCLXXXII. A Dijon, chez Cauffe, 1783. 8. pagg. 238.

i. e.

i. e.

Noui Commentarii Academiae ſcientiarum et artium Diuionenſis. Semeſtre ſecundum.

p. I. I. *De lixiuio, quod a nitri cryſtalliſatione ſupereſt, ea ratione ſaturando, vt neque febrifugum ſal nitroſis cryſtallis ſe immiſceat, neque maior alcali vegetabilis portio addatur, quam quae nitroſo lixiuii acido in medium ſal commutando par ſit*, auctore DE MORVEAU. Abundat hoc lixiuium non ſolum terreſtribus quibusdam ſalibus, quae in deliquium admodum prona ſunt, ſed pinguem pariter materiem, quae lutei lixiuii coloris cauſa eſt, et quandoque etiam aliquid ſelenitae, vitriolati tartari, ſalis communis et nitri crudi continet. Huius autem medii ſalis, quod ex vegetabili alcali et nitroſo acido conſtat, cryſtalliſatio cum deliqueſcentibus illis ſalibus, tum pingui materie impeditur, quare conuenit, vt, ſi et hoc ſale, et vero etiam nitroſo acido, quod terreſtribus ſalibus ineſt, potiri velimus, illud a peregrina materie ſeparemus, hoc autem in neutrum ſal conuertamus. Et quod ad pinguem ſubſtantiam attinet, ea repetita cryſtalliſatione, aut exſiccatione atque calcinatione, aut forte etiam expoſitione lixivii per diuturnum tempus in eiusmodi locum, in quo libero aëri ad illud aditus pateat, prorſus deſtrui poteſt; terreſtria autem ſalia, quae ex magneſia ſalita, ſale ammoniaco fixo, nitro calcareo et magneſia nitrata vtplurimum compoſita ſunt, et quandoque etiam terrae aluminis vtroque minerali acido ſaturatae aliquam portionem admixtam habent, haud facile videntur a ſe inuicem ita ſeparari poſſe, vt nitroſo tantum acido potiamur. Nam, ſi, quae vulgaris methodus eſt, alcalini ſalis ſolutio lixiuio matri, eique diluto affundatur, haud

ſolum

ſolum a nitri ſpiritu, verum etiam a muriatico acido terra ſeiungitur, lixiuumque ſal vtrique acido nubit, et nitroſis non minus, quam ſalinis (ſal. digeſt. *Sylu.*) cryſtallis progignendis materiem ſuppeditat: quare hunc morem ſane non dignum eſſe, quem imitemur, patet. Videtur potius ea ratio, quae Noſtrum auctorem habet atque ſuaſorem, artificibus commendanda eſſe, qua quippe hoc obtineatur, vt ea tantum alcalini ſalis portio impendatur labori, quae ſaturando nitri acido conueniat. Atque haec quidem methodus, quae certis nititur p. 7.
atque indubitatis experimentis, verſatur in hoc, vt primum diluta plumbi in aqua forti ſolutio alicui lixiuii matris portioni guttatim affundatur, donec nulla amplius praecipitatio locum habeat *). Ita magneſia et calcarea terra, a quibus plumbi ſoluti ope muriaticum acidum liberatur, nitri ſpiritui nubunt, quo plumbum antea erat diſſolutum, ipſum autem hoc metallum cum muriatico acido init coniunctionem et ſal ſaturni cornei nomine ſatis cognitum ſiſtit, quod deinde filtri ope a ſupernatante lixiuio ſeparatur. Iam, hoc labore rite peracto, reſtat, vt hoc lixiuium alcalino fixo ſale ſaturetur **), et copia alcali, quae ad hunc finem neceſſaria fuit, accurate computetur. Addendum itaque omni lixiuio matri, eique multa aqua diluto, tantum eſt alcalini ſalis, quantum nitroſo illius acido

*) Si forte hoc lixiuium ita concentratum eſt, vt terreſtris materiei praecipitatio obſeruari recte nequeat, diluere illud exigua aquae portione conuenit; neque vero nimium aquae addi debet, ne ſaturnus corneus ſoluatur rurſus atque euaneſcat.

**) Tincturae heliotropii quibusdam guttis lixiuio matri affuſis certior reddi poteſt artifex, vtrum ſatis alcalini ſalis additum ſit, nec ne.

do in neutrum ſal commutando par ſit; nam cum ſciamus, quantum nitroſi acidi in plumbi ſolutione infuerit, determinare etiam rationem poſſumus, quae inter idem acidum et reliquas partes in data quadam lixiuii matris portione locum habeat, cet. Salinum ergo acidum hac ratione non ſeparabitur a terreſtri materie, nitroſum autem in perfectum medium ſal abibit, quod inſpiſſatione et cryſtalliſatione a reliquo lixiuio ſeiungi facile poteſt. Ceterum hanc methodum qui accuratius noſcere cupiant, Auctorem ipſum conſulant neceſſe eſt, qui in hoc, cuius recenſum dedimus, commentario
p. 16. vberius de ea retulit, in ſupplementis vero, quae ipſi addita ſunt, ſua praecepta breuiter repetiit, eaque experimentis quibusdam egregie illuſtrauit, vt eiusdem excellentia abunde pateat.

p. 26. II. *Obſeruationes practicae, quibus efficacia atque virtus naphthae vitriolicae cum ſpiritu terebinthinae mixtae in colica a biliariis calculis producta demonſtratur*, auctore DURANDE. Mentionem nuper *) huius, vt videtur, admodum efficacis medicinae iniecimus, et, quae Noſtro de ea placuerunt, cum lectoribus communicauimus; reſtat proinde, vt obſeruationum, quibus aſſertis fidem facere DURANDIUS ſtuduit, vnam, alteramue breviter commemoremus. Femina annos nata ſexaginta, quae a duodecim inde annis hepatica colica laborauerat, eamque depellere multis medicamentis fruſtra operam ſibi dederat, menſe martio anno ſupra milleſimum ſeptingenteſimum ſeptuageſimo quarto, cum euacuante medicina vſa fuiſſet, grauiſſimis quibusdam ſymptomatibus erat expoſita, ita vt rurſus a ſalutari arte aduerſae valitudinis auxilia quaereret. Cum Noſter eam conueniſſet et

*) Vid. comm. noſtr. Vol. XXVI. P. III. p. 460.

et in eius ſtatum inquiſiuiſſet, vehementiſſimis doloribus eam excruciari, hypochondria habere admodum tenſa, pulſum eſſe lentum, cet. reperit, quare et fomentationes atque clyſmata, et, pro interno vſu, oleoſum liquorem cum ſpiritu vitrioli dulcificato mixtum ipſi ſuaſit. Et hiſce quidem medicamentis efficiebatur hoc, vt, quatuordecim horarum ſpatio praeterlapſo, dolores valde mitigarentur, eosque regius morbus exciperet, cui balneis, clyſmatibus, ſero lactis, et oui vitello in frigida aqua diſſoluto mederi Auctor ſtuduit. Neque vero ſanari hac ratione malum prorſus poterat; etenim, etſi ſexto die nullus amplius in cute flauus color conſpicuus eſſet, alia tamen ſymptomata ſupererant, quibus leniendis illa medicamina omnino non ſufficere videbantur. Accedebat praeterea decimo quarto die poſt nouus colicus inſultus partiali ictero comitatus, aegraque de vehementi pruritu et inſomnia querebatur. Vt proinde aegritudo velvt radicitus tolleretur, curabat Noſter, vt aegrota, poſtquam per ſex circiter hebdomadas balneis et ſero lactis fuiſſet vſa, quotidie matutino tempore drachmam mixturae anticolicae *) aſſumeret, et ſimul ptiſana reſoluente et ſero lactis cum cichorei ſucco mixto vteretur. Atque hanc medendi methodum ſaluberrimi ſecuti ſunt effectus; nam cum per tres integros menſes horum medicaminum vſum continuaſſet, et tandem euacuantem medicinam adhibuiſſet, ſecunda ipſi reddita fuit valitudo, neque vnquam nouum colicum inſultum eſt experta. Anno ſeculi octogeſimo primo diem ſupremum obiit, maligna quadam febre correpta.

Alia femina quadraginta et duorum annorum, quae p. 35.
per viginti amplius annos hepaticae colicae expoſita

*) Vid. comm. noſtr. Vol. XXVI. P. III. p. 461.

ſita fuerat, cuius paroxyſmos, cum per decem aut duodecim horarum ſpatium perſtitiſſent, icterica ſaepe affectio inſequebatur, longo pariter diluentium medicamentorum, vt et balneorum, terrae foliatae tartari et mineralium aquarum vſu malo obicem ponere non potuerat. Conſulebat ea de re DURANDIUM; qui, cum intellexiſſet, aegram quarto aut quinto quoque die colica affici et inde ab aliquo tempore menſtrui fluxus obſtructione laborare, ſeri lactis, balneorum et clyſmatum adhibendorum praecepta ipſi dedit. Altero autem die poſt colicus eam inſultus inuadebat, quem pulſus admodum lentus, ſtrictusque praeceſſerat, quare, praeſertim cum, durante colico dolore, pulſus ad ſanum ſtatum non rediiſſet, ſanguinis copiam minui iuſſit Auctor. Cruor, qui ex vena prodierat, pleuritica cruſta obtectus conſpiciebatur; ceterum inſequente die flauus cutis color prorſus euaneſcebat, menſtruus autem fluxus etiamnum obſtructus erat. Paucis proinde diebus poſt repetendam Auctor curauit venae ſectionem, et ſimul balneorum, aliorumque veluti praeparantium medicamentorum vſum continuare aegram iuſſit. Tandem vero, cum ita tres ſeptimanae praeteriiſſent, mixturae anticolicae ex tribus aetheris vitriolici et duabus ſpiritus terebinthinae partibus compoſitae drachmam quotidie aegrae praeſcripſit, ipſique ſimul balneorum, clyſmatumque vſum et, potus loco, ſerum lactis cum herbarum quarundam ſuccis primum, deinde cum aqua vichienſi mixtum commendauit. Adhibuit ea haec remedia per duos menſes, neque nouo colicae inſultui fuit expoſita. At enim hoc praeterlapſo tempore ſubito vehemens in dextro hypochondrio oriebatur dolor, qui tamen mox ſponte euanuit, cum biliarii calculi, iique admodum molles redditi, ano excreti fuiſſent. Ceterum perfecta ſen-

ſenſim rediit ſanitas; nam cum ſeptendecim circiter aut octodecim vncias mixturae illius anticolicae aegra aſſumſiſſet, et denique primae eius viae eccoprotico medicamento fuiſſent purgatae, bene valuit, ita vt nulla amplius medicina, niſi quae praediſponentibus ad hepaticam colicam cauſis penitus e medio tollendis apta eſſet, opus haberet.

Mollioris conſtitutionis homo eo ipſo colico morbo inde ab octodecim menſibus laborauerat, fueratque multoties regii morbi paroxyſmis expoſitus, qui dolores vtplurimum inſequuti erant. Neque vero princeps morbus per interualla tantum redibat, ſed perſiſtebat ſemper dolor in dextro hypochondrio, in vtroque oculo flauus aliquis color conſpiciebatur et fellea veſicula videbatur tumefacta eſſe. Huic aegro Noſter primum extracti ſaponariae, balneorum et ſeri lactis vſum ſuaſit, ſimulque cruoris eius copiam minui iuſſit; deinde vero acceſſit ad vitrioli naphtham, qua cum ouorum vitello mixta aeger per decem dierum ſpatium non ſine fructu vſus eſt: neque enim ille diutius ferre hoc medicamentum commode poterat, neque ipſi, qui mollioris eſſet conſtitutionis, terebinthinae ſpiritus conuenire videbatur. Attamen malum illa anticolica medicina vtique admodum mitigatum fuit, quod cum aeger animaduertiſſet, ad eam aliquo tempore poſt rurſus rediit, eaque per interualla cum ſummo emolumento vſus eſt, vt proinde ſpem foueat maximam, fore, vt integram mox ſanitatem recuperet, cet. P. 39.

III. *Examen cuiusdam plumbi minerae in Burgundiae quodam tractu* (Saint Prix-ſous-Beuvray) *effoſſae*, auctoribus DE MORVEAU et CHAMPY. Eſt haec minera *Plumbi galenae* L. ſpecies, quae cum galena decompoſita et fluore ſpatoſo mixta ex terrae p. 41.

visceribus effoditur. Matricem eius hic ipse spatosus fluor constituit, qui mox crystallina figura gaudet, mox regulari forma destitutus, et viridi vel coeruleo colore insignis est. Ceterum in disquirenda minera sicca via Auctores progressi sunt, eaque repererunt, plumbi illam admodum diuitem esse; nam ex centum et decem minerae libris sexaginta circiter huius metalli libras separari posse sibi persuasum habent, si quidem ea excoquendi methodus adhibeatur, quae in Germania vsu recepta est. Neque vero argento haec minera prorsus caret, sed rationem nobilis huius metalli ad reliquas minerae partes eam esse Auctores fatentur, vt cum

p. 47. fructu inde excoqui nequeat. — Additae sunt huic de minerae variis partibus relationi mineralogicae quaedam obseruationes, ex quibus notamus, solum, quod ab illo, in quo plumbi illius mineralisati vena decurrit, non multum abest, corneo fissili et spatoso, spato scintillante, iaspide puro, saxo porphyrio, cet. abundare, in ipsa fodina autem galenam etiam decompositam aut mineram plumbi nigram, item cerussam citrinam natiuam (*Massicot natif*) et mineram plumbi albam spatosam crystallinam reperiri.

p. 52. IV. *Explicatio et vsus Tabulae arcuum semidiurnorum*, quae primo horum commentariorum volumini inserta fuit, auctore ROGER.

p. 80. V. *De Lampyride*, auctore GUENEAU DE MONTBEILLARD. Non satis distincte indicat vtrum Lampyris *noctiluca* sit, an *splendidula*, cuius historiam obseruationibus curiosis magis illustrat: vtraque enim phosphoreo lumine splendet, vtriusque femina est aptera. Caeterum, enarratis breuiter iis phaenomenis, quae iam alii obseruarunt, Noster suas, aliis incognitas, addit obseruationes. Harum prima est, laruam feminae Lampyridis segmento

mento abdominis vno plus praeditam eſſe, quam inſectum declaratum: altera, chryſalidem feminae magis lucere, quam laruam, lumenque, quod repandit, magis eſſe vniforme, atque per totam inferiorem corporis ſuperficiem extendi: ipſius autem adultae feminae lumen omnium maxime ſplendere. Vidit deinde ipſa oua lucere, atque ab hac ouorum phoſphoreſcentia maius feminae grauidae lumen pendere. Ipſam igitur phoſphoreo nitore ſplendendi facultatem, qua alia marina animalia inſtruuntur, deriuandam eſſe ex illorum animalculorum ouis indita phoſphoreſcentia, globulosque ſplendentes aquae marinae ipſa eſſe oua piſciculorum. Oua Lampyridis excluſa ex vtero femellae per quatuordecim circiter nonnunquam etiam per quadraginta dies ſplendent, non tamen eodem, ſed ſenſim diminuto luminis gradu; eademque etiam, ſi vel non fecundata fuerint, lucent. Obſeruauit etiam, leni frictione lucendi facultatem vel in mortuis inſectis poſſe reſuſcitari. Vidit etiam vnam femellam oua ponere, non lucentia; moriebatur tamen eadem in ipſo hoc actu: itaque a ſanitate inſecti ſplendorem ouorum pendere exiſtimat Noſter. Refert poſtea mutationes, quas laruae paſſae ſunt, tum, cum cutem renouarunt, omnesque, quas ſub finem aeſtatis collegit laruas, in eo ſtatu manſiſſe, vſque ad Iulii menſem anni ſequentis. Singulare eſt, quod per omne hoc tempus nunquam vnam veſci obſeruare potuerit Auctor. Metamorphoſin maris etiam detexit: pupa eiusdem eſt incompleta, quemadmodum feminae, caeterum forma multum ab hac recedens: atque ſimili modo larua et pupa phoſphoreo lumine per omnes tranſmutationes ſplendent. Sic itaque his Cl[i] Auctoris obſeruationibus fere omnia phaenomena hiſtoriae Lampyridis ſunt expoſita: reſtat tamen, Ipſo quoque monente, vt characteres, quibus

laruae *maris* ab illis feminae diſtinguendae ſint, nutrimentum huius inſecti, atque coitus ratio, detegantur atque deſcribantur.

p. 98. VI. *Aquae mineralis, quae prope vicum Premeaux in Burgundia ſcaturit, examen,* auctore MARET. Haud procul a vico, a quo nomen haec mineralis aqua habet, vliginoſum pratum eſt, in cuius media parte receptaculum colligendis aquis e calcareo monte in vicinia ſito prodeuntibus dicatum obſeruatur. Pluribus autem hic mons fontibus ſcaturit, quorum aqua clara, limpidaque eſt, et odore atque ſapore prorſus deſtituta: neque vnguinoſi quicquam ea continet, neque, ſi per quoddam temporis ſpatium aſſeruata fuit, cuticula obducitur. At vero ex aqua in receptaculo collecta aëreae ſemper bullulae aſcendunt, quibus ea virtus eſt, vt et flammam exſtinguant, et terram ex calcis aqua praecipitent; hinc fixo, qui vocatur, aëre hanc mineralem aquam abundare patet, quem a calcareo lapide in terrae viſceribus quodammodo deſtructo, aut, vt cum MARETO loquamur, decompoſito, eſſe repetendum ex iis, quae de montis natura Noſter dixit, ſatis clarum eſt. Sed vt cum fixus hic aër, tum aliae partes, quibus aqua gaudet, accuratius poſſent cognoſci, multos Auctor cum ea reagentes, quos dicunt, liquores commiſcuit, pluraque alia inſtituit tentamina, quorum euentus lectoribus cognitos reddidit. Apparet vero ex hiſce periculis, praeter aëreum acidum, etiam atmoſphaericum aërem, media quaedam ſalia, calcem crudam et terram cum argillaceam, tum ſiliceam, aquae ineſſe, martiali autem principio, libero alcalino ſale, acidis mineralibus non ligatis et ſelenite eam prorſus carere; rationem, quae inter varias illas partes in menſura

(*pinta*)

(*pinta*) aquae obtinet, Auctor in sequenti tabula expressit:

Acid. aër.	Sal ammon. fix	Magnes. salit.
10. 3856 poll. cubic.	0. 248 gr.	0. 495 gr.

Sal commun.	Terr. calcar.	Terr. argill.	Terr. silic.
0. 564 gr.	0. 615 gr.	0. 718 gr.	0. 205 gr.

Ceterum hanc aquam diluentis, resoluentis, catharticae et absorbentis medicinae nomen mereri Noster censet, eamque iis potissimum aegrotis commendandam esse, qui obstructis abdominis visceribus laborant, aut quorum humores digestioni inseruientes nimis pituitosi sunt. p. 109.

VII. *Obseruationes ad naturalem historiam spectantes*, auctore PAZUMOT. Factae sunt eae in ducatu Burgundiae ab Antissiodoro (*Auxerre*) vsque ad Cabillonum (*Chalon*) spectantque potissimum oryctographiam regionis. Circa Antissiodorum solum est calcareum, petrefactis refertum, quae enumerat Auctor. Mons *St. Brix* ex calcareo albo compacto, ex stratis octo pollicum, terra argillacea separatis, composito, constat. Continuat lapis calcareus, hic illicue petrefactis repletus vsque ad vrbem Auallоniam, vbi promontorium graniten offert, qui quasi lapidem calcareum, in summitatibus montium reperiundum, transrumpit et perforat. Quarzo abundat hic granites, granisque spati silicei (*Feldspat*) rubri, et micae nigrae componitur. Idem hoc saxum expanditur vsque ad *Maupas* et *Saulieu*, varietatibus nonnullis exceptum; tum sequitur iterum calcareus, petrefactis e. g. belemnitis, entrochis, ammonitisque refertus, et terra argillacea tegitur. Pone *Pochey* iterum apparet granites, quem circa *Arnay* excipit calcareus, petrefactis plurimis plenus, terra argillacea mixtus, isque extenditur totosque mon- p. 111.

 tes

tes ſaepe efficit vſque ad *Echarnant*: concedit tamen Auctor, huic calcareo ſubiacere graniten, qui nucleum huius ſtrati calcarei efficiat, atque in cacuminibus montium nudus ſaepe inueniatur. Calcareus hic vbique ſolidus, et petrefactis plenus, variis modis in vſum vertitur, marmorque appellatur. Regio circa vrbem *Beaune* vſque ad Diuionum, quam denique deſcribit Noſter, etiam ſolum habet calcareum, ſed ſecundariae originis videtur, tectus terra argillaceo-calcarea, rubra, atque facile in terram margaceam fatiſcens: vnde vini culturae aptiſſimum fit ſolum. In toto hoc tractu ſemel tantum in ſummis montibus, iuxta *Monderonde* ſitis, cryſtallos quarzeas exiguas invenit.

p. 139. VIII. *De hepatica colica a biliariis calculis producta*, auctore MARET. Nouum hic, illudque ab experientia deſumtum argumentum Auctor nobiscum communicat, quo ea, quae de colicae a lapidoſis concretionibus productae medendi methodo DURANDIUS nuper commentatus eſt, illuſtrantur et egregie confirmantur. Homo ſcilicet annos natus ſexaginta, qui robuſtus admodum erat et temperamento fruebatur ſanguineo-bilioſo, colicis ſaepe affectionibus fuerat expoſitus, quarum veluti prodromi dyſpepſiae et ventriculi dolores erant. Neque tamen fixam hanc ſedem dolores habere videbantur, qui aliquo tempore poſt et varias abdominis partes occuparent, et vero etiam vehementiores redderentur, ita vt de leniendis iisdem cogitare aeger coactus eſſet. Iam autem, cum colicum inſultum vomitus exciperet, et ſimul flatus per ſuperiora pariter atque per inferiora venter redderet, omnis mali cauſa in primis viis poſita eſſe aegro videbatur, quare vinoſo cinnamomi infuſo, ſaccharo edulcorato et clyſmatibus ex maluae decocto et oli-

varum

varum oleo paratis vſus eſt. Sed tantum aberat, vt hac medendi methodo proxima mali cauſa tolleretur, vt morbus in dies grauior euaderet, aliaque accederent ſymptomata, quae aegrum in periculo verſari indicabant; etenim vrina ſpiſſior et aluus tardior reddebatur, appetitus proſtratus et venter tumefactus erat, cutis flauedine tincta conſpiciebatur, et colica ſaepe redibat, vt quoque menſe tribus ad minimum paroxyſmis aeger eſſet expoſitus. Atque hic morbi ſtatus erat, cum aegrum MARETUS prima vice conueniret, qui poſtquam in naturam eius inquiſiuiſſet, bilem aliquo vitio laborare, eamque nimis ſpiſſam redditam eſſe et lapideas inde concretiones productas intellexit; hinc ſaluberrima futura ea medicamenta iudicauit, quibus et orti iam calculi diſſolui, et nouorum generatio praepediri poſſet. Auctor itaque Noſter fuit, vt primum aeger vitelli oui in aqua ſimplici ſolutione, deinde vero anticolica DURANDII medicina vteretur, et ſimul quotidie tres aut quatuor ſeri lactis libras biberet, duo ſibi clyſmata ex aqua frigida iniicere curaret, cet. Et profecto ſpem, quam Noſter conceperat, haud fefellit euentus; nam cum duas mixturae illius vncias aeger aſſumſiſſet, regius non ſolum morbus euanuit, ſed reliqua etiam ſymptomata ita erant mitigata, vt neque dolores ſupereſſent, neque colici inſultus amplius redirent. Enimuero vt omnis morbi fomes prorſus exſtingueretur, aeger ſenſim integram adhuc illius mixturae vnciam aſſumſit, quo facto ita bene valuit, quaſi nullo vnquam morbo fuiſſet affectus. Ceterum calculi eo tempore, quo hac medicina aeger vſus eſt, nulli excreti ſunt, ſed picea materies, eaque obſcure luteo colore tincta, cum ſcybalis ano exiit, quam a diſſolutis calculis ortum habuiſſe, veri admodum ſimile eſt.

p. 145. IX. *De obstaculis* (*écluses*) *canalium vehendi navibus*, Pars secunda, auctore GAUTHEY; cum tabula aenea.

p. 192. X. *Extractum ex obseruationibus meteorologicis Diuioni ab anno* CIↃIↃCCLXIII *ad annum* CIↃIↃCCLXXXII *factis*, auctore MARET.

p. 197. XI. *Historia naturalis Veratri Sabadillae* RETZ. auctore WILLEMET. Recenset primum Noster MONARDI *), LEMERYI, VALMONTI (*de Bomare*), VOGELII, SPIELMANNI, LUDWIGII, LINNEI, aliorumque de planta, cui semina sabadillae debentur, relationes, deinde praecipuos horum seminum aduersus pediculos, cimices, aliaque insecta effectus laudat, et tandem descriptionem plantae, quae RETZIUM **) auctorem habet, in francogallicam linguam translatam, synonyma, cet. addit. Noui huic tractationi fere nihil inest, (nisi forte methodum haec semina aduersus cimices adhibendi nouam vocare velis,) neque omnes aliorum de Veratro sabadilla relationes in epitomen redactas ea continet; etenim nec SCHMUCKERI ***) de interno seminum huius plantae vsu commentationis, nec obseruationum GLEDITSCHII †) de eorundem natura atque virtutibus vllam WILLEMETUM mentionem iniecisse animaduertimus; hinc mancam admodum et imperfectam hanc diatriben esse patet.

p. 205. XII. *Continuatio historiae meteorologicae anni* CIↃIↃCCLXXXII, auctore MARET.

XXXI.

*) Histoire des medicamens simples de l'Amerique, Cap. XXXVI.

**) Vid. comm. nostr. Vol. XXIV. P. IV. p. 678.

***) Ibid. Vol. XXV. P. IV. p. 666.

†) Ibid. Vol. XXIV. P. IV. p. 666.

XXXI.

Theoria generationis et fructificationis plantarum cryptogamicarum LINNEI, mere propriis obseruationibus et experimentis superstructa; dissertatio, quae praemio ab Academia Imperiali Petropolitana pro anno 1783 proposito ornata est; auctore IOANNE HEDWIG, *M. D. Societat. Physiophilorum Berolinens. et oeconomicae Lipsiensis Socio.* Petropoli, typis academiae imperial. scientiarum. MDCCLXXXIV. plagg. 21. tabb. aen. XXXVII. 4.

Non quidem prius, quam sub finem anni MDCCLXXXV. lucem publicam vidit haec diu exspectata, atque exspectatione omni digna, dissertatio, qua dubiam atque a nonnullis obtusioris nasi, et hebetum oculorum negatam florum praesentiam in plantis, a LINNEO cryptogamicas dictis, certam atque e tenebris dilucidam emergere fecit solertissimus atque oculatissimus plantarum harum minutularum scrutator Cl. HEDWIG, qui profecto omni iure cunctis aliis longe antecellit obseruationum fide, atque diligentissima omnium, etiam longe et alte abditarum minutissimarum partium extricatione ac repraesentatione; dignissimusque ideo recte ab illustri academia iudicatus, qui praemio proposito ornaretur. Retardata vero huius operis publicatione, ipsum perfectum magis euasit: etenim Academia, postquam tractatus hic praemio ornatus erat, cum Auctore in eo conuenit, vt delineationes a se ipso factae, etiam eius sub oculis et regimine, Lipsiae ab artifice harum rerum perito, aeri inciderentur; qua quidem occasione etiam curauit Auctor, vt nonnulla exempla, saltim

faltim ea, quae ipsi dederat in augmentum praemii Academia, viuis coloribus ad naturae similitudinem illustrarentur. Factum itaque est, vt icones, naturae similes, et arti conuenientes, proposita ab Auctore egregie illustrarent, quum alias, si, remoto Auctore, ab artifice vulgari delineatae imagines aeri incisae fuissent, non potuissent non alienae et mendosae fieri. Etenim iam nunc dolet Auctor et nos cum eo, quod liber ipse, Petropoli impressus, plurimis mendis typographicis ita sit deformatus, vt saepe sensus dictorum falsus vel obscurus euadat. Quamobrem nos Lectorum gratiam inituros esse speramus, si, communicatos ab Auctore grauissimos et sensum turbantes errores typographicos, finito in ipsum librum commentario, indicemus.

Protinus autem in prooemio monet Cl. Auctor, inuenta cryptogamicarum plantarum genitricia organa cum botanicorum placitis de calycis, corollae, staminum et pistillorum ortu non conuenire, seque ideo coactum fuisse in partem plane e diametro oppositam illis opinionibus secedere: neque tamen suis se oculis fidem statim dedisse, sed omnia reiteratis vicibus, varioque modo ad examen
p. 14. reuocasse. His praemissis in introitu, breuiter relata detectae sexus plantarum inuentionis historia, primum agit *de flore* plantarum generatim, animaduertens in aperte nubentibus plantis confirmata auctoritate virorum Clarissimorum quaedam doctrinae fundamenta, quibus sua non conuenirent obseruata, docetque staminum originem in omnibus plantis esse vnam eandemque, atque plantarum cryptogamicarum organa mascula neutiquam ab aliis abludere, sed sua origine vera etiam esse stamina. Negat igitur adsumtam hactenus LINNEI doctrinam: calicem e cortice, corollam e libro, stamen e ligno, pistil-

piſtillum e medulla oriri; quum in multis plantis decrepitis, multisque aquaticis, aliisque deſit medulla: neque minus fauet Ludwigianae hypotheſi, qui medullae contextum celluloſum, in interſtitiis circulorum lignoſorum reperiundum, ſubſtituit, quamuis concedit, ſi fabricam, vſum, et officium ſpectes, intercedere ſimilitudinem aliquam inter medullam atque contextum hunc cellularem; dubitat tamen ex eodem praecipuos plantarum ſuccos oriri, et ramos, folia, gemmas, fructus ab eodem ſolo produci et promoueri. Quin potius vaſa ſpiralia in ſemine iam praeſentia, ex eiusdem cotyledonibus depoſitum ibi primum plantulae nutrimentum accipere et roſtello tradere. Huius in radiculam increſcentis iam primas ramificationes neutiquam e meditullio, ſed de horum vaſorum circulo emergere iam alibi *) docuit. Iisdem alibilis ſuccus in plumulam promouetur. Abinde continuo adoleſcens planta, quidquid vel folii, vel gemmae, vel rami, vel florum profert, nonniſi de ſpiralium ductuum faſciculis ordiuntur. Numero, ſitu et fi- p. 18.
gura variantes hos ductus exemplis quibusdam docet Cl. Auctor, atque pergit, ſi quis cultello acuto verticaliter gemmam aut ramulum parum protruſum et his adiacentis folii petiolum vna cum trunco diuidit, videbit euidentiſſime, ex faſciculis vaſorum ſpiralium venire eorum principium, et medullam eſſe ſequelam primariorum ductuum nouae partis, non vero primordium aut cauſſam producentem. Deeſt omnis medulla filicibus noſtratibus; quodſi igitur a medulla ſola flos fructusque oriretur, filices fructu carerent, cuius tamen contrarium locum habet. Secto etiam tranſuerſim caule

*) In *Sammlungen zur Phyſik und Naturgeſchichte.* Vol. II. P. I. p. 7. Tabul. f. 10 et 11.

caule succulento, solis ex vasis spiralibus succi prodeunt, atque ab iisdem succi tincti insuguntur, vt ideo in his succum nutritiuum vehi sit certissimum: statuit itaque Noster, spirales hos ductus in vegetabili corpore eodem fungi munere, cui dicatae sunt arteriae indeque continuati canales in animali. — Hinc modus et caussa immutationis staminum pistillorumque in petala, hinc varius in quauis floris parte staminum situs, facile et egregie declarantur.

p. 20.

p. 21. His positis, momenta quaedam accidentalia, quae cryptogamiarum generationis organa, euidentiora reddant, perpendit. Partes plantae cuiusuis, distinctae a communibus, speciei propriis, florem vel fructum ipsum offerre cognitum est. Si harum aliae mutentur colore et euanescant, reliquis huius apparatus in vegetatione continuantibus, aliamque plane faciem et molem induentibus, masculas illas esse impraegnantes partes, in his vero fructum feminarum impraegnatarum subsequi apparet: potissimum si, deciduis postremis, ipsa herba vel mox, vel aliquanto serius, pereat et consumatur; aut elapso aliquo temporis interuallo, rursus eandem vegetationem inchoët. Vel his momentis perpensis, palam est, muscorum, filicum, algarum fungorumque puluerem, non masculum impraegnantem, sed potius fructum seu semen esse. E comparatione plantarum aperto flore praeditarum cum cryptogamis, ratione florendi temporis, sequitur, etiam cryptogamas florere notabili interuallo ante, quam fructus maturus et conspicuus sit: ad haec attendendum est iis, qui genuinum florendi tempus inuenire velint, vt ipsi flores cryptogamarum plantarum obseruent.

Deinde

Deinde *botanicorum ſententias de ſexualibus vegetabilium cryptogamicorum* a THEOPHRASTO ad KOELREUTERUM vſque breuiter ſed exacte recenſet, quam tamen recenſionem, vtpote ex ipſis illorum Auctorum libris ſatis cognitam, hic repetere ſuperfluum iudicamus. p. 22.

Iam ad florum, quos ipſe in plantis cryptogamis vidit, deſcriptionem accedit, ita, vt, cum non omnia genera, quae nunquam in vna regione coniunctim habitant, diſquirere, neque ideo ſyſtema quoddam vniuerſae claſſi accommodatum dare potuerit, ordinem a LINNEÓ poſitum ſeruet, dicatque primum de Filicibus, deinde de Muſcis, poſtea de Algis, denique de Fungis. Atque *Filicibus* quidem cum LINNEO iungit aliena certe quaedam genera, *Equiſetum*, *Onocleam*, *Marſileam*, *Pilulariam* et *Iſoëten*. De quibus omnibus autem Equiſetum tantum diſquirere potuit.

Equiſetum igitur nominat *Filicem fructificatione clauata*, eiusque duas ſpecies, *ſyluaticum* et *paluſtre*, examinauit. In claua Equiſeti circumpoſita ſunt corpuſcula e pedunculo peltata; ſub peltis carnoſioribus cornicula 4 - 7 conoidea inueniuntur, apice adhaeſionem pedunculi, cui circumpoſita ſunt, reſpicientia, quae a ſuperficie, pedunculum ſpectante, dehiſcunt, et concuſſae ſpicae maſſam pulverulentam viridem cadere ſinunt. Hic puluis ſub microſcopio ſiſtit ſphaerulas plus minus ouales, filamentis quatuor tenerrimis, pellucentibus, extremitate cochleariformi marginata inſidentes, quae vermicularem motum exercent, madida autem ſuis ſphaerulis circumuoluuntur. Haec filamenta in ſpica quoad maximam ſui partem recondita, adſperſa ſunt plurimo puluiſculo adiaphano: eadem igitur ſtamina, quemadmodum ſphaerulas virentes p. 33.

acumine, quod ſtigma refert, inſtructas, ſemina eſſe docet. Character genericus *Equiſeti* erit itaque hic:

Planta hermaphrodita, inſtructa calice uniuerſali ſquamoſo imbricato, partiali peltato; antheris quatuor e filamentis duobus continuatis; ſtigmate 1; *capſulis e pelta* 4, 5, 6, 7, *uniloculáribus, in quibus ſemina numeroſa ouato-globoſa, ſtaminum filamentis impoſita, iisque inuoluta.*

p. 37. Sequuntur *Filices fructificatione frondoſa*, e quibus Europaeae, propter minutiem partium genitalium, minus aptae huic diſquiſitioni ſunt. Interim ex comparatione earum cum ſupra indicata lege naturae patet, globulos frondium puluerem ſubtilem admodum diſpergentes, nihil eſſe aliud, quam fructus harum ſtirpium. Tum vero propter minutiem, tum ideo, quod non in gemma, ſed inuolutis frondibus hybernent, ibique iam paratum habeant florem, qui procul dubio ipſa in euolutione horum circinorum, cochleatim ductorum, floreat ſ. copulam exerceat, inquiſitioni praebent difficultatem. Fatetur hic Noſter, ſe, dum legiſſet, quae b. DE GLEICHEN de ſtaminibus Filicum ſubter cuticulam latitantibus, propoſuerat, his adſenſum praebuiſſe; at vero, dum altero abhinc anno aliorum etiam vegetabilium cuticulam diſquireret, obſtupefactus in quauis folii cuticula, eadem ipſe corpuſcula offendit, ductibus connexa lineaque media notata, mutato tamen hinc inde coordinationis modulo, quae nihil, niſi cuticularum ſpiracula, lineae autem in cuticula adparentes, impreſſiones ſubiacentium vaſorum ſunt: illuſtrat hanc obſeruationem Cl. Auctor exemplis ex *Narciſſo poëtico, Lilio bulbifero, chalcedonico, Auena ſatiua, Galio Aparine, Allio Cepa, Diantho ſatiuo, Tulipa*, et *Conuallaria maiali* deſumtis, quae

quas

quas formas habeant in Tabula III. delineatum eſt.

Noua igitur ſtamina erant inuenienda. In *Ophiogloſſo vulgato* eadem inuenit in ſpica, vix integre e folio egreſſa: eius enim vtrumque latus columnulae, vbi ſubinde tranſuerſaliter dehiſcunt cauitates puluerem ſpargentes, innumeris ſquamatim quaſi ſibi impoſitis eminentiis aut verrucis obſitum eſt. Immiſſis his, leni cultelli raſura a columnula ſeparatis eminentiis in guttulam aquae, et microſcopio viſis, apparebant corpuſcula ſimplicia compoſitaque, vtplurimum ouoidea pellucidiore linea ad ambitum cincta, interne vero granuloſum opus continentia. Spica Ophiogloſſi igitur eſt *hermaphrodita, antheris, interſtitia germinum, tranſuerſali ſtigmate inſtructorum, occupantibus.* p. 41.

In *Oſmunda Spicant*, quam maiori iure *Acroſtichis* adiudicandam putat, florigerorum frondium pinnulae, in glomerem intortae, in auerſa facie lineas duas albas, proxime a loco cohaeſionis cum ſtipite per omnem longitudinem exporrectas, marginibus viridibus incluſas, intermedia linea depreſſiore offerunt. Hae lineae ſunt tenerrimae membranae, margini pinnulae cohaerentes, liberae autem vbi ſe inuicem reſpiciunt, aliquantumque leuatae. Sub iisdem recondita ſunt *corpuſcula minima pellucentia pedicellata, quae feminina organa genitalia* eſſe putat Cl. Auctor, et neruus mediam longitudinem emetiens, cui in iunioribus pinnulis inſident *corpuſcula* plus minus *fuſceſcentia*, e duabus compoſita partibus, altera, quae de neruo procedit, anguſtiore fuſca, altera huic impoſita globulum oualem, pellucentem album repraeſentante, quae *organa maſcula* habet, vtpote quae poſt plenariam pinnulae euolutionem diſparent. Membranulas iſtas tegmina tenellorum fructuum dicit, p. 43 p. 49.

dicit, quibus foueantur maſculo ſpermate applicato defendanturque contra iniurias externas. Apparatus huius fructificationis Tabula VI. delineatus eſt.

p. 44. In *Polypodii Thelypteridis* (*Acroſticho Thelypt.* LIN.), cuius egregiam iam dedit hiſtoriam SCHMIDELIUS, pinnularum pagina auerſa copioſas ſatis ad pinnulae coſtam potiſſimum eiusque ramificationes poſitas veſiculas ſeſſiles, luteo fulgentes colore, obſeruauit, quae augente lente conſideratae ſphaerulas exhibent aequaliter apertas, neque fugaces ſunt, ſed capſulis iam matureſcentibus perſiſtunt: has croceas veſiculas maſcula eſſe organa ſtatuit; continent enim granuloſam materiem, et vigent, dum germina ſunt minutiſſima.

p. 46. *Polypodii filicis feminae* LIN. emergens e ſuo hybernaculo complicata frons in vltimis pinnulis poſticam capſuligeram faciem totam criſpam, turgeſcentibus rudimentis capſularum et quaſi protuberantibus extra tegmentum membranaceum oſtendit, diuiſuris pinnularum tunc adhuc obtuſis: antica vero, in quam intorta erat, pagina pinnulae, cum ad ramulum, tum coſtae indeque exeuntium ramificationum, abundat ſpaerulis lactei coloris, quae maſſa conſiſtentiore granuloſa refertae ſunt, pedunculis ſuis inſidentibus, pellucentiſſimis, tenerrimae compagis: has ſphaerulas antheras eſſe demonſtrat, egregie in Tab. VII. f. 34. et 35. delineatas.

Similis fere ſtructurae ſunt eodemque fere in loco poſita ſunt organa genitalia maſcula in *Aſplenio trichomane* LINN. Etenim in eius fronde, dum ſurgit intorta pinnulisque minutiſſimis carnoſis recta exporrectis et auerſa facie quaſi ſibi oppoſitis inſtructa, ad neruum medium conſpiciuntur globuli ſplendentes lactei, pedicellati, granuloſamque maſ-

maſſam includentes. Ramificationibus pinnularum lateralibus adſita ſunt tegmina lunulata fructuum, quorum granula poſtmodum in capſulas adoleſcunt. Eadem corpuſcula in *Aſplenio ſcolopendrio*, *ruta muraria*, *Polypodio filice mare*, *phaegopteride* et *dryopteride* animaduertit Noſter. Hiſce partibus ipſis expoſitis, earundem vſum atque officium deſcribit, quae nos quidem ſuo loco indicauimus. De tempore, quo flores filicum inquirendi ſint, monet; primarias frugiferas frondes ineunte vere prodire, capſulas circiter Iunio menſe maturare, atque cum perennantia vegetabilia, dum fructum maturant, nouas quoque copulas parent, is, qui organa genitalia in ſuo vigore conſpicere cupit, filices tunc adeat atque inquirat neceſſe eſt. Concedit ceterum auctor iis, qui ſtilum cum ſtigmate in filicibus forſan deſiderabunt, ſe non niſi in *Polypodii phaegopteridis* primordialibus capſulis tale quid vidiſſe, in quibus adhuc proxime ad cingulum vtrinque proceſſus tenerrimus pellucens, globulo pellucente inſtructus, aderat, at vero cum partes non exacte ſatis diſquiri poſſent, incertus manſit auctor, atque coniicit, pedunculata iam fructus rudimenta in frondis euolutione nuptias iam celebratas indicare, et ſtigma deperditum eſſe. Denique certiſſimum eſſe demonſtrat, in vaſculis frondium illis, quae vel cingulo elaſtico inſtruantur atque in duo hemiſphaeria tranſuerſim ſecedant, vel eodem carentia de vertice dehiſcant, vera ſemina contineri, quorum modum diſſeminationis in *Oſmunda* et *Polypodio* ſaepius obſeruatum deſcribit, fidemque dat Moriſſonianis, STAEHELINI aliorumque aſſertis, qui ex his ſeminibus plantulas germinaſſe obſeruarunt: Erraſſe autem illos, qui ſemen vnicum maiuſculum vidiſſe dixerunt, et vel immature corruptam et exſiccatam capſulam, vel ſemina

omnia vnius capſulae conglutinata pro ſemine vno habuerunt.

In muſcorum iam diſquiſitione Cl. Auctor nunc totus eſt, atque ipſa muſci notione primum rectius definita, ad hunc plantarum ordinem easdem ſtirpes refert, quas LINNEUS in eundem recepit, Lycopodio tantum atque Porella, quam nemo praeter DILLENIUM vidit, exceptis. Iungit tamen his Linneanis muſcis Iungermanniam atque Marchantiam, quae quidem a muſcis Linneanis differunt, ſed neutiquam toto ordine dirimendae ſunt, quemadmodum iam alio tempore in fundamentis hiſtoriae naturalis muſcorum frondoſorum a Cl. Auctore expoſitum eſſe meminimus *). Repetita igitur etiam ſunt de muſcis frondoſis eadem dogmata, quae in libro mox laudato primum vberius patefecit, ita tamen, vt recentioribus obſeruationibus atque exemplis aliis a plantulis deſumtis partium genitalium et florum ſtructura et ratio illuſtretur. Hanc tamen libri partem, quum de iis obſeruationibus loco indicato iam ad lectores retulerimus, ſicco tranſimus pede, ad ea tranſeuntes, quae vberiori ſermone *de muſcis hepaticis*, *Iungermanniis*
p. 82. nempe et *Marchantiis* obſeruauit Cl. Auctor.

p. 83. In *Iungermanniae* variis ſpeciebus organa genitalia ſexus vtriusque deſcribit, obſeruauitque, alias ſpecies eſſe *monoecias*, e. g. *puſillam*, *furcatam*, *epiphyllam*; alias *dioecias*, vt *nemoralem*, *aſplenioidem*, et *palmatam* **). Oriuntur autem in his maſculi flores

*) V. Comm. noſtr. Vol. XXV. p. 282. et 288.

**) Haec quidem eſt *Iungermannia* frondibus palmatis, digitatis e baſi floriferis HALL. hiſt. ſtirp. T. III. p. 64. n. 1887. Sed perperam HALLERUS eam cum *I. puſilla* LINN. confudit; diſtinctiſſimam enim ſpeciem eſſe Auctor Noſter hic aperte demonſtrat.

flores 1) modo *de caulium frondiumque ſummitate*, vt in *I. nemorali*, vbi foliolorum apices corpuſcu- p. 84, lis fuſcis, obtuſis, granuloſa maſſa refertis, ſeu antheris inſtructi ſunt; in *I. aſplenioide*, cuius ex- p. 85. tremitas clauata, foliolis baſi concaua imbricata, ad caulis axin, intra cuiusuis calycini folioli ventrem duas vel tres antheras, ouatas, folliculo reticulato et filamento inſtructas profert; in *I. palmata* p. 87. maſculi flores apices proceſſuum occupant, tumidiores, et veſiculari ad ambitum habitu, in quorum mediis circellis lucidis folliculi maſculi pedicellati continentur: tumeſcentia apicum dehiſcit abſoluto flore, deinde plane cadit, truncatos relinquens proceſſus:

2) modo *de medio caulis*, vt in *I. puſilla*, cui p. 86. ad alas foliorum inſident antherae globuloſae, primum viridantes, deinde luteae; in *I. furcata* ad p. 88. truncum, ſubter continuatum folium latent in capſa ouata reniformi pedicellata antherae folliculoſae ouatae duae vel tres, filamento inſidentes, granuloſamque genituram continentes. Similem etiam originem habent antherae in *I. epiphylla*, quae in p. 89. mediis lobis exſerit puncta luteola, quae, microſcopio luſtrata, verrucis ſimilia ſunt. In his antherae ſunt; quo vero earum ſtructuram clarius obſeruaret Cl. Auctor, auferebat particulam ſectione perpendiculari vtrinque ſecundum longitudinem per aliquot horum punctulorum ducta. Hanc aquae guttulae in lamella vitrea immiſit, vt, ſi notatu digniora adparerent, delineationi conſeruaret. Quo facto laetus animaduertit apparatum Tab. XXII. fig. 112. expreſſum, folliculos nempe tres, maſſa leuiſſime granuloſa onuſtos: quin imo, inter delineandum ſcaturire vidit de vno horum folliculorum per ſuperinductum ſuperficiei veſiculoſum opus cuticulae maſſam granuloſam, halitus ſ. fonticuli puluerulenti inſtar, cuius particulae granuloſae per duo fere mi-

nuta horae immotae perſiſtebant, poſtmodum anteriora verſus inclinabant. Teſtimonium itaque hoc eſt euidentiſſimum, eſſe has verruculas folliculos maſculos polliniferos.

p. 90. Feminei flores *Iungermanniarum* etiam vel *de caulis ramorumque extremitate*, vti plerumque, vel *de media aut baſilari parte* oriuntur. Notandum vero eſt, ſaepius floruiſſe femineum florem in extremo ramo ſ. caule, cum tamen matura capſula de media fronde emineat: nouae enim plantulae, abſoluta floreſcentia, incrementa capiunt, vt caulis vegetatione continuata fructus medium nunc locum occupet, qui antea extremus erat, manifeſtis in *Iungermannia puſilla*, notante iam SCHREBERO, et *epiphylla* exemplis. Confirmat Cl. Auctor SCHMIDELII obſeruationem, qui recte femineis his floribus *duplex perianthium* tribuit, cuius diuerſam formam Noſter enumerat. Praeterea flores feminei in Iungermanniis figura et coordinatione partium multa cum illis muſcorum frondoſorum communia habent. Nunquam tamen Noſter fila ſucculenta obſeruauit; adſunt vero machinulae piſtilliformes, quas piſtilla vera (ſterilia) eſſe etiam inde probatur, quod ipſis hic calyptris inhaereant.

p. 92. Piſtillum foecundatum in capſulam mutatur, quae verae eſt calyptrae incluſa: atque ſingulare eſt, quod calyptrae non ſoluantur de ſua ſede eleventurque cum capſula, vti in frondoſis muſcis, ſed perrumpantur; vnde laciniae duae pluresue ſunt ab auctoribus obſeruatae. In Iungermannia palmata, furcata, aliisque ſimilibus deſiderantur corpuſcula piſtilliformia, earumque hirſuta echinataque fructus clauſtra, maturitate perrumpenda, calyptrae dicenda ſunt: in *I. palmata* praeterea

vidit

vidit Cl. Auctor tegmen obſcuri coloris cum ſtigmate.

Ratione fructus omnes *Iungermanniae* conueniunt, quatenus celeri elongatione pedunculus capſulam attollit nigricantem vel fuſcam, in quatuor valuas dehiſcentem; foetam ſeminibus filisque elaſticis. Pedunculus celeriter intra paucarum horarum ſpatium proportionatam longitudinem acquirit, quod Cl. Auctor potius elongationi, quam incremento et appoſitione particularum tribuit: deliteſcere enim ait ſubter calyptram bulbillum ſuccis copioſis repletum, in quo vaſa ſpiraliter contorta ſunt, quae, calyptra ſoluta, nunc celeriter elongentur. p. 93.

Capſulis deſunt columellae, quarum loco forte fila elaſtica ſeminibus data ſunt; haec, elegantiſſime in tabulis depicta, vel ſimplicia, vel duplicia, ſpiraliter intorta, et hygrometrica ſunt, vel centro capſulae inhaerent, vel de valuularum lateribus per omnem longitudinem, vel de apice exporriguntur.

Semina ſunt rotunda, laeuigata, punctulata, echinata, vel appendiculata. *Iungermanniae epiphyllae* ſeminula ſata poſt aliquot dies intumeſcebant, deinde a dilutiore extremo prodibat radicula ſimplex alba, pellucentiſſima, quae ſubinde in perfectas plantulas expandebatur. Itaque et de his certo certius conſtat, puluerem capſularum ſemina eſſe vera, foetura antherarum viuificata. p. 96.

Marchantiae ſpecies duas, *polymorpham* et *conicam*, diſquiſiuit. *M. polymorpha* peltis vmbellatis ab ea peltis ſtellatis habitationis loco differre Auctori videtur. In hac ſtirpe notatu digni ſunt, qui primo vere in conſpectum veniunt, cyathi, corpuſculis lentiformibus referti, quos quaſi viuos par-

 tus

tus esse, et in perfectas plantas excrescere iam proposuit MICHELIUS, confirmat Noster, qui dum prouectiora de cyathorum margine desumta corpuscula lustraret, vidit iam radiculas inde prodeuntes, quemadmodum egregie in tab. XXV. f. 133. delineauit Auctor (perperam in libro l. c. impressum est T. VIII. f. 8.) Caeterum confirmat hic Cl. Auctor obseruata Ill. SCHMIDELII *), qui in peltis organa inesse masculina, subter radios vero feminina locari, iam docuit. Folliculos tamen polliniferos, non pyriformes, sed ouatos oblongosque vidit, quos circa filamenta transeuntia quasi loculum tenerrimum emissariumque formant, sunt leuissime articulata, cohaerentque cum breuissimo folliculi pedicello, qua receptaculo iunctus erat; intro autem massa granulosa continetur. Elegantissima atque singularis est structura floris feminei, qui in peltis radiatis inhaeret, attamen verbis solis vix distincte satis describi potest, nisi simul iconum elegantissimarum illustratione vtaris.

p. 103. In *Marchantiae conicae* descriptione fatetur Cl. Auctor, DILLENIUM et MICHELIUM quam proxime abfuisse a sexualibus partibus huius plantae, quapropter etiam descriptionem ab illis datam commemorat. Differunt mascula organa *Marchantiae conicae* a peltis masculis *M. polymorphae* in eo, quod huic sint peltae pedunculatae; illi autem sessiles. Verrucis s. peltis his sessilibus per medium neruum perpendiculariter sectis, eadem structura, iidemque folliculi animaduertuntur, qui in polymorpha adsunt. Feminae autem singulari mechanismo ratione pistilli instruuntur. Eodem enim tempore, quo masculi flores vigent, ad margines, vbi neruus

*) Icones et analys. part. p. 41. Tab. 9. vid. comm. nostr. Vol. XXV. p. 271.

vus procedit, eriguntur membranulae rubrae, intra quas totidem ſtyli acuminati adparent, quot capſulas deinde conus frugifer habet. Parenchymati huius coni incluſae ſunt capſulae, eaeque baſi ſua ſurſum, aperturae autem loco, cui ſtylus reſpondet, deorſum ſpectant; ſtylus itaque et ſtigma, ſeu, vt Auctor loqui amat, *piſtilli recipiens pars*, recuruata, intra perianthium eminentia, foeturam ſuſcipere opus erat. Quae quidem omnia non, niſi adulto iam aliquantum cono, conſpici poſſunt, quo inuerſo, ſtyli recuruati ſupra baſin pronae ſuperficiei euidenter patent, quemadmodum etiam Noſter iconibus egregie illuſtrauit. Inuenit hic ſimilem calyptram cum ſtylo adnexo eidem, quam in Iungermanniis deſcripſit. Capſula *Marchantiae* matura in quatuor valuas dehiſcit nigerrimas, quae reuoluuntur, et elateres filiformes extremitatibus in latius ſpatium dimouentur, ſeminaque motitando ſenſim elidunt, denique etiam diſparent. Elaterum alii e duobus, alii e tribus, alii e quatuor filamentis ſpiraliter circumductis conſtant, videnturque membrana tenerrima circumducti eſſe. Semina ſunt vel rotunda, vel ouata, ſuperficie punctata.

Atque his quidem de Iungermanniis et Marchantiis traditis, ſubiicit Auctor, apparere, has ſtirpes omnino muſcorum ordini recte adnumerari: tum quoque tantam inter vtrasque eſſe ſimilitudinem, vt fere in vnum genus contrahendae videantur. Cum tamen et diuerſitate receptaculi capſularum differant, et generis character potius ex diuerſitate organorum maſculorum definiendus ſit, recte in duo genera ſeparari, quin imo conſultum fore arbitratur, ſi Iungermanniae vaſtum genus, cuius ſpecies organis maſculis varient, in plura diſpeſcatur.

ſcatur. *Targionia*, a SCHREBERO *) nuper deſcripta, ad *Iungermanniae* genus pertinere Auctori videtur.

p. 107. Capite quinto *de Algis* agit Cl. Auctor. Fatetur quidem, ſibi nec *Anthoceros*, neque *Blaſiam*, neque *Ricciam*, omniumque minime *Charam*, cum Lichenibus vni ordini iuncta placere: cum tamen de iſtis paucarum tantum ſpecierum generationis partes cognouerit, vnamquamque ſuo loco relinquens ea proponit, quae certe detexit.

p. 107. Etſi igitur iam Ill. SCHMIDELIUS de *Anthocerote* et *Blaſia* egregie expoſuit; cum tamen augmenta Auctoris noſtri paullo altius eſſentialia fructificationis penetraſſe viſa ſint, ſuis Schmidelianas vo-
p. 109. luit confirmare et illuſtrare obſeruationes. Sunt igitur granula, ſubter cuticulam plantae in eiusdem ſubſtantia poſita, vera organa maſcula; etenim inſtante floreſcentia aliquantum eleuantur paullo poſt cuticula eadem obtegens dehiſcit, ſenſimque retrahitur in circulum oualem, inaequaliter protuberantem, reticuloſum, eaque eſt maſculi floris perianthium, quod SCHMIDELIUS coronulae ſimile expreſſit. Excauata circuli areola tres pluresque folliculos pyriformes, pellucente filamento, et ſuccoſa articulata circumferentia praeditos, granuloſaque maſſa repletos continet, quos vlterius diſquiſitos exacte deſcribit. Vigentibus his organis maſculis, corniculum eleuatur, in ſummitate filamentoſa calyptra ſtyligera tectum, quod membranam quamdam, eius baſin vaginae dentatae ad inſtar cingentem, perrupit: adultum deinde fuſceſcit, maturumque factum in duas valuas, quae in medio fila-

*) Vid. *Naturforſcher* XV. Th. p. 336.

filamentosum seminum receptaculum inuoluunt, dehiscit, seminaque echinata, elateribus difformibus comprehensa, explodit. Atque hae quidem fructificationis partes omnino Auctoris sententiam, iuxta quam Anthoceros ad muscos hepaticos sit adiungendum, confirmare nobis videntur.

In *Blasia* fere similis est fructificationis ratio. p. 112. Maio iam apud nos floret. Organa mascula, instar vesicularum, neruo membranaceae expansionis primum, impraegnatione autem absoluta etiam lateralibus partibus inhaerent. Consistunt antherae huius plantulae in folliculo, dum vigent, parum protuberante, fere lutescente, perfunctae suo negotio nigrescunt; exemtae ex receptaculo margine fibrilloso instructae, intrinsecus massa granulosa repletae sunt. Eadem plantula, si tempestiue satis microscopio multum augente disquiritur, verum pistillum cum stigmate suo offert; postea intumescere incipit rudimentum fructus, atque tubulum molitur clausum similem corniculo Anthocerotis: atque in capsulae cauo conspici possunt seminales globuli pellucentes. Maturo fructu tubulus aperitur, seminaque adscendunt tubulique ostio adhaerent. Decidunt deinde, et in ipsa plantulae vetustae fronde radiculas agunt et in nouas plantulas increscunt. Pleraeque *Blasiae* plantulae monoeciae sunt; inueniuntur autem etiam numerosi caespituli mere masculi, quorum tamen sperma masculum femineis plantulis vicinis ope venti inspergi Auctori videtur.

Ricciam glaucam LINN. tantum disquirere potuit. p. 116. Praemissa variae eius configurationis descriptione, in tota plantula reticularem conspici vasculorum structuram ostendit, superficiemque superiorem tuberculatam adparere. Inter ista tubercula eminent globuli distincti a reliqua superficie, niten-

tentes, quibus maſcula ineſſe organa ex granuloſa maſſa, intus contenta, docetur. *Flos femineus* intra ſubſtantiam deliteſcit, virgineum tamen expiſcari non potuit; foecundatus autem tumidusque factus detegitur. Loco, vbi apparet, ad perpendiculum ſecto, apparet ſtylus eleganter fuſcus, qui de loculo ſeminulis referto per parenchyma ad ſuperficiem adſcendebat. Eximi poterat vtriculus ex plantulae corpore, vnde eum propriis inſtrui involucris patebat. Semina globuloſa albiſſima, deindearideſcunt, linea alba pellucente cincta.

p. 120. Sequitur nunc *Lichenum* conſideratio. Plerique Lichenes, praeter ſcutella concaua, vel farinoſam maſſam, circumferentia ſcutelliformi cinctam, vel puncta quaedam, ab ipſa fronde diuerſa, produnt. In his organa maſcula latent; ſcutella autem fructus ſ. ſemina continent. Sic in *Lichene* ciliari aliae verrucae, in ipſa frondis ſuperficie remanent, quae, ſi prius verticaliter diſſectae fuerint, quam fuſceſcunt, loculum ſiſtunt maſſa granuloſa repletum; quamprimum autem ſummitas eiusdem nigra fit, granuloſa maſſa euanuit, eiusque loco gelatinoſi quid ineſt. Particula autem, quae in ſcutellum eſt abitura, continuato incremento foueola ſe diſtinguit, ſubter quam, ſi ad perpendiculum ſecatur, e centro ſtriae ad peripheriam diriguntur: Adulto autem omnino ſcutello, eoque verticaliter diſſecto, inter ſtrias tenerrimas, quaſi inter loculos, granula nigra, in columnulam aggregata, conſpiciuntur, quae vera Lichenis ſemina ſunt. Eadem fere eſt organorum genitalium ratio in reliquis Lichenis ſpeciebus: ſi enim tempeſtiue luſtrantur, farinaceae et granuloſae partes e meris veſiculis conglomeratis conſtant, variant autem loco; ſic in *Lichene phyſode* in apicibus diuiſionum tumidis prodeunt; in aliis, vt *Lichene farinaceo* et *fraxineo*, ad margines locantur; vel

e ſu-

e ſuperficie prona emergunt, e. g. *L. pulmonario, aphthoſo*; vel ibidem orbiculos ſcutelliformes ſiſtunt, vt in *L. ſtellari*. Sic etiam partes femininae, ſcutella nempe inque his contenta ſemina, differunt, quorum priora in Lichenibus coriaceis praeſertim a communi forma recedunt; poſteriora vel oblonga, vel teſticulata, vel ſphaerica ſunt. Quae cum ita ſint, perſpici facile, ait Cl. Auctor, amplum Lichenis genus rectius in plura iuxta diuerſitatem organorum fructificationis diuidendum, nonnulaſque ſpecies, a LINNEO diſtinctas, in vnam coniungendas eſſe.

Chara etſi ex mente SCHREBERI et poſt SCHMIDELII analyſin *Charae flexilis* non amplius plantis cryptogamicis accenſenda videatur: Noſter tamen *Charae vulgaris* ſuam diſquiſitionem hic appendicis loco addidit ideo, vt et illa magis confirmarentur, et alia ſpecies certius definiretur. Caulis *Charae vulgaris* laeuis, ſtriis ſpiralibus tamen diſtinctus eſt: denticuli articulorum calycis munere funguntur, quibus flores adpoſiti ſunt: anthera globulus eſt cinnabarini coloris, quae in hac ſpecie circulo pellucente tranſuerſalibus lineis notata veſtitur. Flos femineus ſ. piſtillum antherae ſuperimpoſitum eſt, et cum Linneana deſcriptione conuenit, praeter quod ea pars, quam ſemen vnum habuit, capſula ſit ſemina plura globuloſa continens. p. 125.

Denique capite VI. de Fungis agitur. DILLENII et GLEDITSCHII opera quidem genera fungorum bene eſſe definita; ſed in ſpecierum definitione omnia eſſe ambigua. Cauſſa huius incertitudinis in eo poſita eſſe Noſtro videtur, quod iſta vegetabilia tum demum conſpectui ſeſe offerant conſpicianturque, quum fructus maturent, ſintque ſuae morti proxima. Tunc vero eadem maxime a vera p. 129.

a vera

a vera et genuina forma recedere. Itaque primum inquirendae ſunt partes genitales, atque locus indagandus, vbi eaedem ſint. Atque haec quidem Cl. Auctor in Agaricis et Boletis certis definiuit obſeruationibus. Partes, quas MICHELIUS maſculos flores ſ. ſtamina habuit, eadem non eſſe poſſunt: nam et in variis ſpeciebus deſunt, et vigent adhuc, cum ſemina maturitati propiora ſunt. Itaque Noſter, quae in Amanita arborea molli, coloris exacte crocei DILL. cat. Diſſ. p. 182. obſeruavit, refert. Huius fungi exordium, Auguſto exeunte, punctulorum minutiſſimorum inſtar apparebat, quae tomento rimae arboris arcte inhaerebant, donec d. 14 Septembris in fungum trium quatuorque pollicum adoleuiſſent. Tunc pilei inferior margo de ſtipite ſeceſſum parabat; pileique inferior pars denſa filamentoſa alba tela, a ſtipite ad marginem pilei extenſa, tecta erat. Secto ad verticem per medium pilei ſtipitisque fungo, ſubſtantiam eiusdem ſolidam albam animaduertit; ſimul autem vidit, ſuperficiem filamentoſae telae, a ſtipite ad pileum tendentis, interius, qua lamellas reſpicit, violacea materie induci, quae poſt breue interuallum in fuſcum colorem vergebat. Atque ablata haec violaceo fuſca particula, microſcopioque diſquiſita, ex filis pellucentiſſimis ſuccoſis, quibus innumeri ouales globuli dilutiſſime fuſcelli adnexi erant, componebatur; hi globuli maſculam ſiſtunt genituram, quae igitur inſidet ſuperiori paginae volvae. Lamellae autem pilei in margine inferiore piloſae, pilis vel in apice globuli inſtructis, vel nudis, ſubſtantiam veſiculoſo reticulatam, cum elatiuſculis diſtinctis areolis maioribus exhibebant; atque adulto magis fungo ex lamellis pulviſculus fuſcus decidebat, quem vera ſemina eſſe mors plantae ab eius dimiſſione teſtatur. Hac ita-

itaque obſeruatione docetur, fungos fructificationis in ſtatu eſſe, dum pileus ſtipiti eſt adplicatus; hoc autem explicato ſtatum matureſcentiae indicari.

Alia eſt ratio in fungis, volua carentibus: nam in iis, ſi in tempore obſeruantur, filamentoſum opus in ſtipite ipſo deductum, iisdem ditatum globulis inuenitur: quod Cl. Auctor exemplo *Agarici orbicularis* DILL *Giſſ. p.* 185. et *Hydni imbricati* LIN. docet. In genere autem monet, tempeſtiue, et ante perfectam euolutionem adeundos eſſe hos fungos, ſi eorum organa genitalia cognoſcere velis, opusque eſſe perquam augentibus vitris, cum partes hae admodum minutae ſint. Num proceſſus ſ. pili in margine lamellarum, et oris tubulorum in boletis, loco ſtylorum habendi ſint, dubium eſt Auctori, etſi certum ſit, fungos, in quibus inueniantur, monoicos eſſe. Certe his propoſitis fungi vegetabilium claſſi vindicantur, euinciturque erraſſe, qui eos regno animali accenſendos eſſe dixerunt. p. 135.

Atque his diligentibus atque accuratiſſimis obſeruationibus Cl. Auctor organa ſexualia ſ. flores in ſingulis ordinibus Claſſis XXIV. ſ. Cryptogamiae vere adeſſe clare et aperte demonſtrauit, et fideli delineatione iconibus egregiis illuſtrauit. Digna ſane fuit doctiſſima, atque ſolis fere curioſiſſimis obſeruationibus compoſita diſſertatio plauſu Academiae illuſtris, ſed digna eſt etiam omnium Botanicorum aſſenſu, quibus viam indicauit Cl. Auctor, quam proſequi debeant in extricandis floribus plantularum harum minutularum. Atque profecto ſi LINNEO laus honorque tribuenda erant, qui ab aliis, CAMERARIO, IUNGIO, caet. paſſim iam indicatum ſexum plantarum, repetitis experimentis extra omne dubium poſuit: eadem certe, quin imo maiora, praeconia meritus eſt HEDWIGIUS noſter, qui

qui in adeo paruis plantulis latentes minimasque partes, abſtruſo in loco poſitas, inamoeno et tam vario tempore vigentes, ac multum variantis ſtructurae tamen detexit, atque ſic illuſtrauit, vt obmuteſcant neceſſe eſt omnes illi, qui muſcorum aliarumque harum plantularum per copulam ſexualium partium propagationem negare auſi fuerant.

Reſtat, vt, quemadmodum polliciti ſumus, errorum typographicorum emendationem ſubiungamus:

Pag. 11. lin. 13. *veri;* lege, veritatis. p. 15. lin. 14. *vehentium;* lege, vehente neget. p. 17. l. 10. lege, interea in radiculam increſcentis iam primae ramificationes, etc. p. 18. l. 1. *fol.* lege, foliorum. p. 18. l. 1. *iorum,* facto commate, dele. p. 21. l. 19. *quadam;* lege, quaedam. p. 22. l. 2. *aſſumatur;* lege conſumatur. p. 39. lin. antepenultima: poſt *iſtarum* adde, apertura. p. 40. l. 9. *plantas;* lege, quantas. p. 40. l. 10. *pulueri analogon;* adde, habentes. p. 42. l. 6. poſt *iſta;* adde, vbi. p. *ead.* lin. 8. poſt *ſperma* dele punctum, et loco E, fac e. ib. l. 9. *riuulo;* adde, tradunt. p. 44. l. 15. *intricatorum;* lege, intricatarum. ib. l. 18. *Velleriana;* lege, Kelleriana. p. 48. l. 16. *dicimus;* lege, dicemus. lin. vltima, *maſculi;* lege, maſculo. p. 51. l. 45. *pedetenrim;* lege, pedetentim. p. 52. l. 7. poſt *iumtorum,* loco (;) fac (.) p. 54. l. 17. *vegetabilium;* adde, connectuntur. p. 57. l. 8. *abortu;* lege, ab ortu p. 61. l. 16. audient; lege, audiet. p. 63. l. 22. ſtatuerunt, *qui non pro femineo habuerunt.* pone: ii, qui non pro mero femineo habuerunt. p. 66. l. 13. *obſeruatae;* lege, obſeruata. p. 67. l. 15. *quouis;* lege, quauis. p. 70. l. 8. *Muſc;* lege, femineo. p. 71. l. 2. *Maſculo;* lege, femineo. p. 73. l. 6. poſt *Conferuas;* fac, Comma. p. 79. l. 6. *praecipitant;* lege, praepilant. ib. l. 18. *hunc;* lege, hanc. p. 83. l. 11, *continuatam;* dele (.)

p. 58.

p. 85. lin. antepenult. *masculo*; lege, masculi. p. 87. l. 11. post *continuata*; insere, alio. p. 89. lin. vltima et p. 90. l. 1. *diuersimodum*; lege diversis admodum. p. 93. l. 8. post globuligeris fac Comma; atque dele, obsidetur vna cum Semicolo post p. p. 96. l. 3. *Iungermanniae*; adde, epiphyllae. p. 98. l. 18. istas; adde, excrescentes. p. 100. l. 14. tamen; lege, autem. p. 101. l. 4. *figurae quintae*; lege, figurae 127. p. 102. l. 5. in notula: *vicibus*; lege, viribus. p. 103. l. 17. *vtraque*; lege, vtroque. p. 104. l. 20. post *annotauit*; fac Colon. p. 105. l. 15. dele Comma post *cum*. p. 106. l. 15. *quoque*; adde, partium. p. 107. l. 3. *tum*; lege cum. ib. l. 15. *aduersaria*; lege, adversaria. p. 108. l. 4. dele Colon post *innotescerent*, et fac post *distractas*, semicolon. p. 112. l. 1. coelo; adde Comma. ib. l. 16. eleganti; lege elegante. p. 116. l. 11. *obscura*; lege obscura. p. 119. l. 1. *fit*; lege, fit. p. 124. l. 15. post *coriaceorum*; pone semicolon, atque adde, et. l. 16. *rotundiora*; loco puncti, fiat Comma. ib. lin. antepenult. perspiciunt; lege perspicient, p. 130. l. 1. *ea*; lege, eo. p. 134. lin. penultima: *incremento*; lege incrementum. p. 136. lin. antepen. post *organa* dele Comma et genuina. p. 138. l. 1. *Imbuti*; lege, Ieiuni. p. 139. l. 2. XIV; lege XXIV.

XXXII.

Noua physico-medica.

Quam nuper admodum *Viennae* fortunam chirurgia experta est, ea omnium medicorum oculos animosque in se conuerterit oportet. Hac de re quae nobiscum communicata fuerunt, paucis referemus.

In nosocomio militum Gumpendorfensi, quod vocant, IOSEPHUS II. anno 1780 instituerat scholam medico-chirurgicam BRAMBILLAE curae concreditam. Haec ab initio habuit duos doctores; HUNCZOWSKY fungebatur professione chirurgiae, GABRIELY professione medicinae. Horum duumvirorum institutioni traditi erant 130 iuuenes, quorum 30 chirurgi militum superiores, qui dicuntur, iam fuerant. Triennio elapso auctus fuit et discentium et doctorum numerus, iussique sunt docere GABRIELY pathologiam et clinicen, BOECKING anatomen, physiologiam et physicen, STREIT chirurgiam medicam, et materiam medicam chirurgicam, HUNCZOWSKY operationes chirurgicas, artem obstetriciam, et chirurgiam forensem, PLENCK chemiam et botanicen; his additus est BEINDL, prosector professorque chirurgiae et anatomes extraordinarius constitutus. Praeterea Imperatoris liberalitate coëmta sunt instrumenta fasciaeque chirurgicae, bibliotheca ampla, quae quotidie per horae spatium aperiretur, instrumenta denique physica. Cum autem nosocomium Gumpendorfense spatii angustia laboraret, in vsum istius scholae splendidum amplissimumque aedificium Viennae exstructum est, in quo non modo doceatur, sed etiam habitent doctores, discentes, aegroti, foeminae grauidae, famuli. Tenet praeterea hoc aedificium bibliothecam, collectionem rerum naturalium, praeparata anatomica ad pathologiam spectantia, instrumenta fasciasque chirurgicas, instrumenta physica, praeparata anatomica e cera facta Florentiaque allata. Additus est hortus botanicus. Iam in isto aedificio schola medico-chirurgica solemniter aperta fuit die 7. Nouembr. *) 1785.,

BRAM-

*) Non *Octobr.*, vt in titulo orationis BRAMBILLAE excusum legitur.

BRAMBILLA coram coetu ſplendidiſſimo orationem *) habente, doctoribusque Imperatoris iuſſu monetas aureas et argenteas diſtribuente. Praeterea Imperatoris atque BRENDELII, protochirurgi, liberalitate factum eſt, vt quotannis feſto paſchatos tres monetae, quarum vnaquaeque 40 floren. pretio aequat, conferantur in totidem iuuenes chirurgiae operam nauantes, qui tribus quaeſtionibus feſto paſchatos anni elapſi propoſitis optime reſponderunt.

Sed cum BRAMBILLAE oratio modo commemorata non pauca praeclara contineat, non alienum putamus, quae ibi leguntur, ea breuiter recenſere.

Diſpeſcuit autem BRAMBILLA orationem duas in partes, quarum in vna doceret praeſtantiam atque nobilitatem artis chirurgicae, in altera declararet, neceſſariam vtilemque eſſe ſcholae medico-chirurgicae fundationem. *Prima in parte* diſputat primum de *antiquitate* artis chirurgicae: eſſe ipſam matrem medicinae diaeteticae, nec minus antiquam, quam ipſum genus humanum: patere id partim ex rei natura, partim ex variis locis ſcriptorum et ſacrorum et profanorum: CHIRONEM primum chirurgiam, cuius tractatio ante ipſius aetatem tantummodo empirica fuiſſet, in artis formam redegiſſe (?): ab eo multos chirurgiam edoctos fuiſſe, in his AESCULAPIUM. HIPPOCRATEM maxime chirurgia exercenda clarum fuiſſe. Omnino duas medicinae partes, chirurgiam et medicinam

*) Titulus hic eſt: Oratio I. A. EQ. A BRAMBILLA, habita Vindobonae, cum noua Caeſareo-regia academia medico-chirurgica anno 1785. die menſis Octobris ſolemniter aperiretur. Viennae. 4. pagg. 53.

nam diaeteticam, quas naturale idque arctiſſimum vinculum copulat, antiquitus coniunctiſſimas habitas fuiſſe. Sic praeter multos alios GALENUM fuiſſe ſimul medicum diaeteticum et chirurgum. Seculo demum 13 ſeiunctam eſſe in *Italia* chirurgiam a medicina interna. — De *neceſſitate* chirurgiae: medicinam ſaepe expoſcere auxilium chirurgiae: e contrario chirurgiam ſaepe carere poſſe medicina interna.—De *difficultate* chirurgiae: vaſtiſſimum eſſe chirurgiae campum, arctiorem multo medicinae internae, vt quem iam HIPPOCRATES propemodum emenſus fuerit. — De *iucunditate* chirurgiae: omnia in arte chirurgica eſſe tutiſſima et euidentiſſima (?); internam autem medicinam eſſe admodum incertam: plura huius rei exempla; chirurgiam non tantum in externis malis curandis priorem eſſe medicina diaetetica, ſed etiam in ſanandis quibusdam morbis internis palmam ei praeripere: exempla nonnulla hoc demonſtrantia. — Denique de chirurgiae *nobilitate*: eam antiquitus a viris nobiliſſimis adeoque principibus tractatam fuiſſe: de honore chirurgis habito praemiisque in eos collatis. — Iam *ad alteram orationis partem* tranſit noſter. — Primum comparat chirurgiam, qualis olim fuit in terris Auſtriacis, cum ea, quae ibi nunc eſt, vt inde eruat, qualis ea ſit in poſterum futura. Conqueritur de neglectu ac contemtu chirurgiae in Germania. De noſocomiis regionum Auſtriacarum. IOSEPHI II. merita de chirurgia et chirurgis. De ſchola medico-chirurgica Viennenſi. De academia chirurgica Regia Pariſina.

Ex plurimis huius orationis locis patet, quam magnifice illuſtris vir de artis chirurgicae praeſtantia ſentiat. Quae res etſi non potuit non efficere, vt BRAMBILLA hic illic paulo iniquior in medicinae internae virtutes eſſe videatur: optabile tamen

eſt,

eſt, vt omnium et chirurgorum et medicorum animi ſimilibus ſenſibus impleantur. Ita enim fiet, vt nobiliſſima ac praeſtantiſſima ars tonſoribus et balneatoribus erepta priſtinoque ſplendori reſtituta melius excolatur, quoque vinculo ipſa natura eam cum medicina arctiſſime coniunxit, id ne amplius per hominum ſtultitiam atque ignauiam diſcindatur.

Academia ſcientiarum, artium bonarumque literarum *Diuionenſis* in conſeſſu die XXI. Auguſti 1785. habito diiudicauit tractatus ſolutionem quaeſtionis febres continuas et intermittentes ſpectantis *) comprehendentes. Praemium tulit VOULLONNE, prof. medic. primarius in academia *Aueniomenſi*, quem bis academia praemiis antea ornauerat. Sed praemium, quod acceſſorium dicunt, diuiſit academia, inque duos contulit: vnius nomen latet; alter eſt SAMUEL BENKOC, M. D., in Hungaria ſuperiore degens.

Academia regia ſcientiarum et bonarum litterarum ac artium *Burdegalenſis* in conſeſſu ſuo d. 25. Aug. 1784. habito praemio ornauit librum Cl. PARMENTIER, quo quaeſtionem ab ipſa propoſitam: quanam methodo optime et diutiſſime *Zea Mays* vel in granis, vel in farina conſeruari poſſit? et quibus mediis in vſum duci poſſit, praeter iam cognitos et ſolitos adhibendi modos? (*quel ſeroit le meilleur procedé pour conſerver le plus long tems poſſible, ou en grain ou en farine le Mais ou blé de Turquie? Et quels ſeroient les differens moyens d'en tirer parti dans les années abondantes indèpendamment des vſages connus et ordinaires dans cette Provence*) egregie ſoluit. Typis ex-

*) Vid. comm. noſtr. Vol. XXV. p. 556.

ſcriptus eſt liber Burdegali 1785 quaternis pag. 164. et mirum in modum auctus ab Auctore Cl. doctiſſimis obſeruationibus hiſtoriam naturalem et culturam huius plantae concernentibus.

Academia ſcientiarum, quae *Bruxellis* floret, in annum 1787 hoc dedit problema: Optat Academia, vt, quum *Melolontha vulgaris* ſ. *Scarabaeus melolontha* LINN. praeſertim eiusdem laruae tam copioſe multiplicentur, magnasque clades in aruis producant, *remedia tuta atque probata inueniantur, indicenturque, quibus haec inſecta facillime minimisque ſumtibus in diuerſis metamorphoſeos ſtatibus imminui vel eradicari queant.*

Praemium eſt moneta aurea, viginti quinque numos aureos hollandicos aequiualens. Tractatus latine, aut gallice, aut belgice, ante d. 16. Iun. 1787. ad Cl. DESROCHES, academiae ſecretarium, legibus ſolitis, mittantur.

Academia regia *Mantuana* inter alias quaeſtiones Philoſophiam, Matheſin, atque humaniores litteras ſpectantes hanc ex ſcientia naturali propoſuit: Quaeritur, cum experientia probatum ſit, aquae quandam quaſi praeparationem et quendam definitum ſtatum requiri, ſi eadem plantae fibroſae omnino et perfecte macerari velint; *qua ratione* facillime minimisque ſumtibus *magnae variarum aquarum copiae ea aequalis vis arte conciliari poſſit, vt linum cannabisque optime in eadem macerationem ſubeant; quaue machina vel alio medio haec aquae proprietas vel varia eiusdem macerandi vis cognoſci vel iudicari poſſint.*

Optima quaeſtionis ſolutio praemio CL florenorum valore coronabitur. Commentarii autem mittantur hoc ipſo etiamnum anno, legibus conſuetis, ad Cl.

IOAN.

IOAN. GIROL. CARLI, qui ſemper eſt Academiae a ſecretis.

Vt vniuerſitas, quae *Marpurgi* eſt, fama atque celebritate maiora incrementa capiat, Sereniſſimi ducis Haſſiae iuſſu, Ill. atque Cl. BALDINGER, hactenus Caſſellis Archiatri munere fungens, Profeſſor medicinae primarius Marpurgi factus, in hanc vrbem profectus eſt. Simul quoque Ill. STEIN, Conſil. aulicus, MICHAELIS, Conſil. aulic. et Archiater, Cll. MÖNCH, STEGMANN, et BRÜHL, Profeſſores Caſſelliani, in vniuerſitate Marpurgenſi profeſſores nominati ſunt. Inſtituetur etiam Hortus botanicus, Laboratorium chemicum, atque domus obſtetricia.

Societas regia ſcientiarum *Hafnienſis* in ſociorum numerum elegit: Ill. IOSEPHUM BANKS, Baronetum, Praeſidem ſocietatis Londinenſis: Ill. PETR. SIMON. PALLAS, Academicum Petropolitanum; Cl. ANDREAM IOANN. RETZIUM, Profeſſorem Botanices Lundenſem, atque HENRICUM NICANDRUM, Aſtronomum atque academiae ſcientiarum Holmienſis ſecretarium.

Cl. THUNBERG, Profeſſor botanices Vpſaliae Celeberrimus, ordine equeſtri de Waſa a rege Suecorum ornatus eſt.

Cl. IOANNES CHRISTIANUS GOTTLIEB ACKERMANN, M. D. Academiae naturae curioſorum Collega, hactenus Phyſicus Zeulenrodanus et Prouinc. Burgenſis, *Altdorfum* vocatus, atque ibi Profeſſor Medicinae factus eſt.

Cl. ZIMMERMANN, Profeſſor Carolinei Brunſuicenſis, *Petropolitanae* academiae imperialis membrum ordinarium electus, Petropolin adibit, atque Phyſici munere fungetur.

 Cl.

Cl. FRID. AUG. MEYER, M. D. Hildeshemiensis, a Russorum Imperatrice munere Poliatri *Tauriensis* et titulo consiliarii aulici ornatus est.

In locum mortui SCHMUCKERI successit Cl. THEDEN, atque primum inter chirurgos regios obtinuit locum.

Mortui sunt:

D. XXXI Iulii anni MDCCLXXXV. *Tranquebari* Experientissimus D. IOANNES GERH. KÖNIG, Medicus missionis Danicae, correspondens societatis scientiarum Hafniensis, historiae naturalis diligens cultor, et botanicus sagax.

D. XXVIII. Nouembr. eiusd. anni PHILIB. GUENEAU DE MONTBEILLARD, opera, qua BUFFONI historiam auium naturalem continuauit, aliaque plura scripta edidit, clarus; anno aetatis LXV.

D. XXXI. Decbr. eiusdem anni *Regiomonti* I. C. BOHLIUS, regis Borussorum archiater, et Professor medicinae primarius, anno aetatis LXXXIII.

Mense Ianuarii anni MDCCLXXXVI. *Idsteinii* Cl. NEIDHARD, et *Wisbadenii* Cl. MOHR, vtrique medicinae doctores, et practici felices.

D. V. Ian. eiusd. anni *Lutetiae Parisiorum* I. STEPH. GUETTARD, membrum facultatis medicae Parisinae, Botanicus ducis Aureliae, Censor regius, mineralogus celebris.

D. V. Martii anni MDCCLXXXVI. Berolini Cl. SCHMUCKER, Protochirurgus regius, atque Director nosocomiorum militarium.

Quem mortuum esse supra *) retulimus QUATREMERE D'ISJONVAL, etiam nunc viuere legimus.

XXXIII.

*) V. Comm. nostr. Vol. XXVII. p. 538.

XXXIII.

Index librorum phyſico - medicorum, qui anno MDCCLXXXII. prodierunt.

Allgemeines Verzeichniß neuer Bücher mit kurzen Anmerkungen. 7 *Band. Leipzig.* 8.

Phyſicaliſch - ökonomiſche Bibliothek. 12*ter Band. Göttingen.* 8. (editore Cl. BECKMANN.)

Schriften der berlin. Geſellſch. naturforſchender Freunde. Dritter B. m. K. Berlin. 8.

Commentationes Societatis Regiae Scientiarum Göttingenſis per annum 1781. Volumen quartum. c. Fig. Göttingae. 4.

Bemerkungen der kurpfälziſchen phyſicaliſch oekonomiſchen Geſellſchaft vom Iahre 1781. *Lautern.* 8.

Abhandlungen einer Privatgeſellſchaft in Böhmen herausgegeben von I. *Edlen* VON BORN. 5*ter Band. m. K. Prag.* 8.

Der Naturforſcher 17 *und* 18 *Stück. Halle.* 8.

Nouveaux Memoires de l'Ac. Roiale d. Sc. et belles lettres. année 1780. Berlin. 4.

Acta academiae electoralis Moguntinae ſcientiarum, quae Erfurti eſt, ad annos MDCCLXXX et MDCCLXXXI. Erfurti. 4.

Neue Sammlung phyſiſch oekonomiſcher Schriften herausgegeben von der oekonomiſchen Geſellſchaft in Bern. 2*ter Band. Zürch.* 8.

Philoſophical Tranſactions etc. Vol. LXXI. for the Year 1781. Part 1. and 2. London. 4.

Hiſtoire de l'Academie Royale des Sc. année 1779. Paris. 4.

Hiſtoire de la ſocieté royale de Médecine, année 1779. avec les mémoires de médecine et de phyſique médicale pour les mêmes années. à Paris. 4.

Iour-

Iournal de Médecine, Chirurgie etc. Tom. LVII. et LVIII. à Paris. (v. c. n. XXVI. p. 626).

Hiſtoire de la Société Roy. des ſcienc. établie à Montpellier; avec des Mémoires de Mathematique et de Phyſique, tirés de Regiſtres de cette ſocieté. Tom. IIieme. A Montpellier. 4.

Hiſtoire et Mémoires de l'Academie Royale des Sciences, Inſcriptions et Belles Lettres de Touloufe. Tome I. Toulouſe et Paris. 4.

Memorie di Matematica e Fiſica, della Società Italiana Tomo I. Verona. 4.

Verhandelingen uitgegeeven door de Hollandſche maatſchappye der Weetenſchappen te Haarlem. 20 Deel, tweede Stuk Haarlem. 8.

Verhandelingen uitgegeeven door het Zeeuwſch Genootſchap der Weetenſchappen te Vliſſingen. Achtſte en Negende Deel. Te Middelb. 8.

Kongl. Suenſka Vetenſk. Academiens nya Handlingar. T. III. för. 1782. Stockholm. 8. (vid. c. n. XXVII. p. 3.

Abhandl. der königl. ſchwed. Academie der W. aus der Naturlehre, Haushaltungskunſt und Mechanik aufs Iahr 1776, *aus dem Schwediſchen überſetzt von* ABR. GOTTHELF KAESTNER. 38 *Band. Leipzig.* 8.

Acta acad. ſcient. imperial. Petropolit. pro anno 1779. Pars I. II. Petropoli. 4.

Phyſikaliſche und mediciniſche Abhandlungen der kaiſerl. Academie der Wiſſenſchaften in Petersburg: a. d. Latein. überſezt von F. L. C. MÜMLER. 1*ſter Band. m. K. Riga.* 8.

Abhandlungen zur Naturgeſchichte, Chemie, Anatomie, Medicin und Phyſik aus den Schriften des Inſtituts der Künſte und Wiſſenſch. zu Bologna, herausgeg. von N. G. LESKE. 2 *Band, mit* VIII. *Kupfert. Brandenburg.* 8.

Unga-

Ungarisches Magazin, oder Beyträge zur ungarischen Geschichte, Geographie, Naturwissenschaft, und der da hineinschlagenden Litteratur. 2ter Band. Presburg. 8.

Medizinisches Wochenblatt für Aerzte, Wundärzte und Apotheker: auf 1782. *Frankfurt am Mayn.* 8.

Gazette de santé, *erster Iahrgang. Zürch.* 8. (vid. c. n. XXVI. p. 423.)

Materialien zur Geschichte des Vaterlandes, dessen Geographie, Naturproducte, Gewerbe in Baiern, Oberpfalz, Neuburg und Sulzbach. 1*stes Stück. München.* 4.

Pfalzbaierische Beiträge zur Gelehrsamkeit. Iahrgang 1782. *Erstes Heft. Mannheim.* 8.

Duisburgische wöchentliche Unterhaltung. Duisburg. 8. (auctore Cl° MEISTER, qui hic de oeconomicis et historiam naturalem spectantibus rebus agit.)

Wunder der Natur, eine Sammlung ausserordentl. und merkwürdiger Erscheinungen und Begebenheiten in der ganzen Körperwelt, zum Unterricht und Vergnügen, nach alphabetischer Ordnung. Aus dem Franz. übers., und mit Zusätzen vermehrt. 1*ster Band. Leipzig.* 8. (*Von Hrn.* SIGAUD DE LA FOND.)

La terre habitable ou essai sur la structure extérieure et intérieure du globe. London et Paris. 8.

Kurzes Lehrbuch der Naturgesch. für Kinder und Kinderfreunde. Nürnb. u. Leipz. 8.

Abbildungen der merkwürdigsten Thiere nach ihren Geschlechtern mit lebendigen Farben erleuchtet. XI—XIV. *Quartal. Berlin.* 8. (Icones hae ad BOROWSKY compilatam introductionem in historiam naturalem pertinent.)

Cata-

Catalogue des oiſeaux de la collection de M. le Bar. DE FAUGERES, fait ſuivant le ſyſteme de Mr. BRISSON, avec les noms donnés aux mêmes oiſeaux par différens auteurs. Paris. 8.

Méthodes ſures et faciles pour détruire les animaux nuiſibles. Paris. 8.

Verzeichniß aller Gewächſe Teutſchlands zur Beförderung ihrer phyſikaliſchen Geſchichte. Leipzig. 8.

Flore de Bourgogne etc. Dijon. 8. (auctor eſt DURAND, M. D. Diuionenſis.)

Abbildungen verſchiedener Sorten Hölzer. 1 — 14*ter Heft. Amſterd. u. Leipz. gr.* 4.

Collection de Mineraux, premier Cahier. à Paris. folio.

Verſuch eines ſyſtematiſchen Verzeichniſſes der Schriften und Abhandlungen von Eiſen, als Gegenſtand des Naturforſchers, Berg- und Hüttenmannes, Künſtlers und Handwerkers, Kaufmanns, Staatshaushälters und Geſetzgebers. Berlin. 8.

Abbildungen der Marmorarten nach der Natur auf das ſorgfältigſte mit Farben erleuchtet, und mit beigefügten teutſchen, holländiſchen, franzöſiſchen, engliſchen und lateiniſchen Namen. 1 — 6*tes Heft. Amſterdam und Leipzig. fol.*

Deliciae Cobreſianae. I. P. COBRES *Bücherſammlung zur Naturgeſchichte. Augsb.* 8. (Egregius ſyſtematicus eſt index librorum phyſicorum, accuratiſſime expoſitis titulis, inſimulque libris, vbi cenſurae indicatorum librorum factae ſunt.)

De förſte Regler for Agerdyrknigen, grundede paa Erfarenhed, og förnuftſluttninger. Odenſe. 8.

Encyclopedie methodique, ou par ordre des Matieres par une Societe de Gens-de-Lettres, de Savans et d'Artiſtes. Précedée d'un vocabulaire univerſel, ſervant de table pour tout l'ouvrage, ornée

ornée des portraits de MM. DIDEROT et D'ALEMBERT, premiers Editeurs de l'Encyclopedie. Hiſtoire naturelle. Tome I. à Paris. 4.

Bibliotheque phyſico-économique inſtructive et amuſante recueillie en 1782. 2 Tomes. à Paris. 8.

Beobacht. über den Ackerbau, nebſt Verhältniß zwiſchen demſelben und der Viehzucht. Deſſau. 8.

Traité complet de la culture de figuier; ſuivi d'un petit traité de la culture de differentes fleurs. à Paris. 8.

Le guide du fermier, ou inſtructions pour elever nourrir, acheter et vendre les bêtes à cornes, les brebis, les moutons, les agneaux et les cochons; Traduit de l'anglois ſur la 4eme Edition. Paris. 12.

Avis ſur les bleds germés, par le comité de l'Ecole gratuite de Boulangerie, imprimé et publié par ordre du Gouvernement. à Paris. 8.

Anleitung, wie der Hopfen aller Orten nutzbar zu erzielen ſey. Prag. 8.

Eſſais ſur la préparation des alimens dont le but eſt la ſanté, l'économie et la perfection de la théorie, á l'uſage des maitreſſes de maiſons etc. à Londres et ſe trouve à Paris. 8.

Catechetiſcher Unterricht für Bienenfreunde. Dresden. 8.

Hiſtoire des Decouvertes faites par divers ſavans Voyageurs dans pluſieurs Contrées de la Ruſſie et de la Perſe etc. 4 Vol. à Bern. 8. (Collectas ex GMELINI, PALLAS, GULDENSTEDT itineribus relationes continet.)

Allgemeine Geſchichte der neueſten Entdeckungen, welche von verſchiedenen gelehrten Reiſenden in vielen Gegenden des ruſſiſchen Reichs und Perſien, in der Hiſtorie, Naturgeſchichte, Landwirthſchaft etc.

ſind

ſind gemacht worden. 5ter Theil, *nebſt* 11 *K. Bern.* 8. (Verſio prioris.)

A conciſe Account of Voyages for the Diſcovery of the North-Weſt-Paſſage. — By a Sea Officer. London. 12.

Troiſiéme Voyage de Cook, ou Iournal d'une expedition faite dans la mer pacifique de ſud et du Nord en 1776 — 80. traduit de l'anglois. à Paris. 8.

Travels in Europe, Aſia, and Africa; deſcribing Characters, Cuſtoms, Manners, Laws, and Productions of Nature and Art, etc. begun in the Year 1777, and finiſhed in 1781. 2 Vols. London. 8. (By MAC-INTOSH.)

The Iourney from Cheſter to London. London. 4. (by PENNANT).

Vermiſchte Beyträge zur phyſikaliſchen Erdbeſchreibung. 4ter Bd. Brandenburg. 8.

Deſcription generale et particuliere de la France. Departement du Rhone, Gouvernement du Dauphiné. Douzieme Livraiſon, composée de huit Eſtampes. à Paris. fol.

Bemerkungen auf meinen Reiſen über verſchiedne Gegenſtände der Phyſik. 1ſter Theil. Gieſſen. 8.

Mediciniſches Handlexicon. Nach der 4ten franz. Auflage überſezt. 2 Bd. Augsburg. 8.

Almanach, *oder Taſchenbuch für Scheidekünſtler und Apotheker auf das Iahr* 1782. *Drittes Iahr. Weimar.* 8.

The new Britiſh Diſpenſatory. London. 12.

Schwediſches Apothekerbuch, *nach der zweyten verbeſſerten Originalausgabe überſetzt*, *und mit einigen Anmerkungen begleitet. Leipzig.* 8.

Pharmacopoea ruſſica. *St. Petersburg.* 8.

Sammlung vermiſchter Abhandl. iztlebender Scheidekünſtler. Hamburg. 8.

Memoria

Memoria di Chimia experimental. A Madrid.

An Account of ſome Experiments on Mercury, Silver, and Gold, made at Guilford, in May 1782. In the Laboratory of JAMES PRICE. To which is prefixed an Abridgment of BOYLE's Account of a Degradation of Gold. Oxford and London. 4. (*vid. com. noſt. XXVI. p.* 407.)

A Treatiſe on Experience in Phyſic. 2 Vol. London. 8.

Mediciniſcher Almanach fürs Landvolk, auf 1782. *Nürnb.* 8.

Mediciniſche Anekdoten aus der Schweiz. Frankf. und Leipz. 8.

Curſory Remarks on the Nature and Cauſe of the Marine Scurvy. London. 4.

A Medical and Philoſophical Eſſay on the Theory of the Gout. London. 8.

Wahre und zuverläſſige Beſchreibung von den Kennzeichen und der Kur der Entzündung des Magens und der Gedärme. 2te Aufl. Kopenhag. 8.

Beſchreibung der Epidemie, welche im Frühjahr 1782 *in mehrern Gegenden von Europa geherſchet und unter dem Namen ruſſiſche Krankheit bekannt geworden. Gieſen.* 8.

Lettre ſur le ſecret de M. MESINER, ou Reponſe, d'un Medicin à un autre qui avoit demandé des Eclairciſſements à ce ſujet, extrait de numeros 19 et 20. de la Gazette de Sante, année 1782. à Paris. 12.

Mediziniſche und Chirurgiſche Gymnaſtick. Leipzig. 8. (Auctor TISSOT.)

Magazin für die gerichtliche Arzneykunde und medic. Policey. 1*ſter Band. Stendal.* 8. (vid. c. n. Vol. XXVI. p. 420.)

Mediciniſche Anweiſung wegen der tollen Hundewuth, welcher eine Vorſchrift für die Dorfbarbierer und das

das Herzogl. Würtemb. Generalrescript die Policeyanstalten betreffend beygefügt ist, mit einer ausgemahlten Kupfert. Stuttgardt und Tübingen. 4.

The Physicians Vademecum: or a Concise System of the Practice of Physic. Extracted from the Writings of the most eminent Physicians in a Pocket Size. London. 12.

Inokulationskatechismus für das Landvolk. Zürich. 8.

Gespräche über die Gesundheit der Iünglinge und Mädchen. 8. 2 *Bändchen.*

L'art de faire des garçons. à Montpeiller et à Paris. 12.

Detail de ce, qui s'est passé dans les expériences, faites par M. IANIN les 18 et 23. Mars, en présence des Commissaires réunis de l'Academie Royale des sciences et de la societé royale de Médecine. Paris. 8.

A Guide to Health, beauty, Riches and Honour. London. 8. (Collectio est notatu dignissimorum nuntiorum ab iatroaliptis cet. publici iuris redditorum.)

Bibliothek der alten Aerzte in Uebersetzung und Auszügen von D. C. G. GRUNERN. *2ter Theil. Leipzig.* 8.

G. G. AFTERDINGS *Anleit. f. d. Landvolk in Absicht auf s. Gesundheit. 2te Edit. Zürich.* 8.

Anzeige der kräftigsten Heilmittel, durch welche schon viele Ertrunkene, Erdrosselte, Erstickte und Vergiftete am Leben erhalten. Prag. 8.

Auszüge aus den besten französischen periodischen, medicinischen, chirurgischen und pharmaceutischen Schriften. 4ter Band. Leipzig. 8.

Elements of the Theory and Practice of Physic and Surgery By IOHN AITKIN. (*vid. comm. nostr. Vol. XXV. p.* 418.)

An-

Anmerkungen über verſchiedne wichtige Gegenſtände der Wundarzneykunſt praktiſch erläutert. Braunſchweig. 8.

Obſervations et recherches ſur l'uſage de l'aimant en médecine, ou mémoires ſur le magnétiſme médicinal par MM. ANDRY et THOURET: extrait des mémoires de la societé royale de médecine, année 1779. à Paris. 4. a. f.

Obſervations on the Nature, Kinds, Cauſes, and Prevention of Inſanity, Lunacy, or Madneſs. By TH. ARNOLD. Vol. I. Leiceſter and London. 8.

Lettera ſopra i mali effetti dell' inoculazione. Da G. AZZOGUIDI. Venezia. 12.

Selecta doctorum opuſcula etc. edidit ERN. G. BALDINGER. (vid. c. n. Vol. XXVI. p. 532.)

EIUSD. ſylloge ſelectiorum opuſculorum argumenti medico-practici. Vol. VI. Gött. 8.

EIUSDEM *neues Magazin für Aerzte. 4ter Band.* (vid. c. n. Vol. XXV. p. 474.)

EIUSD. *Nachricht vom mediciniſchen Leſeinſtitut zu Göttingen, nebſt einem Vorberichte von Studiren. Götting.* 8.

Philoſophical Diſſertations. By IAMES BALFOUR. London. 8.

Proeve over de natuurlyke Geſchiedenis van Guiana. In vier Brieven van E. BANKROFT. Uit het Engelſch vertaald, en verrykt met de Aanmerkingen van den Hoogduitſchen, en eenige van den Nierduitſchen Overzetter. Te Utrecht. 8.

Storia del mare e confutazione della favola, dove ſcopronſi inſigni errori di varj ſcrittori e ſpecialmente del Signor DE BUFFON, trattato del Conte LUD. BARBIERI. Venezia. 8. (*Multa reprehendit, vix meliora docens.*)

BAUDELOQUE'S *Anleitung zur Entbindungskunſt. Aus dem Franz., mit vielen verbeſſerten Kupfern und mit Anmerkungen verſehen und herausgegeben von* PH. FR. MECKEL. *1ſter Band. Leipz.* 8.

Bibliotheca chemica adornata a I. W. BAUMER. Gieſſ. 8.

EIUSD. elementa chemiae theoretico practicae. ib. 8.

Reize naar Peru, van 1749 tot 1770. Door P. WOLFGANG BAYER. Te Amſterd. 8.

De l'influence des affections de l'Ame. dans les maladies nerveuſes des femmes, avec le traitement qui convient à ces maladies, par M DE BEAUCHENE. à Paris. 8.

Thoughts on Hunting. A new Edition. By P. BECKFORD. London. 4.

DOM. BECK inſtitutiones phyſicae. II Partes. c. f. ed. 2da. Salisburg. 8.

BECKMANNS *Bibliothek.* (vid. ſupra p. 171.)

EIUSD. *Beiträge zur Oekonomie. 6ter Theil. Götting.* 8.

Principes de Philoſophie generale, de Phyſique, de Chymie, et de Geometrie tranſcendante par M. BEGUIN. T. 1. 2. 3. à Paris. 8.

A Syſtem of Surgery, by BENIAMIN BELL. Vol. I. London. 8.

T. BERGMAN Sciagraphia regni mineral. ſecundum principia proxima digeſti. Lipſ. et Deſſaviae. 8.

EIUSD. *kleine phyſiſche und chymiſche Werke; aus dem Lateiniſchen überſetzt, von* HEINRICH TABOR. *B.* I *und* II. *Frankf. a. M.* 8. (Peſſima et maxime falſa ſaepe verſio.)

EIUSD. Diſſertat. de analyſi lithomargae def. *Carol. Dieteric. Hierta* d. 15 Iunii. Vpſaliae. 4.

T. BERGMAN diſſ. chemiae progreſſus, a Medio ſaec. VII. ad Medium Saec. XVII. def. *Petrus Afzelius Arvidsſon* d. 2 Ian. Vpſaliae. 4.

EIUSD. Diſſertatio chemica de terra asbeſtina, def. *Carol. Guſt. Kobſahm.* die 10 Iulii. Vpſaliae. 4.

EIUSD. Obſeruationes chemicae de antimonialibus ſulphuratis. def. *Frid. Wilh. Mannercrantz.* 10 Iul. Vpſaliae. 4.

Sphingum Europaearum laruae, tabb. aen. XII. pictae auct. HENRICO GILIELMO BERGSTRAESSER. Hanou. 4.

IOH. BERNOULLI *Sammlung kurzer Reiſebeſchreibungen m. K. 2ten Iahrganges 1ſter 2ter 3ter Bd. Deſſau.* 8.

IOS. FRANZ VON BERKHAY *Naturgeſchichte von Holland. M. K. 1. 2ter Band. Leipz.* 8.

La Mecanique appliquée aux Arts, aux Manufactures, à l'Agriculture et à la Guerre. Par M. BERTHELOT Tome premier. à Paris. 4. a. f.

Penſieri ſul Governo de Fiumi, del Conte C. BETTONI. Breſcia. 4.

IOH. ULRICH BILGUERS *Verſuche und Erfahrungen über die Faulfieber und Ruhren, dem häufigen Sterben bey den Armeen und in den Feldlazarethen künftighin Grenzen zu ſetzen. Berlin.* 8.

An hiſtorical Sketch of Medicine and Surgery from their Origin to the preſent time; and of the principal Authors, Diſcoveries, Improvements, Imperfections and Errors. By W. BLACK. London. 8.

Dr. MARKUS ELIESER BLOCH'S *Abhandlung von der Erzeugung der Eingeweidewürmer, und den Mitteln wider dieſelben. Eine von der Königl. Däniſchen Sozietät der W. zu Koppenhagen gekrönte Preisſchrift. Berlin.* 4.

EIUSD. *Naturgeſchichte der Fiſche Teutſchlands 2ter Theil. Berlin.* 4.

BLUMENBACHS *mediciniſche Bibliothek. Erſtes Stück. Götting.* 8.

EIUSD. *Handbuch der Naturgeſchichte. 2te verbeſſerte Auflage. Gött.* 8.

H. C. G. BODE diſſ. inaug. de ſanguinis detractionis recto vſu in morbis billioſis. Göttingae. 4.

G. R. BÖHMER, de vario Coffeae potum parandi modo, reſp. *I. H. Mitzky.* Viteb. 4.

EIUSD. progr. continens inquiſitionem in eſſentiae coffeae in nouellis publicis nuper commendatae virtutem. Ibid. 4.

HERM. BOERHAVENS *Anfangsgründe der Chymie. 3 Theile, herausgegeben von.* I. CHR. WIEGLEB. *M. K. Berlin.* 8.

EIUSD. *Lehrſäze des theoretiſchen Medicin mit Commentarien und Auszügen aus den bisherigen Vorleſungen über dieſe Lehrſätze. Mit Zuſätzen von D.* MÜMLER. *Helmſtädt.* 8.

IOH. FRIEDR. BÖTTCHERS *Abhandlungen von den Krankheiten der Knochen, Knorpel und Sehnen. 1ter 2ter Theil. Deſſau.* 8.

Florae Nannetenſis Prodromus, curante FRANC. BONAMY. à Nantes. 8.

A. BONN — Commentatio de humero luxato. Lugd. Bat. et Amſtel. 4. cum tabb. aen.

EIUSD. *über eine ſeltene und widernatürliche Beſchaffenheit der Haarnblaſe und Geburthstheile eines 12 Iährigen Knaben, überſezt v.* H. I. ARNTZ. *Straßburg.* 8.

I. B. BONNEFOY, diſſertation ſur l'application de l'électricité à l'art de guerir. à Paris. 8.

KARL BONNETS *Betrachtungen über die Natur. 1ſter Band. 4te Auflage. Leipzig.* 8.

Gemein-

Gemeinnützige Naturgeſchichte des Thierreichs, ausgefertigt von D. G. H. BOROWSKY. *3ter Band. Berlin und Stralſund.* 8. (cf. ſupra *Abbildungen*).

EIUSD. *Almanach für teutſche Landwirthe auf* 1782. *Frankf. a. d. Oder.* 8.

Deſcription de Alpes Pennines et Rhétiennes; par T. BOURRIT. à Genève. 8.

Beſchreibung der Penniniſchen und Rhätiſchen Alpen, von M. T. BOURRIT. *M. K. Zürich.* 8.

Obſervations on the Influenza, or Epidemic Catarrh; as it appeared at Briſtol and its environs, during the Months of May and June 1782. To which is added a Meteorological Iournal of the Weather. By A. BROUGHTON, M. D. London. 8.

Enchirid. botanicum; complectens characteres genericos et ſpecificos Plantarum per Inſulas Britannicas ſponte naſcentium ex Linneo aliisque deſumtos. Edidit ARTHURUS BROUGHTON. London. 8.

P. M. AUG. BROUSSONET Ichthyologia ſiſtens piſcium deſcriptiones et icones. Decas I. Londini. fol. (vid. c. n. Vol. XXV. p. 306.)

Dyrenes hiſtorie og Dyre-Samlingen udi Univerſitetets Natur-Theater. Förſte Bind; förſte Hefte. Tilligemed En hiſtoriſk Indledning, afhandlende Natur-Videnſkabernes Fremgang under de Danſke Konger ſiden Univerſitetets Stiftelſe ved M. TH. BRÜNNICH. *Kiövenhaven. fol. m. K.*

EIUSD. hiſtoriſk Inledning. etc. ſeparatim prodiit. fol.

DANIEL BRYAN diſſ. inaug. de affectibus animi. Edinburg. 8.

An hiſtorical account of two ſpecies of Lycoperdon. by C. BRYANT. London. 8.

D. WILH. SEBAST. BUCHHOLTZ *Beiträge zur gerichtlichen Arzneygelahrheit und zur Medizinischen Polizei. Weimar* 8.

R. BUCHHAVE *Entdeckung eines Mittels, das nicht nur in kalten Fiebern sondern auch in mehrern Krankheiten die Stelle der Chinarinde vertreten kann. Aus dem Lat. mit Zus. des Verf. und Anm. von D.* I. D. TODE. *M. K. Kopenh. u. Leipz.* 8.

Herbier ou collection de plantes, medicinales de la Chine, d'après un manuscrit peint et unique, qui se trouvé dans la Bibliotheque de l'Empereur de la Chine et de l'Europe, dirigé, par le soins DE MR. BUC'HOZ. à Paris. fol.

Manuel usuel et économique des Plantes etc. etc. par le même. Ib. 8.

Trésor des laboureurs dans les oiseaux de basse-cour, par le même. nouv. edit. ibid. 12.

Les dons merveilleux, et diversement colorie de la Nature dans le regne vegetal par le même. 14eme Cahier, à Paris. fol.

Volständige Anweisung zum Zahnausziehen für angehende Wundärzte, von I. I. H. BÜCKING. *Wolfenbüttel. m. K.* 8.

Supplem. à l'Histoire naturelle générale et particuliére par Mr. le C. DE BUFFON. Tom. VI. à Paris. 4.

BÜFFONS *Naturgeschichte der Vögel a. d. Fr. mit Anmerkungen und Zusätzen.* VI *Theil. Leipzig.* 4. *mit* 13 *K.*

DESSELBEN *Naturgeschichte der Vögel* 8*ter Band. mit Anmerkungen von* B. C. OTTO. *Berlin.* 8. *mit* 47 *K.*

P. H. BÜSCH *Verhaltungsregeln für Schwangere, Gebärende und Wöchnerinnen gegen Vorurtheile und Misbräuche. Hamburg.* 8.

Plantes vénéneuses de la France, gravées en couleur; par BULLIARD, 180 — 220. Livraison. à Paris. fol.

Flora

Flora Parisiensis etc. Par M. BULLIARD Tom. V. 1er cahier. à Paris. fol.

I. BAPT. BURSERII institutionum medicinae practicae. Vol. I. de febribus. Mediolani. 4.

A Treatise on the infantile Remittent Fever. By WILLIAM BUTTER. Edinburgh. 8.

WILLH. BUTTERS *Abhandlung von dem Keichhusten; nebst einem Anhange vom Schierlinge und dessen Zubereitungen. A. d. E. durch* I. C. F. SCHERF. *Stendal.* 8.

SAMUEL DE BUTTS diss. inaug. de aëris in corp. hum. effectibus. Edinburg. 8.

W. CADOGAN *über das Säugen und Verpflegen der Kinder nach der 8ten Londner Ausgabe a. d. Engl. Münster.* 8.

Naturkundige Verhandelingen van P. CAMPER over den Orang-Outang en eenige andere Aapsoorten, over den Rhinoceros met den dubbelen Horen, en over het Rendier. Te Amsterdam. 4.

EIUSD. Mengelstoffen over de Steengroejing en derzelver Heelwyze. te Amsterd. 8.

EIUSD. *kleinere Schriften 1ster B. a. d. Holl. von* S. F. M. HERBELL. *Leipzig.* 8.

Nouveau récueil d'ostéologie et de myologie dessiné d'après nature par M. IACQUES GAMELIN DE CARCASSONNE pour l'utilite des sciences et des arts, divisé en deux parties. à Toulouse, à Montpellier, et à Paris.

I. G. CARELSON diss. inaug. de symptomatologia et aetiologia febris lentae neruosae. Götting. 4.

Expression des nivellements, ou methode nouvelle, pour exprimer vigoureusement les Cartes terrestres et marines, les hauteurs et les configuration du terrein: accompagn. d'une Carte,

par DU CARLA; publiée par DUPAIN — TRIEL. à Paris.

Nouveaux principes de physique. Par M. CARRA. Tome 3. Paris. 8.

Versuch über die Theorie und Anwendung der medicin. Electricität von TIB. CAVALLO, *aus dem Engl. übers. nebst* 1 *K. Leipz.* 8.

Mémoire sur l'electricité medicale, et histoire du traitement de vingt malades traités, et la plus part guéris par l'Electricité. Par M. MAZARE DE CAZELLES. à Paris. 8.

Second Mémoire sur l'electricité medicale et histoire du traitement de quarante deux malades, entiérement guéris, ou notablement soulagés par ce remède. Par le même. ib. 8.

Essai sur l'Electricité naturelle et artificielle par M. le Comte DE LA CEPEDE. 2 Voll. Paris. 8.

Physique generale et particuliére par M. le C. DE LA CEPEDE, à Paris. 12.

GE. CHANDLERS *Abhandlungen über die Krankheiten des Auges etc. a. d. Engl. m.* 2 *K. Leipz.* 8.

HEINR. CHAVETS *Vorschlag zur gänzlichen Ausrottung der venerischen Krankheiten. Düsseldorf.* 8.

Essai analytique sur les eaux minérales de Dinan etc. par M. CHIFOLIAU. St. Malo. 8.

Nouvelle méthode sure, courte et facile pour le traitement des personnes attaquées de la rage. Par CLAUDE DU CHOISE. à Pondichery et Paris. 8.

Abrégé de l'histoire des plantes usuelles, etc. Par feu P. I. B. CHOMEL. — à Paris. 8.

THOM.

THOM. CHRISTANS *Beitrag zur Geſchichte und Behandlung der natürlichen Pokken. 2 Theile. Wien.* 8.

An Inquiry into the Nature of the Venereal Poiſon and the Remedies made uſe of to prevent its effects:; principally with reſpect to Lotions, Unguents, Pomades and Injections. Addreſſed particularly to young Men. By I. CLUBBE. London. 8.

Deliciae Cobreſianae vid. ſupra. p. 174.

G. B. COELS de variolis. Friburgi. 8.

Conſidérations ſur les Montagnes Volcaniques. par M. COLLINI. à Mannheim. 4.

Du lait conſidéré dans tout ſes rapports; par M. COLOMBIER. Part. I. à Paris. 8.

G. CORP diſſ. inaug. de phthiſi pulmonali. Edinburg. 8.

Extrait des Obſervations Météorologiques faites à Montmorency, par ordre du Roi, pendant le mois de Novbr. 1781. par le R. P. COTTE.

Die neueſten Entdeckungen in der Chemie geſammelt von D. LORENZ CRELL, *4ter und 5ter Theil. Leipzig.* 8.

Europens Producte, zum Gebrauch der neuen Producten-Karte von Europa. Von A. F. W. CROME. *Deſſau.* 8.

Phyſico chymie theorique en dialogue à laquelle on a joint une table des combinaiſons les plus connues en chymie avec les noms de leurs reſultate. Par M. L. I. DE LA CROIX. à Paris. 8.

Mémoire ſur la paſſage par le Nord, qui contient auſſi des reflexions ſur les Glaçes. Par le Duc DE CROY. à Paris. 4.

A ſhort

A ſhort Hiſtory of the Brown Tail Moth, the Caterpillars of which are at preſent uncommonly numerous and deſtructive in the Vicinity of the Metropolis. Illuſtrated by a Copper-Plate, coloured from Nature, repreſenting the Inſect in its various States. By W. CURTIS. London. 4.

CARL JOS. DAMILANO *Abhandlung über den Frieſel im Piemonteſiſchen. Göttingen.* 8. (vid. c. n. Vol. XXV. p. 696.)

G. DANIEL diſſ. inaug. de Cynanche Typho. Edinburg. 8.

CHR. FRID. DANIEL ſyſtematis aegritudinum etc. Pars II. vid. comm. noſtr. Vol. XXIV. p. 704.)

Hiſtoire naturelle de la Provence, conténant ce qu'il y a des plus remarquable dans les regnes végétal, minéral, animal et la partie geoponique. Par M. DARLUC. Tom. I. à Avignon et à Paris. 8.

Inſtructions pour les bergers et pour les propriétaires de troupeaux par M. D'AUBENTON. à Paris. 8.

Obſervations ſur la necroſe par M. DAVID. (vid. comm. noſtr. Vol. XXV. p. 422.)

An account of a ſafe and an efficacious Medicine in ſore Eyes and Eye-lids. By TH. DAWSON. London. 8.

Des Herrn Baron KARL DEGEER *Abhandlungen zur Geſchichte der Inſekten aus dem Franz. überſetzt und mit Anmerkungen herausgegeben von* JOH. AUG. EPHRAIM GÖZE. *Sechſter Band. Mit* 30 *Kupfertafeln. Nürnberg.* 4.

DELACROIX *Taſchenbuch für Naturliebhaber. St. Petersburg.* 8.

De cholelithis obſervationes, auctore HENR. FRIED. DELIO. (vid. comm. noſtr. Vol. XXVI. p. 429.)

DE

DE LÜC *Briefe über die Geſchichte der Erde und des Menſchen. A. d. Fr. 2ter Band. Leipz.* 8.

Carte phyſique de la France pour voir la diviſion naturelle de ce Royaume en pluſieurs baſſins formés par des chaînes de montagnes etc. par Mr. DENIS.

IOH. TALB. DILLON *Reiſe durch Spanien, aus dem Engl. überſ, und mit den übrigen Nachrichten des Hrn.* BOWLES *vermehrt. 2 Theile. Leipz.* 8.

THOM. DIMSDALES *Schriften über die Einpfropfung der Blattern. a. d. E. Leipz.* 8.

F. I. DIMMLER diſſ. difficultates in curatione morborum infantilium obuenientes ſuccincte exponens. Götting. 4.

MATTHAEUS DOBSON *Abhandlung über die mediciniſchen Kräfte der fixen Luft. A. d. E. Leipzig.* 8.

Memoirs of Agriculture and other Oeconomical Arts. By ROBERT DOSSIE. Vol. III. London. 8.

Rapport fait par ordre du Gouvernement, ſur un mémoire conténant la Methode employée par feu M. M. DOULCET, dans le traitement d'une maladie, qui attaque les femmes en couche et que l'on connoit ſous le nom *de Fievre Puerperale.* Lu dans la ſeance de la ſocieté Royale de Medecine; tenue au Louvre le 6 Septembre 1782. à Paris. 8.

Illuſtrations of natural Hiſtory. By D. DRURY. Vol. III. London. 4.

Traité general des pêches, et Hiſt. des poiſſons qu'elles fourniſſent. Par M. DU HAMEL. 3 Vol. à Paris. Fol.

EIUSD. *Abhandlung von den Obſtbäumen. 2ter Th. Nürnb.* 4.

A Letter to Dr. ROBERT IONES of Caermarthenſhire, in Anſwer to the Account which he has publiſhed of the Caſe of Mr. *John Braham Iſaacſon*, and to the injurious Aſperſions which he has thrown out againſt the Phyſicians who attended Mr. *Iſaacſon*. By A. DUNCAN. Edinburgh and London. 8.

Obſervations ſur l'uſage des végétaux exotiques, et particulièrement du Guajac, de la Squine, de la Saſſeparille, et de la Lobelia ſyphillitica, dans les maladies veneriennes. Par I. DUPAU. à Paris et Toulouſe. 8.

Voyage du Comte DUPRAT dans l'Inde, écrit par lin-même. à Londres. 8.

Examen phyſico-chemicum acidularum Freudenthalenſium in Sileſia, quod pro doctoratus laurea diſquiſitioni ſubmittit SEB. DURER. Viennae. 8.

C. E. L. *Grafen* VON DYHRN *Anleitung zur Teichwirthſchaft m. K. Breslau. gr.* 8.

IOH. GOTT. VON ECKHART *Experimentalökonomie über das mineraliſche Reich: mit Anm. u. K. von* L. I. D. SUCKOW. *Leipz.* 8.

Elements of the Branches of Natural Philoſophy connected with Medicine. By I. ELLIOT, M. D. London. 8.

An authentic narrative of a Voyage performed by Capt. COOK and Capt. CLERKE in his majeſty's ſhips Reſolution and Diſcovery during the years 1776. 1777. 1778. 1779. and 1780. in ſearch of a Northweſt Paſſage etc. by W. ELLIS. 2 Voll. London. 8.

Reliqua proxime.

Con-

Contenta in hac parte.

